

Starejši za starejše

V soboto, 12. septembra so se na letnem srečanju v lovski koči dekanskega lovskega društva srečali prostovoljke in prostovoljci južnoprimorskih upokojenskih društev, ki izvajajo vseslovenski projekt »Starejši za starejše za kakovostnejše bivanje doma.« Dejavnost združuje ljudi, ki jim je mar lepše in bogatejše življenje starejše generacije. Obiskujejo in pomagajo vsem upokojencem starim nad 69 let. Poleg seznanjanja z življenjskimi razmerami, jim nudijo tudi najosnovnejšo pomoč, svetujejo in, kar je najpomembnejše, z njimi se družijo.

Koordinatorica prostovoljstva za to območje, Slavica Freljih, je v uvodu srečanja izpostavila najpomembnejše dosežke in opozorila na nadaljevanje dela ter se vsem zahvalila za sodelovanje. Predsednik PZDU južne Primorske Mirko Miklavčič je zbranim čestital za dosedanje delo, posebej pa je izpostavil vlogo države in najodgovornejših dejavnikov za reševanje problematike na področju sociale, posebej težav starejše generacije. Tudi predsednik ADE Furlanije Julijske krajine Zoltan Kornfeind je prisotne seznanil z njihovim delom, jim čestital in zaželel uspešno delo.

Kulturni program, ki so ga izoblikovali harmonikar Dimitrij Grlj, pevec Boris Ujčič in recitator Franc Gombač, so posvetili obletnici vrnitve Primorske k matični domovini.

Ko zapušča prostovoljec obiskanega, pa se utrne misel:
Ko ob slovesu je nasmeh in tople roke stisk, skrita solzica v očeh, nerodno izrečena hvala za obisk.
Vemo.
Na pravi poti smo!

Prostovoljci

Srečanje prostovoljcev južne Primorske – Starejši za starejše
Dekani 2015

Domoznanski oddelek

07

JESENSKI LISTI
2015

070.48-057.75(497.12 Ilirska Bistria

2002583, 21/22

COBISS ©

Beseda urednika

Uredniški odbor se je odločil, da nadaljuje z izdajanjem revije Jesenski listi. Tako je pred nami nova, dvojna številka naših Jesenskih listov. Potrudili smo se, da je pričujoča številka še bogatejša. Pridobili smo nove sodelavce, ki so popestrili in obogatili vsebino literarnega lista. Tokrat bomo z intervjuji spoznali še več osebnosti naše občine. Sicer pa ostajamo zvesti ustaljeni vsebini našega glasila.

Zasluga za razmeroma dobro revijo gre prav vsem članom uredniškega odbora, zunanjim sodelavcem in seveda oblikovalcem, kolegoma Ediju Selesu in Bogdanu Rolihu. Prav vsem prisrčna hvala za sodelovanje.

Morda bomo celo nadaljevali z našim delom in dočakali tudi jubilejno, petindvajseto številko? Brez ciganke se nič ne ve! Vaše mnenje, dragi bralci, bo prav gotovo v veliki meri vplivalo na odgovor na postavljeno vprašanje.

Dimitrij Grlj

O delu društva upokojencev Ilirska Bistrica

Kako je bilo v letu 2014/15

Leto 2014 je bilo za društva dokaj težko obdobje, saj so nas pestile finančne težave. Znano je, in o tem smo že kar nekajkrat razpravljali, da je bi občinski proračun za to leto zaradi takih in drugačnih zapletov izglasovan in sprejet šele ob koncu leta. Posledice smo čutili porabniki, zlasti tisti, ki smo v preteklosti dejavnosti izvajali s pomočjo občine oziroma sofinanciranja na podlagi programov. Upamo, da bo to leto boljše.

Program dela za leto 2014 in leto 2015 zajema v glavnem naloge treh stebrov dela društva, in sicer: humanitarno dejavnost, kulturo in šport. Vse ostalo se navezuje na ta del, ni pa prezrto. Seveda tu mislimo na dobro počutje članov, ki je vezano na izletništvo in srečanja, skrb za zdravje in varnost in še bi se kaj našlo.

Dve leti bosta kmalu naokoli, zato je prav, da v krajšem prispevku spomnimo, kaj je bilo narejenega v tem času. Podlaga našim prizadevanjem je vsekakor program dela, ki si ga zastavimo ob začetku tekočega leta in ga poskušamo uresničiti. Zahvaljujoč požrtvovalnosti in delavnosti poverjenikov, prostovoljcev, kulturnikov, športnikov in vseh, ki sodelujejo, uspeva vodstvo ohraniti in nadgraditi zastavljeno delo.

Življenje in počutje smo popestrili starejšim članom in nečlanom – upokojencem v akciji, ki poteka že vrsto let, »Starejši za starejše«, z obiski na domu, srečanji na prireditvah, s čestitkami ob jubilejih in ne nazadnje tudi ob zadnjem slovesu. Sebi in drugim so na obraz narisali nasmeh naši pevci in pevke z vrsto uspešnih nastopov doma in na gostovanjih, športnice in športniki so nas uspešno predstavljali tako doma, kot v širšem prostoru na srečanjih in tekmovanjih. Uspešni balinarji, strelci in pikadisti so se uvrstili na državna prvenstva v svoji kategoriji. Balinarji so v letu 2014 celo postali državni prvaki. Tudi v letu 2015 so ubranili ta prestižni naslov. Srečanja in izleti so bogatili naše znanje, utrjevali prijateljstvo in zagotavljali dobro počutje.

Kako pusto in dolgočasno bi bilo življenje brez vklapljanja v vsakodnevne dejavnosti, ki so nam bile nekoč samoumevne! Poudarjam: bodimo sami sebi vzor; vsaka na novo priborjena zmaga je porok srečnih poznih let!

Franc Gombač,
predsednik

Člani uredniškega odbora Jesenskih listov želimo vsem bralcem prijeten zaključek koledarskega leta in srečno, zdravo novo leto 2016.

Hvalnica poletju

Ljudje, ki se nočejo spominjati svojih življenjskih obdobij, so izjeme. Ali, kot da ne bi imeli svojih življenjskih dob. So nekakšne točke na našem ali kakšnem drugem planetu, kjer deli dneva ne obstajajo; vedno je dan ali je vedno noč. Ni sončnih vzhodov in zahodov; ni vročih poletnih popoldnevov in lenarjenja, kot se to počne na način sieste; in kot da se več ne spominjajo svoje mladosti, norčij in žuriranja; in ljubljenja v času sieste v lesenih počitniških hišicah tam ob morju; mogoče pa tega niso izkusili?

Preberi Marqueza. Nihče, ampak nihče, ni znal pričarati prepletajočih se vonjav poletja tako kot brezčasni mojster Gabriel Garcia Marquez. Prepričana sem, da res obstaja vasica Macondo, rdeča nit dogajanja v vseh njegovih mojstrovinah.

Pa naj bo to naše mesto.

Poletja so poseben letni čas. V času mojega odraščanja je bila naša cesta posodobljena s katransko prevleko. Večmesečne šolske počitnice so nam naklonile užitke kopanja v sedaj žalostno zasutem bazenu, v katerem sem preživela čas od jutra do večera, tekajoč v bazen čez razbeljeni katran in moje stopinje so bile odtisnjene v njem. Sledi stopinj ni več. Tudi ne stopinj v vročem in sipkem pesku na poti proti Korenu na naši Reki, ki je postala le majhen popolnoma poraščen potoček. To sploh ni več reka. Zarasle so se stezice naše mladosti ... Vonj mokrega prodnatega kamenja pa je še vedno enak in kačji pastirji še vedno brenče lebdijo nad tiho polzečo vodo, ki je bila nekoč reka. Tudi potočnih rakov ni več. Kaj se je zgodilo? Zgodil se je čas.

Spomin na 1959; poletna vročina in migetanje modrikaste koprene, prodirajoč skozi bujno vejevje v našem parku, in ko se dan prevesi v predvečer, čakajoč na sončni zaton, ... na klopci, kjer sem kot najstnica skrivaj brala Otok zakladov. Klopca pod starim orehom. Moje zatočišče pred strogo nono.

Idealiziram. Nekateri smo večni sanjači. To je vedra plat našega sončnega zatona. Znamo torej odmisli ne preveč lepo sedanost. V upanju, da bo mlajša generacija doživela nekaj tistega lepega, brezskrbnega in norčavega, kot je bilo naklonjeno nam, jesenskim listom.

Na repu mladosti, ko se dan preveša v zaton, se naše življenje umiri in ukalupi. Škoda, da je mladost minila. Mi, naša generacija jesenskih listov, pa vendarle še ne odpada z bujno cvetočih dreves. Čeprav šepajoči in polni revme, se melanholično zaziramo tja čez progo, kjer se »Italijan smeje« in s tem naznanja, da bo jutri še en dan, sončen in topel, vroč in umirjen, pa še mnogo bo takšnih sončnih zatonov, kajne? Jutri bo torej nov dan, simbolično, tako ali drugače.

Postavi no te bergle v kot! Stopi naprej brez opore. Saj zmoreš!

Neda

Daleč od doma

Sem godel, sem godel,
po svetu sem pel,
prijateljev dosti
povsod sem imel.

Pesem moj dom je,
glasba njen vrt.
Srca vznemirjam,
nisem nikdar potr.

Me mati učila
slovensko je pet.
Četudi po svetu,
varjem svoj svet!

Je oče naročil:
poštenje je vse!
Tudi tam daleč
imej pridne roke!

Na tuji zemlji
težko sem živel.
Besedo sem mamino,
očeta imel.

Nagelj slovenski
mi v srcu cveti.
Beseda domača
je z mano vse dni.

Danica Pardo

Moji spomini

Gennaro dott. De Fecondo

Pisatelj Ivko Spetič nam je v 6. letniku Jesenskih listov predstavil italijanskega zdravnika, ki je v Bistrici ostal v lepem spominu. Ob branju tega prispevka sem se spomnila mojih srečanj s tem plemenitem gospodom.

Leta 1933, ko je naša družina živel na Sviščakih, je sestra Vera hudo zbolela. Potrebovala je zdravniško pomoč, a cesta med Bistrico in Sviščaki je bila tako zasnežena, da zdravnik ni mogel priti k bolnici. Na pomoč je poklical italijansko vojsko, ki je cesto očistila tako, da je lahko prišel s svojo Balillo na Sviščake.

Ugotovil je, da je bolezen resna in predlagal, da bolnico prepelje v dolino, kjer jo bo lahko zdravil. Tu ni bilo problema. Bolno Vero so pripravili za prevoz.

Spremljala naj bi jo mama. Problem sem bila jaz, šestletni otrok, ki sem jih z jokom prisilila, da so me vzeli s seboj. Mama in Vera sta sedeli zadaj, jaz pa ponosno spredaj poleg zdravnika. Prvič sem se peljala z avtom. Zdravnik se je z mano prijazno pogovarjal. Ko smo se pripeljali nad Bistrico, je bila že tema in pred nami se je pokazalo razsvetljeno mesto. Doktor me je na ta prizor posebej opozoril. Bilo je čudovito.

V Vrbovem, kjer je naša družina živel v najemniški hiši, sem ostala le kratek čas, saj sem bila precej v napoto. Oče, ki je prišel za nami, me je kmalu odpeljal nazaj na Sviščake. Tokrat peš preko „gur“. Tudi ta pot je bila prva in in precej zanimiva, saj se je začela prebujati pomlad in sem lahko nabirala prvo cvetje. Pozneje se jih je zvrstilo še veliko. Sestra Vera je kljub skrbnemu zdravljenju umrla aprila po Veliki noči, stara komaj devetnajst let.

Bila je prešibka, da bi lahko premagala pljučnico, ki je bila na koncu usodna. S sestro Zoro nisva vedeli za smrt. Mrakovi, ki so šli z vozom po naju, so se morali vrniti zaradi snežnega viharja. Za veliko žalost sva zvedeli šele čez nekaj dni, ko sta se starša vsa skrušena vrnila na Sviščake.

Še danes vidim črno piko na snegu pri kapelici Mater Dei, ki se je počasi večala. Bila je to naša uboga mama, ki je zaostala za očetom. On je prišel pred njo sporočiti žalostno novico.

S sosedovim fantkom Sandrom sva ji stekla naproti. Prijela sva jo za roki in jo peljala domov. Morda ji je bilo za trenutek lažje.

Drugič sem se srečala z dr. De Fecondom v Podgrajah, ko je razsajala epidemija oslovskega kašlja. V šolskem letu 1935/36 sem obiskovala šolo v Kuteževem, ker so takrat v Vrbovem zidali novo šolo. Otroci so bili zelo bolni. Pri kašlju so se dušili tako, da so se nekateri valjali po tleh od muke. Najbolj mi je ostala v spominu prav moja prijateljica Rozka Celin, ki je bila posebno prizadeta.

V Podgrajah so v pomožni ambulanti organizirali cepljenje proti oslovskega kašlja, a žal se je tega cepljenja udeležilo premalo otrok. Jaz sem prejela vse tri predpisane injekcije in nisem zbolela. Dr. De Fecondo je bil kar žalosten, ker ljudje niso razumeli velikega pomena tega cepljenja. Od takrat imam v spominu tudi anekdoto. Zdravnik ni mogel najti ključa omarice, kjer je imel spravljene injekcije. Moja učiteljica, ki me je spremljala, je v šali rekla naj vdere, saj je vendar Tržačan. Ta pa velja, da je pol tat in pol lopov. (Triestin mezzo ladro, mezzo assasin.) In sta se smejala. Jaz sem to dobro razumela in nikoli pozabila.

Tretjič in zadnjič sva se srečala leta 1945 v njegovi ambulanti, ko mi je napisal potrdilo, da sem sposobna za službo. Leta 1947 je zapustil naše kraje. Večini je ostal v lepem spominu, on pa je odšel precej razočaran. Škoda!

Vida Hrvatini – Gojkovič

Pogovor s Franetom Tomšičem

Z literarnim glasilom bistrških upokojencev *Jesenski listi* tako ali drugače sodeluješ že dvajset let. Poznam pa te že od mladih nog in takrat si bil odrasel fant. Nam zaupaš svoja leta?

Zadnje čase imam občutek, da sem se začel starati ... A ja, glede na to, da sem rojen v starih časih, sem že dopolnil 91. leto!

Torej si prekoračil magično številko 90 let starosti. Iskrene čestitke ob 91- ti obletnici. Nam lahko daš nasvet kako doseči ta častljiva leta?

Nasvet? Ne vem, v mladosti sem bil trikrat pred smrtjo. Zdravnik je rekel, da sem medicinski fenomen. Da sem še živ, so nemara krivi podedovani geni. Daljni sorodnik je bil zaslužen vojak v cesarski vojski in že v 16. stoletju svobodnjak. Nasvetov nimam.

Kateri so pomembni mejniki v tvojem dosedanjem življenju?

Pomembni mejniki?

Prvi mejnik, da sem se rodil v Guranjem kraju v veliki, revni družini.

Takrat je veljalo, da mora biti toliko otrok, kolikor jih bog da. Nisem mogel razumeti, zakaj daje bog bogatim družinam tako malo otrok ... Zameril sem tudi Miklavžu, ki je bogate otroke bogato obdaroval ...

Drugi, da sem se po dveh letih bolnišnic in zdravilišč, po vojni srečno vrnil domov 'zdrav' iz Bologne. V samostanu, kjer je pokopan sv. Dominik (inkvizitor), sem preživel zadnje mesece vojne. S prijatelji smo nekje staknili knjigo 'Zgodovina inkvizicije' in jo temeljito predelali.

Tretji, ko sem dobil prvega sina sem sklenil, da se bom izobrazil. Precej let sem izredno študiral.

Po upokojitvi sem kupil in deset let obnavljal staro hišo v zeleni dolini. Z družino smo tam v hladu preživljali poletja.

Vedno sem vedel, da bom nekoč napisal knjigo. Prvi roman je izšel, ko sem imel 64 let, izdala ga je Cankarjeva založba; predstavitev je bila v Cankarjevem domu. Bil sem vznemirjen.

Si član Društva slovenskih pisateljev in avtor več romanov. Zasedimo te tudi v časopisnih kolumnah kot "zelo zvedavega človeka". Nam lahko podrobneje poveš o vsem tem?

Pri trinajstih sem se po enem letu vrnil iz stalne otroške kolonije na Reki. Tam so Italijani revne otroke špartansko vzgajali v bodoče vojake velike 'domovine'. Boleče spomine sem začel zapisovati v star zvezek. Že takrat sem hotel napisati knjigo, pa je počakala skoraj petdeset let. Doživetja sem opisal v prvem romanu 'Kolobar'. Sledila je fantastika z zbirko zgodb 'Zrcalo' in romanom 'Potop'. Leta 1988 je izšel roman 'Posvečena zemlja', ki je v celoti posvečen bistrški preteklosti. Sledila je romanizirana avtobiografija 'Moje sledi'. Naslednja je bila zbirka besedil raznih avtorjev o verstvih 'Mali katekizem'.

V knjigi 'Puščice brez ugovorov' sem zbral svoje polemične članke o trditvah teologov (edina knjiga, ki jo nisem predstavil v bistrški knjižnici).

Si Bistričan, nekaj časa celo župan občine! Te kaj daje domotožje?

Ne mine dan, da se ne bi vsaj za trenutek 'znašel' v Guranjem kraju. Čim starejši sem, tem bolj me daje domotožje. Včasih je bilo lahko, sedel sem v avto in odpeljal ...

Hvala za pogovor! Imaš morda kakšno sporočilo Bistričanom?

Vem, da ni več starih Bistričanov, ki bi znali ceniti bistrške bisere. V Guranjem kraju je bilo veliko žag (pil) in mlinov, ki so jih gnala vodna vretena ... Vsaj eno pilo bi morali obnoviti ... Pri Ličanovih bi lahko ob mostičku zgradili nizek zidec in zajetje bi dobilo nekdanjo podobo, če bi obnovili tudi Ličanovo vreteno. Gradina, ruševine starega gradu bi lahko bile zanimiva točka za obiskovalce. Valvazor ga je uvrstil med slovenske gradove.

Dimitrij Grlj

Berača

Zgodbe iz knjige Pravljice in prauce

Cilenca, ki je imela tri sinove, prej ali slej godne za možitev, je mimogrede, da si ne bi kaj resnega mislil, vprašala gospodarja in pilarja Franca, komu bo neki dal svojo edinko. Ker še ni bil spremenil mnenja, je kot vselej mogočno odpel: »Tistemu, ki bo po moji mizi udaril z najmanj takšno pilo, kot je moja.«

Takrat je pri sv. Juriju udarila ura in Cilenca je nekoliko sključeno odhitela domov. Kar je bilo res, so bile besede gospodarja Franca. S svojo žago je bil prvi in rezala je najbolj grčav les, kot bi kdo s kosirjem zarezal po bistriški vodi. In za zeta svoji edinki je hotel najmanj takšnega, ki bi mu bil po pilarski mogočnosti vsaj enak.

Njegova edinka je toliko časa čakala ženina, da so jo začeli klicati z veliko začetnico. Pa ne, da ni bilo snubcev in ženinov, le žaga, velika pila, jim je delala takšne težave, da je Franc odkimaval in odmahaval. Edinka se je toliko nalezla očetovih računov, da je še sama svojo ženitev spremenila v žagarski račun.

Leta pa so tekla in snubci so v pomladnih nočeh trkali na okna sosednjih hiš, ki so se potihoma odpirala in ob pravem času na glas zažvenketala, da bi se izvedelo, če se že ni vedelo. Ma če so mnogi poizkušali in se čez čas zavrnjeni poslovili in se oklicali z drugo izvoljenko, je bil Filipe narejen iz drugačne hlovovine. Zavozlane grče, trpežne in potrpežljive. Ko so se najhujši vrstniki razkropili po bližnjih in daljnih snubiščih, se je okorajžil in začel kazati svojo ljubezensko barvo. Bolj kot jo je kazal, bolj je Franc usta vlekel v posmehovanje in dlje si je Edinka prevzetno vihala svoje težke temnorjave kodre. Seveda, Filipe je premogel žago, celo dve, a kaj ko sta bili ročni. Na eni pa je manjkalo že nekaj zob. »Kaj, tak brezzobi zet se nam ponuja?« se je muzal Franc in pogledoval Edinko, da se iz njenih obraznih črt prepriča, ali nemara

kaj bolj milostno gleda na neuslišanega snubca. Filipe še ni bil snubec, saj je vedel, da bi takšen njegov korak zbudil krohot, ki bi se od Gurajnga kraja odbil do Nabreškega in od tam padel na Plac med Dulanjce.

Franc na obrazu edinke ni ničesar opazil, saj tam ni bilo kaj nenavadno vznemirljivega. V njeno srce pa njegov pogled ni segel. Tam pa ni bilo vse po starem. Filipetovi pogledi, čakanja in naključna srečanja je niso pustila povsem brezbrizne, kaj šele šopki cvetja pod oknom ali kjerkoli okrog hiše. Vendar pa je njeno srce vedno klonilo pred računi, ki so bili vpleteni v njeno misel. Filipe ni bil lepotec in niti ne žagarski hrust, imel pa je oči, da bi vsako dekle vzdrgetal, če bi se srečalo z njihovo globino.

Njegove oči so bili biseri, ki so jih na njem videle mladenke, željne ljubezenske sreče. Njegovih pravih dragocenosti pa niso ne videle ne poznale.

S svojo prvo ali drugo žago je odhajal na dnine ali celo za daljša obdobja v daljne gozdove. In nenavadno je bilo, da je kljub težaškemu in grobem delu iz njegove biti žarela neka posebna milina, ki ni bila tam, okrog sv. Jurija doma. Kolikokrat bi lahko slišal od bližnje in daljne mladenke tisti da, ki ga zaljubljeni tako težko čakajo in tako radostno dočakajo.

Ma Filipe je čakal na da svoje edine. In najsi je obraz Edinke še tako brezizrazno govoril, je v svojem tenkoslišnem srcu slišal tudi utrip njenega zamolčanega srca. In ko se je v njegove roke nateklo toliko plačila za svoje pridno delo, da bi ga bilo za malo pilo, se je odločil in vstopil v hišo pilarja Franca, mašno opravljen.

Franc je pri mizi v pilarsko knjigo vnašal neke številke. Gospodinja je imela opravka ob štedilniku, Edinka pa vezla kdo ve kateri kos svoje nikoli dokončane bale. »Bog daj, gospodarju in družini.« »Bog daj,« je odgovorila gospodinja,

za Edinko pa se je zdelo, da je nekaj v zadregi zamrmrala.

Gospodar Franc pa: »Oho, sedaj pa bomo že na delavnik gosposko špilali. Gospodarji v irhovini, bajtarji pa v lišpu.« »Zavoljo vaše edinke sem se oglasil,« je Filipe preslišal zasmehovanje. »Pa ne zategadelj, da bi jo pred oltar zvlekel in od ondi v vaš svinjak odvedel?«

Filipe je pričakoval najhujše. Tako hudega in surovega pa vendarle ne, posebej ker Franc ni bil znan kot surovina. Poznan je bil po oholosti in mogočnosti bogatega pilarja, surovosti pa ni kazal. Kaj ga je moglo tako razkačiti, saj je bil Filipe znan po ponižnem vedenju in milem obrazu. Morda je Franca na skrivaj razjedala skrb, kaj bo z Edinko. Vsi njeni možni snubci so bili že oddani. Filipe je bil poslednji, ki bi bil po letih lahko njen ženin, a daleč najsiromašnejši. Franca je verjetno žrlo spoznanje, da so vsi bolj premožni, ki jih je odgnal, izgubljeni, sedaj pa naj hčer da zadnjemu med njimi. Razkačen je bil bolj nase, Filipe pa žrtev skrbi in jeze. Naj je bilo karkoli, Filipe je čutil, kot da mu po glavi tolčejo vretena pil, usta pa so se mu osušila v peščeno sušo. In ko je hotel vprašati, ugovarjati zakaj, čemu, se mu je iz grla izvil nakakšen glas, kot bi nekdo z železom potegnil po rjastem plehu. In takrat šele se je zgodilo najhujše. Prejel je še poslednji udarec. Edinka se je ob slišnem rjastem pisku glasno zasmejala.

Filipe ni vedel, kako je pribežal domov. Gospodinja se je obregnila: »Kaj ti je? Zakaj si ga tako žalil, ko še prav spregovoril ni?« »Pa bi ga ti lepše sprejela. Vse leži na mojih ramah, hiša, žaga, ženitev, kaj bi še hotela?« In s težkimi koraki je odšel na dvorišče.

Edinka se je zaprla v sobo in se do večera, ko so jo poklicali na večerjo, ni več prikazala. Morda je spoznala, da je bil njen nehoteni in lahkomiseln smeh hujši kot vse očetove žalitve. Morda bi se čez čas vse srečno končalo, saj so Franceve

besede gospodinji: »Pa bi ga ti lepše sprejela.« morda nakazale srečen konec.

Nihče pa ni mogel vedeti, kako je Edinkin smeh udaril nesrečnega snubca. Zarezal se je v njegovo srce, kot bi mu ga prežagala venecjanka. Filipe do nedelje ni šel iz hiše, v nedeljo pa je bil razmršen, neobrit, pomečkan in neprespan že zjutraj v krčmi, z žepi polnimi prigaranih soudov. Plačeval je sebi in drugim, pil, pel in vse zapil v tem in naslednjih dneh. Uboga mati so ga zaman ustavljali. Filipe je živel samo še za krčmo do zadnjega vinarja. In brez zadnjega vinarja je zapustil mater, dom in vse. Nihče ni vedel, kam ga je odnesla ljubezenska nesreča. Le slišalo se je, da potuje po daljnih deželah. Kam in kako? Leta so tekla in Edinka z njimi. Kdo ve, kaj se je zgodilo v njenem srcu. Ali je v njem še donel nesrečni smeh, ki je snubca pognal v svet? Morda je prosila za tak smeh, ki bi ga privabil znova na hišni prag. Vendar ga ni bilo. In ko ne pride veselje, pride žalost. Prišlo je najhuje. Požar, ki je upepelil domačijo in gospodarja, ki je skušal reševati. Mati se je z Edinko zatekla k sestri, poročeni onkraj doline in od nesreče kmalu zapustila svojo osamljeno hčerko in svet.

Edinki sprva ni bilo hudega. Od preostalega premoženja je morala, na ljubo sorodnikov, prodajati kos za kosom. Dokler je tako bilo, so jo gledali z lepimi očmi, ko pa je bilo vse prodano in pobrano, so jih zaprli v mrak.

Edinka je postala kmečka dekla. Iz kamrice so jo preselili v skedenj blizu živine. V hišo je smela samo, ko je na veži jedla. In dokler je teta živela, je imela vsaj to in kakšno ponošeno oblačilo, pozneje se je še največjim obrekljivcem zasmilila, da so vsaj utihnili. Takšen skesan molk pa ji ni dosti pomagal, saj jo tudi, dokler je bil glasen, ni prizadeval. Ni ga mogla slišati tam med živino v hlevu in štali. In slišati tudi ni mogla ne povsem zanesljivih glasov, češ da Filipe, njen izgubljeni

snubec, po svetu od dvora do dvora in od vrat do vrat berači.

Te nezanesljive govornice so bile resnice. Filipe je beračil, berač med berači. S seboj je vlačil veliko vrečo z nekaj capami in priberačeno skorjo, in v njej, ko ni dobil nočišča, tudi spal kot še dandanašnji vandrovci v spalni vreči. In to vest so ji nekoč vrgli gospodarji: »Tvoj nekdanji snubec je beraški lenuh. Le glej, da ne boš odšla za njim.« So ji nemara pripravljali slično usodo, videč, kako vse bolj onemogla je v delu? Zaradi svoje zle usode ni mogla zajokati nad njegovo. In tudi če bi zmogla, bi moglo njeno otrplo srce?

In kot je do nje prišla vest o njegovi usodi, je k njemu z usti od ust beračev pripotovala še njena resnica. Ampak vse te vesti so potovale z drsajočo hojo beračev in preden so bile slišane, se je že marsikaj dogodilo.

In ko je berač Filipe neke pozne jeseni priromal k edinkinemu sorodstvu, je tam, ne da bi bil poznan, slišal, da so jo pognali od hiše. Kaj naj z njo drugega, ko je v hlevu pri belem dnevu zaspala. Sedaj pa se okrog kot petlarka vlači in ko nima kam, se vrača na njihovo pogorišče, ker ima pri nekem pristenku na stržinah svoje ležišče.

Filipe je hodil in iskal. »Da, da, bila, pa šla.« Že nekaj časa je ni. V drugi dolini se klati, tu smo je siti. A ona uboga reva, menda so jo videli tam v krajih čez vodo. Bo že spet prišla ...«

Še prej pa je prišla zima. In takrat je Filipe, poznan le kot berač, slišal pravo novico. »A tista, nekdanja Edinka? V Podvrhu po hišah koruzo ruži.«

Filipe, pokrit z žakljevimi plaščem, je odšel tja in nikoli je ne bi prepoznal, če ne bi bil vedel, da je beračica in ona v njem nikoli ne bi prepoznala Filipa.

Filipe se je potikal, kjer je dobil delo, iz hiše v hišo, prinašal koruzne glave, odnašal zrnje, vse dokler je ni nekega večera v spomin na pretekle čase poklical po imenu. »Edinka.« Začutila je klic preteklosti in ga strmo pogledala in je vedela. Ni pa zmogla reči Filipe. Če bi poizkusila, bi bilo slišati pisk, kot bi nekdo z železom potegnili po plehu.

Srečala sta se berača, nesrečnika zle usode, in sta molčala. Ostarela, onemogla, skoraj na koncu strašne poti.

Še nekaj dni sta se selila po hišah Podvrha in za sveti večer sta dobila juhe in pogače.

Čez nekaj dni je bilo delo končano in rano zjutraj sta zapuščala vas, držeč se za roke. Videč ta pohujšljivi par so se ljudje križali, nekateri pretili in zmerjali.

Kdo ve, kako se je zaznalo in po dolini završalo: »Filipe in Edinka.« Ko sta slednjič prispela domov, so ju od placa vse do pogorišča pričakali v špalirju, dokler se nista izgubila na njeno stržinasto ležišče. Bil je tik pred novim letom. Od napuščev so viseli ledenjaki. Tla so k sebi primrznila vse, kar je na njih ležalo. Noč je grizla kot rezila pil.

Pokrita z žakljevino sta tesno objeta legla v svojo zaročno noč. Poroke nista dočakala.

Našli so ju tesno objeta in tako primrzla, da ju ni bilo moč razdvojiti. Pokopali so ju v skupni grob. In še danes tako objeta spita svoj sen in z njima spi njuna ljubezen, ki sta jo dočakala, da jima je ob poslednji uri tako svetlo stala ob strani.

Ivko Spetič

Koseze

Po imenu sodeč so že okrog leta 1000 tukaj prebivali kosezi, nekakšni plemiči. Nemci so ta sloj prebivalstva, ki se je obdržal vse do 16. stoletja, imenovali Edling (er), kar je pomenilo plemeniti ljudje. V današnji Sloveniji je 9 krajev s tem imenom in okrog 75 krajev, kjer so prebivali kosezi. Na avstrijskem Koroškem pa še mnogo več.

Prvič je vas Koseze omenjena leta 1292. Tu je stal koseški dvor (nemško – vestedling). V 14. stoletju so prvotne lastnike dvora nasledili priseljenci iz nemških dežel Schwabni, ki so se pričeli imenovati de Edlingen in so utrdbo upravljali kot goriški fevdniki. Danes vemo, kje je stal dvor.

Leta 1367 in 1404 je tu omenjen Henrik de Schwab von Edling. Njihovi potomci so Edlingi znana goriška plemiška rodbina. Od kdaj je dvor ruševina se ne ve.

So pa tu do današnjih dni preživeli potomci kosezov, ki pa so verjetno že v 15. ali 16. stoletju postali tlačani, podložni premskemu grofu ali oglejskemu patriarhu, o čemer pričajo urbarji. Sezidali so si konec 14. stoletja cerkvico sv. Marije Magdalene, ki je imela značilen gotski zvonik. Od takratnih časov je ohranjen prednji zid z zvonikom ter zvon, ki pa ni v sedanjem zvoniku, temveč je shranjen v cerkvi in nosi letnico 1515. Skupaj z njim smo ohranili tudi zvon z letnico 1810. Vaščani so leta 1656 na ostankih verjetno pogorele poznogotske cerkve zgradili novo cerkev z značilnim zvonikom preslice. Cerkev smo mnogokrat prenavljali, večkrat v drugih 50 – ih letih 20. stoletja in sicer 1956 ter 1984. Leta 1988 smo zamenjali zvonove, ter dve leti pozneje vgradili električni pogon. Vsa dela so opravljena s prispevki in delom krajanov. Zvonove je ob velikem slavlju posvetil takratni koprski škof Jenko.

Kako se je vas v zadnjih 500 letih

razvijala vedo povedati urbarji. Natančnejši podatki so v župniji Trnovo, samo od leta 1702 dalje, ker je takrat župnijski urad skupaj z arhivom pogorel.

Vendar pa razpoložljivi viri pravijo, da je vas v 16., 17. in 18. stoletju imela 12 zelo velikih kmetij, takozvanih celih kmetij, ki so obsegale približno 24 ha zemlje. Pozneje, v času avstrijske cesarice Marije Terezije in njenega sina Jožefa, so se te kmetije delile tako, da danes ni nobena večja od polovične (halb hube). Ko je v teh krajih med leti 1763 in 1787 risal vojaške specialke neki avstrijski poročnik, je tu našel 18 zidanih, s slamo kritih domačij. Ugotovil je tudi, da vodi skozi vas trdno grajena cesta, ki je bila za razliko od drugih prevozna tudi ob deževju. Tu je kartograf našel edini most, ki je premostil reko Reko in v bližini stoječi mlin z žago, ki mu domačini pravijo pri Špilarjevih.

Treba je povedati, da je vas umeščena na sotočju potoka Mole in reke Reke, in da je zemlja tu slabo rodovitna, v bližini voda pa tudi poplavna. Gozda prebivalci niso imeli in so se večinoma gredli ali bolje povedano zmrzovali pri jelšah in vrbah. Vas si je opomogla z ogrevanjem šele po odkritju premoga in odlične glin. Tu je svoj čas vse do leta 1950 delovalo nekaj rudnikov lignita ter velikanska opekarna z industrijskih tirov.

Skozi vas je leta 1873 stekla tudi železnica in mnogi gospodarji so si s furengo, ter delom pri izgradnji opomogli, o čemer pričajo tudi veliki takrat zgrajeni grunti.

Nekako v tem času je nastala iz servitudnih pravic agrarna skupnost. Cela vas je to zemljišče uporabljala kot pašnik. En del te agrarne skupnosti je travnik koristil vsakokratni župan, domačini tej parceli pravimo župnica. Parcele so bile nacionalizirane 1958. Vseeno smo jo koristili še celih 30 let, dokler se je nekdo spomnil, da je v skladu z zakonom v novi slovenski državi parcele vrnil vasi.

Danes vas Koseze šteje okrog 128 hiš s 400 prebivalci in ni več samo kmetijska, temveč tudi obrtniška in delavska. Priimki, ki se tu pojavljajo, so nastajali že od 16. stoletja in so značilno slovenski, razen dveh nemških in morda enem francoskem. V novejšem času se je tu naselilo tudi nekaj družin iz nekdanjih jugoslovanskih republik, zato domačini v šali tej ulici pravimo "Ulica bratstva in enotnosti".

Vaški praznik je 22. julij, god zavetnice vasi, sv. Marije Magdalene.

Po koncu 2. svetovne vojne, bilo je 5. maja 1945, so partizani iz obrobja nad vasjo Šembije tolkli z havbicami po nemškem 97. korpusu, ki je skušal zbežati pred partizani.

Granate so padale vse povprek po vasi Koseze. Del vasi se je skrival v nekakšni luknji z ene strani zaščitene z zemeljsko treso. V »zaklonišču« so se skrivali vsi odrasli, predvsem starci, ženske in 6 otrok. Bombe, ki so letele iz šembijskega vrha, so ubile več nemških vojakov in mater treh otrok. To se je zgodilo ravno takrat, ko sta šle dve ženski v Kusovo štaljo, da bi namolzle mleko za otroke. Bomba, ki je padla na dvorišče, je na mestu ubila mater treh Matičkovih otrok. Mojo mamo je pritisk vrgel na tla, a je preživela. Živelja je še dolgo in dočakala skoraj 90 let. Ubilo je tudi 6 Nemcev, ki so jih domačini pokopali na vhodu v Brežine, ki mu še danes pravimo »vrzela«.

Nedaleč od bunkerja je bil parkiran kamion poln municije in ravno nanj je padla granata. Vžgale sta se dve domačiji, Mihčova in Repičeva. Po vojni jih je obnovila takoimenovana obnova in takšne so še danes. Zanimivo je, da so ostale cele sosedove hiše, Bravinčova in obe Kusovi.

Tisti dan je šla na obisk k stricu Grgetova Marica čez Brežine in tudi njo je ubila bomba. Vaščani Kosez so umrle pokopavali na pokopališču v Trnovem. Za pogrebce, bilo jih je 13, so svojci

morali plačevati in dostikrat so si morali denar sposoditi. Takrat so sklenili, da bo delo pogrebcev brezplačno. Na žalost se vrsta od leta 2013 več ne drži in pogrebe plačujemo Komunalnemu podjetju. Zakaj se je ukinila vrsta vsi vemo, vendar nihče nič ne ukrepa.

Druga svetovna vojna se je končala in pustila za sabo veliko škodo, tudi smrtne žrtve.

Vas pretežno kmetijska, je stopila v svobodo. Delavstva skoraj ni bilo. Zemlja, ki je bila ilovnata in zamočvirjena, je dala malo pridelkov. Kmetijskih strojev ni bilo. Tudi traktorjev ne. Šele leta 1964 je nova oblast dovolila nakup strojev. Meja proti zahodu je bila zaprta, kmetijskih zadrug, kjer bi se borni viški prodali, ni bilo. Prva leta po vojni so bila gladna, delavnih mest v ostankih predvojnih podjetjih je bilo malo.

V Kosezah se je leta 1946 na koncu predora posvetilo. Na ledini, ki ji danes pravimo Rudnik, se je odprl rudnik lignita, ki je bil že četrti po vrsti v Kosezah. Delavci so izkopali 42 m globok jašek in začel se je izkop premoga lignita.

Koseški lignit je bil zelo vlažen in nekvaliteten. Izkopane količine premoga so bile majhne. Naj navedem nekaj podatkov:

- leta 1947 so proizvedli 17.820 ton premoga, zaposlenih je bilo 127
- leta 1948 so proizvedli 25.940 ton premoga, zaposlenih je bilo 141
- leta 1949 so proizvedli 32.560 ton premoga, zaposlenih je bilo 152
- leta 1950 so proizvedli 28.460 ton premoga, zaposlenih je bilo 143

Strokovnih rudarjev je bilo zelo malo. So pa iz rudnika na površini zgradili industrijski tir, ki je vodil do železniške postaje Trnovo. V rudniku je delal kot jamski električar tudi moj oče. Posebnost med delavci je bil tudi nemški vojni ujetnik Robert Schmidt, ki je kolikor vem,

še živ in živi v bližini Magdeburga v nekdanji Vzhodni Nemčiji. Schmidt, sicer protestantske vere, se je dal prekrstiti in poročil Koseščanko Dragico. Kot v vseh jugoslovanskih rudnikih je partija vpeljala preseganje norm imenovano Stahanov, ki je v Sovjetski zvezi presegal norme tudi do 1000 %. Tudi v koseškem rudniku so rudarji presejali norme, kar je imelo tudi škodljive posledice. Rove so kopali brez podpiranja z lesom. Usmerili so se tudi pod železniško progo Ilirska Bistrica – Reka, kar je imelo za posledice udiranje proge. Vlaki so dolga leta vozili zelo počasi. Takšno kopanje brez podpornikov je privedlo do nesreče. Ponesrečilo se je pri tem več rudarjev.

Rudarji, predvsem tisti, ki so delali v jami, so imeli tudi posebne pravice. Dobili so bone za 5 kg mesa mesečno, ki so ga seveda morali plačati. Posebna pravica je bila tudi delitev točk za obutev in tekstil, ki so ga ravno tako morali plačati. Urnik kopačev in ostalih delavcev v jami je bil od 8 do 12 ure in od 13 do 17 ure. Očetu, ki je delal kot jamski električar, sem vsak dan opoldne nesel kosilo, to je bil okisan fižol. Strojnik Podlucky je preko ladijskega telefona poklical v jamo: "Polde, mulc je prinesel fižol". Podlucky me je spustil 42 m globoko, da sem oddal kosilo.

Rudnik lignita Koseze ni prav dolgo deloval. Ropanje za prekoračitve norm, kopanje rofov pod železniško progo, pomanjkanje strokovnosti, slaba kvaliteta lignita in nizke količine so leta 1950 oktobra meseca pripeljale do zaprtja rudnika. Pozneje se je zvedelo, da je zaprtje povzročila politika, ker je odpirala rudnik črnega premoga Sečovlje v vasi v sečovljski dolini, kjer so delovale tudi velike soline.

Direktor rudnika Koseze je dobil direktivo, da začne z odpiranjem rudnika v Sečovljah. Rudnik črnega premoga z jaškom globokim 260 m je bil zalit z vodo in je v prvi fazi bilo potrebno izčrpavanje

vode. Direktivo za preselitev je dobila majhna ekipa koseškega rudnika, med katerimi je bil kot jamski električar tudi moj oče, in tudi zanimivo, nemški ujetnik Robert Schmidt. Mene so kot majhnega fantiča pustili na majhni kmetiji pri starih starših. Takrat je v Kosezah delovala osnovna šola in sem starim staršem prišel prav kot pastir in delavec na poljih.

Danilo Pugelj

Ob 150-letnici čitalnice v Ilirski Bistrici

Pisalo se je leto 1863, v katerem se je v Bistrici, v nedeljo 4. januarja na kulturnem večeru zbralo 70 povabljenec. Takratni domoljubni gospodje in gospodične so tistega večera odigrali dve igri: Pravi Slovenec in Raztresenec. Pred in po obeh igrah pa je zbrane povabljene domoljube razveseljevalo slovensko petje.

Ta veselica, kot so takrat rekli kulturnim prireditvam, pa je bila lep uvod ob razmišljanju o ustanovitvi bistriške čitalnice, ki so v tistem času zaživele v slovenskih deželah.

Pobudnik, da bi se čitalnica ustanovila tudi v Ilirski Bistrici je bil Matija Ličan. Pobuda in priprave za ustanovitev čitalnice so se nadaljevale in stopnjevale v letu 1864, ko je bila 18. aprila vložena "slovenski vladi ljubljanski" prošnja za ustanovitev narodne čitalnice. Glavno c. k. deželno predsedništvo v Ljubljani je kmalu izdalo dovolilo o ustanovitvi čitalnice. Stekle so priprave za dejansko ustanovitev in priprave programa prve ustanovne Bèsede čitalnice.

7. avgust 1864 je bil za Ilirsko Bistrico in njeno ožjo in širšo okolico zelo velik in nadvse pomemben dan, ne le kot kulturni praznik, ampak še bolj kot narodnobuditeljsko in politično pomemben dogodek. Na dan ustanovitve so prihajali povabljeni in udeleženci iz skoraj vseh koncev takratnih slovenskih dežel. Med njimi dr. Janez Bleiweis, takratni slovenski politični voditelj in Etbin Costa, ljubljanski župan. Množico je pozdravljala vojaška godba iz Reke in ob 20. uri se je začela prva Bèseda bistriške čitalnice.

Slavnost se je pričela s pozdravno pesmijo bistriškega pevskega zbora pod vodstvom zborovodje in učitelja Frana Gerbiča. Besedilo te pesmi je napisal naš bistriški duhovnik in pesnik Janez Bilc, uglasbil pa Fran Gerbič. Sledil je pozdravni govor domačega župnika Antona Grašiča ter bogat in pester kulturno umetniški program. Prvi predsednik čitalnice je

postal Aleksander Ličan (rojen 1839, umrl 1890)). Slovesnost se je odvijala v dvorani Jelovškove gostilne, v poznejšem hotelu različnih imen, nazadnje hotel Lovec.

Ob ustanovitvi je čitalnica štela 90 udov, v članstvo pa je pristopilo tudi nekaj družin z vsemi družinskimi člani. Do konca leta 1864 so se v čitalnici zvrstile še tri imenitne "veselice", med njimi "igrokaz" Županova Micka. Čitalnica je premogla 14 slovenskih, hrvaških in nemških časopisov, ki so bile na voljo članom čitalnice.

Bistriška čitalnica je bila šestnajsta po vrsti na takratnem slovenskem ozemlju. In Ilirska Bistrica je bila takrat vas – niti trg še ni bila. Ta vas pa ni premogla le čitalnice, imela je tudi Kazino, nekakšno nemškutarско čitalnico, kar je bilo takrat za neko vas nekaj edinstvenega. Tako je bila Bistrica edina vas na Slovenskem, ki je imela čitalnico in Kazino.

Ivko Spetič

Veš, mama

Moj dan je drugačen.
 Frfotal in radosti poln.
 Moj dan je drugačen,
 ker te iščem po poteh nekdanjih.
 Stezah zaraslih, zapuščenih
 in sanjavo lepih.
 Vse za moje stare dni.
 Moj dan je drugačen.
 Ponoči so zvezde tvoje oči,
 nebo so tvoje dlani.
 Ko luna zaspano se maje,
 misel nate čez obzorje gre.

Nisem ti povedala

Mama, spominjam se
 kako si ribala mizo.
 S sirkovo krtačo
 si drgnila sem in tja,
 gor in dol po deščicah
 naše majhne mize.
 Vse je šumelo in vriskalo
 pod tvojo roko.
 Izpod rute ti je
 zlezel šop las
 in ti ušel na lice.
 Takrat si bila zelo lepa.
 Tista pesem sirkove krtače,
 je bila kakor uspavanka.
 Jaz ti vsega tega
 takrat nisem povedala.
 Bila sem otrok.

Vem

Jaz vem, kje žalost biva,
 že dolgo vem, kje je doma.
 V mojem srcu, mojem srcu
 mehko posteljo ima.

Vsak dan znova jo postilja,
 vsak dan znova jo zrahlja.
 Ko na njej se odpočije,
 še več žalosti mi da.

Danica Pardo

Obrazi našega mesta – Ana Volk

Ana Volk, vsi, ki smo o njej slišali in vedeli, smo jo poznali kot Anči ali Anči Voukova.

Njeno življenje se je tako kot vsem začelo brezskrbno in trajalo še v otroštvu do odhoda v šolske klopi. Anči je sedla v svojo šolsko klop v samostanu šolskih sester notredamk, na današnji Vodnikovih 17a. Šolski samostan je bil dekliški in tam je Anči obiskovala osnovno šolo, triletno meščansko šolo in trgovski tečaj.

V tistem času je v Volkovi hiši, Franc Dekleva imel dacarski urad in tam, v domači hiši, je Anči dobila 1.2.1941 prvo zaposlitev, ki pa je trajala le do oktobra. Začela se je vojna, ki je prinesla tudi karte (bone) za prehrano. In v trgovini Aleksandra Ličana je dobila delo prav s temi prehranskimi boni, a tudi to delo ni dolgo trajalo, končalo se je avgusta in ostala je brezposelna do novega »dela« o katerem pa takrat še ni mogla niti slutiti.

Vojna pa ni prinesla le bone za prehrano, prinašala je strašne in vse hujše grozote. In v svoj vrtinec je zajela tudi Anči Volkovo.

Leta 1943 je postala italijanski policiji sumljiva in odnesli so ji osebne dokumente, da ne bi mogla iz svojega

rojstnega kraja. Tedaj pa ji je takratni zdravnik De Fecondo napisal zdravniško spričevalo, da mora Anči nujno k morju. Tako je šla za dva meseca k sestrični v Benetke. Bilo je zatišje pred viharjem.

V »scuola media« – srednja šola, ki je delovala na placu, v nekdanjem gasilskem domu so dijakinje razbile šolski globus in slučaj je hotel, da je takrat Anči morala v Trst in poškodovani globus je vzela s seboj in ga dala v popravilo v papirnici kjer je delala sestrična sester Žvab. Čez čas, ko se je bližal rojstni dan mame, je odšla znova v Trst, da bi kupila kakšno darilo za mamo. Bil je 17. marec 1944.

Oglasila se je pri Žvabovih v ul. Buonarotti, da bi vprašala ali je globus popravljen. Vrata stanovanja je odprl italijanski policist in jo potegnil noter. Bila je aretirana in v stanovanju je ostala do večera ko so jo odpeljali k jezuitom in nato v zloglasni zapor Coroneo.

Z njo tudi sestri Žvab in še nekaj drugih obiskovalcev, ki so tistega dne potrkali na njihova vrata.

V zaporu se je namerila na paznika, Italijana, ki ji je, kolikor je mogel pomagal. V celici samici je spala na tleh. Paznik pa ji je prinesel blazino, jabolko,

revijo Annabella in na železniško postajo odnesel celo njeno pismo, ki ga je oddal potnici iz Il. Bistrice, da ga je izročila staršem. Tako so izvedeli kje je in ji potem v zapor lahko poslali nekaj paketov.

Najhujše pa jo je šele čakalo. 13. junija 1944 je morala s transportom v Auschwitz. To pa ni bilo edino taborišče. Okusiti je morala še »blagodati« taborišč v Ravensbrüchu, Siemensu in v Novi Roni, kjer je maja 1945 dočakala konec vojne, ko so taborišče osvobodili Rusi, pred katerimi so morale, že z vsemi strahotami zaznamovane taboriščnice, bežati in se reševati pred krikom »davaj ...«

Začela se je odisejada domov. Potovale so peš, z vlaki ali še drugimi prevoznimi sredstvi. Anči je bila med tistimi, ki so srečne prispele domov.

Ko je prispela na železniško postajo, domov v Ilirsko Bistrico, je tam srečala postajenačelnika, bil je Rado Škrlič.

Na postaji pa je čakal poštnih pošiljk poštar Mario Janžetov, z vozičkom in konjem. Vzel jo je na poštni voz, skupaj z njeno prtljago, torbo skrojeno iz žaklja.

Ko je blizu doma izstopila je takoj srečala očeta. Shujšano, onemoglo, z obrbito glavo, v taboriščni obleki, ki je nadomeščala osebne dokumente, je oče ni prepoznal. Šele ko ga je ogovorila jo je spoznal po glasu, stisnil k sebi: »Oh, kako si majhna.« In bila je res, imela je okrog 30 kg. Stopila sta v hišo. Snidenje z mamo in sestrama je bilo nepopisno in se zaključilo s poznim slavnostnim kosilom, ki se je moralo Anči zdeti kot sanje ali privid.

Začenjalo se je njeno drugo življenje. Dobi prvo zaposlitev, 15.9.1945 dela na Okrajnem odboru Il. Bistrice do 31.12.1946. Hkrati se udeleži mladinske delovne akcije na progi Brčko Banoviči in Šamac Sarajevo, skupno štiri mesece in osemnajst dni. Leta 1947 je premeščena na vojni okraj Ljubljana.

Posledice taborišč pa niso zaceljene, bolehalo je za pljučno tuberkulozo in kot uslužbenka pri vojski se je zdravila in ozdravila v Mladiki, tedaj vojaški bolnišnici, ki je bila za tiste čase, povojnega pomanjkanja, zelo dobra bolnišnica.

Po okrevanju je bila 20. 4. 1961 imenovana za šefa Izpostave službe za zaposlovanje v Ilirski Bistrici in na tem mestu delala do upokojitve. Izpostava se je nahajala v Prešernovi ulici št. 12, sedaj 6, v hiši njenih staršev. Stanovanje in delo je Anči Volkova imela pod isto streho. Čez čas je v hiši ostala sama, ne pa osamljena. Imela je svoj krog prijateljic, prijateljev in še širši krog znank in znancev.

In kdo v Bistrici ni poznal Anči, vedno elegantno in mestno opravljeno, vzravnano in samozavestno. Zravnano in samozavestno, pa tudi prijateljsko in ljubeznivo. Taborišča so ji pustila telesne in psihične posledice, dotokla pa je niso. Samo močne in velike osebnosti zmorejo ostati ravne in ponosne in Anči je zmogla.

Z Anči sem se nekajkrat po naključju srečal v »Baladurju« in tam sva, ko je bila sama, posedela v vsakdanjem pogovoru. Nikoli je nisem vprašal o življenju v taborišču. A nekoč, prav v Baladurju, je spregovorila sama. Povedala mi je o zimski obleki, ki si jo je tam priskrbela. Pripovedovala je skoraj na humoren način in kot bi šlo res za obleko, ki bi jo kupila v kakšnem butik. Ne takrat je ni mogla naročiti pri šivilji, sešiti si jo je morala sama.

V nekem kotu taborišča je našla prazno cementno vrečo. Vreča je bila seveda na dnu izrezana, na vrhu pa je naredila odprtino za glavo in ob straneh odprtini za roke. In to »podkošuljo« je oblekla pod taboriščno obleko in tista zima je bila kljub mrazu bolj mila.

Njena značilnost ni bil le optimizem ampak tudi dobrodušnost. In njene prijateljice in prijatelji so to spoznavali ob praznikih, obletnicah, srečanjih na katere ni nikoli pozabila. Njena posebnost za te prilike je bila zaher torta. Za to vrsto tort je bila prava mojstrica in te njene zaher torte so slovele bolj kot slaščičarske. Nekoč je zaher torto naročila pri sestrah našega samostana. Tja je prinesla sestavine za eno torto in naročila je izdelavo ene. Sestram pa se je zdelo, da je sestavin dovolj za dve. In spekle so dve zaher torti, v nadi, da jo bodo z dvema razveselile. Anči pa so spravile v slabo voljo, saj torti nista mogli biti tako dobri ob sestavinah za eno. In Anči se je morala svojim gostom opravičevati: »Sta dve ampak ...«

Krog prijateljstva pa se je manjšal, mnogi, tudi mlajši so odhajali v večnost, osamelost se je večala. In v hišo je prišel kuža Fausti, novi prijatelj, ki je kratkočasil dneve in večere. Ni bil edini. Bili so še nekateri prijatelji in sosedi. Prvi sosedi so bili Šajnovi, ki so prihajali na sosedske klepete s kakšno zelenjavo ali sadjem z domačega vrta.

Tako je nekoč prišel Milan Šajn s košarico pravkar potrganih hrušk in ker Anči ni bilo doma, jih je pustil na vratih z listkom: »Trgatev je končana, zdaj pa si rihtaj sama.« Nič lažjega, že dolgo je za vse kar je morala opraviti, skrbela sama. Že dolgo, ampak kako dolgo še? Čas nam je vsem odmerjen in samo do tedaj ...

Še s Faustijem ni mogla več na sprehode ali vsaj na zrak okrog hiše. Za njegova potovanja je skrbel Tomo Šajnov.

V tistih časih sem Anči kdaj videl na oknu prvega nadstropja in lahko sva si le pomahala v pozdrav.

Anči Volkova je zadnji del svojega življenja preživela v Domu starejših občanov v Ilirski Bistrici med novimi prijatelji in znanci. In tudi tam, v visoki starosti 93 let je ostala še vedno Anči, ki je ni strla življenjska pot, tudi ne tista najhujša medvojna, ampak se je iztekel le čas, ki ji je bil nekoč odmerjen.

Ana Volk, taboriščna številka 81978 in 55744 se je rodila v Ilirski Bistrici, 18.7.1922 in v svojem rojstnem kraju 19.4.2015 umrla.

Ivko Spetič

Auschwitz kompleks

*Tu se je smrt utrudila do smrti.
In uresničil biblijski pekel.
Tu je zločin dobil sloves obrti.
In milijone duš premler v pepel.*

Lojze Krakar

Kraj Oswiecim ali po nemško Auschwitz, ki je prišel v zgodovino kot najstrašnejše taborišče med II. svetovno vojno, je približno 60 km oddaljen od kraljevskega Krakova in leži v pokrajini Gornji Šleziji, na jugu Poljske.

Je simbol terorja, genocida, holokausta kot izuma nacizma, rasizma, antisemitizma in človeške malodušnosti.

Ko so Nemci zasedli po 1. septembru 1939 ta del Poljske, so ga takoj priključili Reichu.

Zapori so bili kmalu polni poljskih rodoljubov, intelektualcev, članov odporiškega gibanja in drugih »nevarnih« oseb. Potrebno je bilo poiskati prostor za taborišče. Izbrali so Auschwitz, ker so v kraju že obstajale stavbe poljske vojašnice, ker je v mesto vodila železniška proga in je kraj po legi postopoma postajal središče okupirane Evrope. Tamkajšnje prebivalstvo poljske narodnosti so pregnali in domove uničili. Nastal je več kot 100 ha velik prazen prostor in spomladi 1940 so začeli postavljati prvo taborišče.

Prvi jetniki so bili Poljaki in Židje iz Južne Poljske, sledili so jim sovjetski vojni ujetniki. Umirali so zaradi podhranjenosti, bolezni in težaškega prisilnega dela.

Ostali poljski Židje so bili zaprti v svojih getih. Izpostavljeni so bili počasnemu umiranju iz istih razlogov kot tisti v taborišču.

Septembra 1941 so prvih 600 zapornikov sovjetskih vojakov in drugih ubili s plinom cyklon B v stavbi 11.

Na konferenci v Wannseeju, pri Berlinu, 20. januarja 1942, je 15 oseb v 90-ih minutah zapečatila ŽIDOVSKO VPRAŠANJE. »Dokončna rešitev« tega vprašanja je določala USMRTITEV (11 milijonov) nemških Židov in Židov iz ostalih evropskih dežel.

Za iztrebljenje je bil določen taboriščni kompleks Auschwitz. Obsegal je 40 km² površin. Večinoma ločen od zunanega sveta, s kilometri bodeče žice v dveh vrstah, pod visoko električno napetostjo. Razdeljen je bil na 3 enote. Prvi poveljnik je bil pripadnik SS Rudolph Höss.

Auschwitz I., najstarejši del, je ostal kot sedež poveljstva in uprave, s prostori za medicinske poskuse, oddelek za delo z zaporniki, za oskrbne trgovine, delavnice, podjetja, vojno industrijo.

Auschwitz II. ali Birkenau je bil zgrajen blizu vasi Brzezinka, 3 km oddaljen od Auschwitza I, grajen od jeseni 1941 do spomladi 1942 z namenom likvidacije, iztrebljenja Židov in drugih zapornikov. Večina Židov, Poljakov, Ciganov in drugih je bila usmrčena prav v Birkenau – centru za selekcijo in tranzit (za druga delovna taborišča) in za neposredno in takojšnje iztrebljenje. Sprejel je okoli 200.000 jetnikov. Raztezal se je na 175 ha. Razen 60-ih barak za stanovanje, so bile še stavbe: umivalnice, stranišča, kuhinja, shramba, skladišče za zaplenjene jetniške lastnine, znan kot Kanada II., ...

Obstajal je še poseben kompleks s štirimi velikimi krematoriji, ki so bili sestavljeni iz povezanih prostorov: slačilnica, plinska komora, peč za uničevanje prispelih Židov, Ciganov, ... s kapaciteto 1,6 milijonov ljudi na leto.

Ustanovljeni sta bili dve »družinski taborišči« za Cigane in Žide, ki sta bili namenjeni za propagando v zunanjem svetu.

V drugi fazi so zgradili 13 km odvodnih kanalov, postavili 16 km bodečih žic, 10 km cest, železnico do vhoda v taborišče. Gradili so ga sovjetski vojni ujetniki, ki so vsak dan pešačili iz Auschwitza.

Auschwitz III, Monovitz je bil industrijska cona s suženjskim delom zapornikov oz. »center za proizvodnjo«. Razen teh je delovalo še okrog 40 podružnic.

Kako je potekal sprejem v Auschwitz Birkenau?

Jetniki so prispeli v živinskih vagonih, kamor so stlačili 80–120 ljudi, vseh starosti, brez osnovnih higienskih pogojev. Brez vode. Vlakovna kompozicija je štela od 2000 do 2500 ljudi. Potovanje je trajalo 10–15 dni. Nekateri so umrli že na poti.

Raztovorili so jih na ploščadi. Poveljniki in zdravniki so najprej očili ženske z otroki od moških.

Nato so jih izključno nemški zdravniki selekcionirali na: za delo sposobne in za delo nezmožne.

Otroke, starce, bolne, slabotne, bilo jih je približno 80 %, so usmerili v slačilnico ali so se morali sleči na prostem. Zunaj ali kar v vagonih so pustili vso svojo prtljago.

Ljudje niso vedeli, kaj jih čaka.

Pod pretvezo, da grejo na dezinfekcijo in kopanje, so jih spustili v plinsko celico, ki so jo napolnili do zadnjega kotička (500–700).

Nato so v celico skozi odprtino na stropu spustili cyklon B v granulatu, ki se je ob ogrevanju zraka s človeškimi telesi, pri temperaturi 25 °C, začel spreminjati v morilski plin, ki je v manj kot pol ure umoril vse ljudi. Ker so bili vgrajeni v tleh prezračevalni kanali, je to trajalo cca 15 minut.

Trupla so zvelkli iz plinske komore, jim postrigli lase, populili zobe in odvzeli prstane ter druge dragocenosti.

Na vozičkih so jih odpeljali v krematorijske peči. Do 24.000 na dan.

Ko je bilo trupel preveč, so jih zmetali v jame ali zažgali na ogromnih grmadah (Polivali s človeško maščobo, ki je po posebnih kanali pritekala iz peči in alkoholom, da je stalno gorelo).

Kosti, ki niso zgorele, so zmleli in pomešali s pepelom.

Pepel so rabili za gnojilo, zasipanje močvirij ali so ga enostavno stresali v reke.

Za delo sposobne so obrili, razkužili, oprhali z vrelo ali ledeno mrzlo vodo. Oblekli le v progasta oblačila in obuli v lesene cikle. Nato so jim vtetovirali številko. Bili so pripravljani za suženjsko delo, medicinske eksperimente in v končni fazi za krematorij.

V taborišču so dobili zaporniki posebne oznake. Rdeč trikotnik so nosili politični (zlasti Poljaki), zelen trikotnik: kriminalci, kaznjenci (Nemci), pomočniki pri eksekucijah, črn trikotnik – asocijalni (potepuhi, prostitutke, ...), roza trikotnik – homoseksualci, rjav trikotnik – Cigani, trikotnik nad rumeno zvezdo – Židje.

Za delo sposobni so bili s tetoviranjem oštevilčeni.

Večina Židov, bolni, otroci, za delo nezmožni zaradi izčrpanosti, uporniki so bili likvidirani. Ti niso imeli nobene oznake.

Posebna kategorija so bili otroci. Ocenjujejo, da je bilo v taborišče pripeljanih vsaj 232.000 otrok, do starosti 18 let. Večina je umrla v prvem dnevu. Nekatere starejše so dodelili za delo. Na otrocih so izvajali medicinske poskuse.

Nekaj jih je ostalo s starši, za propagando. 700 otrok se je rodilo v Birkenauu.

Pa pogledjmo še, v kakšnih življenjskih razmerah so živeli taboriščniki. Stanovali so v barakah, v katerih je živelo od 500 do 1200 jetnikov. Spali so na tristopenjskih pogradih, tudi po 10 na posameznem ležišču; sprva so spali na tleh na slamnicah. Higijenski pogoji so bili strašni. Ležišča so bila polna stenic in uši. Stranišča so bila skupna in odprta.

Na dan so prejeli 3 obroke hrane: za zajtrk vrelo vodo, s ščepcem kavnega nadomestka ali čaja; za kosilo: juho, v kateri je plavalo nekaj krompirčkov ali ovseno kašo; za večerjo so dobili kos kruha z malo namaza ali koščkom klobase, to naj bi si shranili za naslednji zajtrk.

Delovnik je potekal po naslednjem vrstnem redu:

- vstajanje ob 4.30 ali 5.30
- umivanje, zajtrk
- apel-preštevavanje, ob vsakem vremenu
- peš na delo tudi več km daleč
- 11 – 12 urni delavnik
- odmor za kosilo
- ob 19.00 večerni apel
- ob 21.00 nočna tišina.

Tudi kazni so bile del vsakdanjika in sredstvo za čimprejšnjo smrt. Bičali so jih po goli koži, ki je kmalu počila in krvavela in sicer najmanj 25 udarcev. Izolirali so jih v samicah, hiralnicah, prostorih brez zraka, obešali tako, da so umirali v strašnih mukah postopoma. Hitre usmrtitve so izvajali s streljanjem, z zastupljanjem, z javnim obešanjem, z injekcijami fenola direktno v srce. Med kirurškimi posegi je večina »pacientov« umrla.

Znano je, da so na taboriščnikih izvajali tudi nečloveške medicinske poskuse. Številni znani zdravniki so poteptali Hipokratovo prisego in izvajali na ljudeh poskuse s cilji, da bi izboljšanje

stanja zdravja nemških vojakov in nemških civilistov, da bi ustvarili čisto raso. Rezultate so uporabljale tovarne zdravil. Številni zdravniki so na ta način zadovoljevali svoje interese in napredovali na karierni poti. Številni zdravniki so izvajali poskuse sterilizacije nižjih ras, in sicer da bi v najkrajšem času sterilizirali čim več oseb, na najbolj enostaven način, s čim manj osebja. To je uspelo dr. Carlu Claubergu z vbrizgavanjem formaldehida ženskam, ob tem so nastale poškodbe, zaradi katerih so mnoge umrle, oz. so ostale neplodne. Po njegovem načrtu je 1 zdravnik z 10-imi pomočniki to izpeljal v enem dnevu na 1000 jetnicah. Dr. Schuman je steriliziral s pomočjo rentgenskih žarkov.

»Angel smrti« – dr. Josef Mengele je delal poskuse na dvojčkih (zlasti Ciganih), s ciljem ugotoviti, kako pomnožiti »čisto raso«. Po poskusu je žrtve umoril z injekcijami fenola direktno v srce in nato je trupla koristil za obdukcijo.

Delali so poskuse z izstradanjem.

Z nemških vojakov so prenesli okužbe na jetnike, da so spremljali potek in razvoj bolezni. Izvajali so »študije« na več 100 okostjih, rezali ude, dele teles shranjevali v alkohol in pošiljali v druge »raziskovalne« centre po Nemčiji. In druge grozote!

Ko se je taborišču bližala rdeča armada, so del, približno 60.000 jetnikov naložili na odprte vagone oz. so jih peš (17., 23. januar 1945) napotili v druga taborišča proti zahodu. Vsaj 15.000 jih je umrlo ali bilo ustreljeno že po poti.

Preden so odšli so poskusili uničiti vse dokaze 5 letne morije.

V taborišču je ostalo nekaj več kot 7.000 jetnikov.

27. januarja 1945 je sovjetska armada osvobodila Auschwitz.

Vojaki, vsega vajeni, so se zgrozili ob pogledu na bitja, ki so jih našli v taborišču.

Čeprav so preostalim jetnikom poskušali rešiti življenje, so številni kmalu umrli za posledicami grozot, ki so jih preživljali.

Žal strupeno seme, ki so ga zasejali nacisti v Auschwitzu pred več kot 70-imi leti še klije; v svetu še živijo: razizem, nacionalizem, brutalni genocid posameznih skupin in ljudstev, nestrpnost in ob tem še strašna RAVNODUŠNOST!

Vse to sem zabeležila, ker želim, da bi ljudje vedeli, kaj se je dogajalo in bi opazili morebitno oživljanje te strašne filozofije, ki je okužila um nekega naroda. Bomo sposobni reagirati in zaustavili njen ponovni vzpon?!

*Zapisala, Marica Gaberšnik,
v spomin Ančki Volkovi in vsem ostalim
žrtvam tega strašnega kraja*

Zapuščene živali trpijo

Preveč je ljudi, ki nimajo nobenega občutka zanje. Vendar prevladujemo mi, ki razumemo, da imajo tudi psički in mačke občutek za bolečino in lakoto in da so hvaležne za vsak grižljaj, ki jim ga odstopimo od naše prehrane.

V našem kamnolomu živi družina pristrčnih muck. Ko sem izvedela zanje, sem tudi jaz pristopila k skrbi zanje. Poleg požrtvovalne gospe Jožice Knafelc, delavcev v kamnolomu in morda še koga, nekajkrat tedensko nesem hrano tej družinici. Gospa Jožica skrbi, da imajo čisto posodo in svežo vodo, pa da noben dan ne ostanejo lačne. Hvala, gospa Jožica.

Prisrčno jih je videti, ko te spoznajo in pritečejo bliže, v pričakovanju, kaj bo iz naše vrečke prišlo na njihove krožnike.

Mucke niso zahtevne. Pojedo vse, kar dobijo. In v njihovih široko odprtih očeh lahko prepoznamo samo hvaležnost in prijaznost.

Če kdo želi, naj se spomni nanje in naj jim kaj odnese. Bližajo se hladni dnevi. V »mačji hiši«, torej baraki, bodo prišle prav tudi stare odeje, zato Bistričani prisluhnite in živalice vam bodo hvaležne.

Hvala vnaprej!

Neda

Posebej hvala!

Ribarnica Baša Andrej s.p.
Naši odlični ribarnici Baša Andrej in gospe Iris se zahvaljujem za nesebično pomoč pri hranjenju brezdomnih muck z ribicami, ki bi v nasprotnem primeru šle v bio-zabojnik. Mucke so zadovoljne, jaz pa tudi.

Neda

Moja zemlja

Z nestrpnim korakom in grenkim občutkom brezdelja v razpokanih ustih sem se sprehodil po tebi.

Moj Bog.

Trdo in blatno, prašno in grenko, suho in od znoja prepojeno sem te preklel iz nemočne ljubezni. Zdaj vem, vse kletve so sad nemoči.

Pobral sem tvoj plod – kaj je bilo v njem tvoje krvi in nezadržanega utripa boleče toplote in tisočletnih iskanj – in roke bile so mi vlažne, kakor obrisal bi pot porodnici. Ti, moja zemlja!

Tujci

Mi vsi smo tujci.
Popotniki v iskanju – le hiteč korak, zbežati v mrak in se izogniti vprašanju: Kam ta pot? Mar pride se ondot na kraj, kjer treba ni odpirati oči varljivemu spoznanju majhnosti, ki se boji, da jo objame zgodnja smrt?

Mi vsi smo tujci.
V nas zastrašujoča pesem, ki v grozečem ritmu teka spremlja nas v vek iz veka – da le nas ne bi kdo spoznal in pohitel pred mani. Kam?

Ludvik Kaluža

Pod Sokolskim praporom

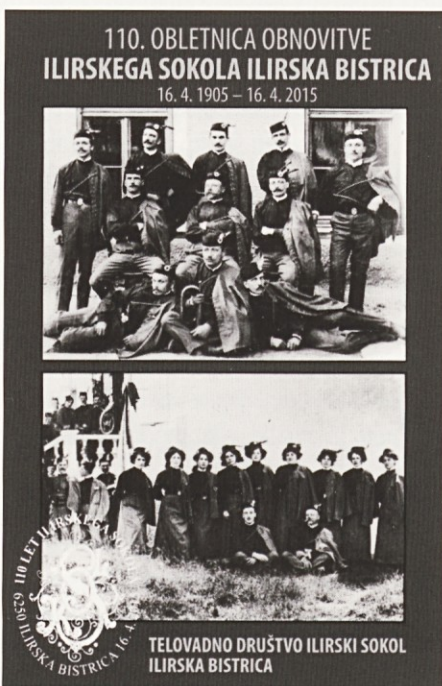
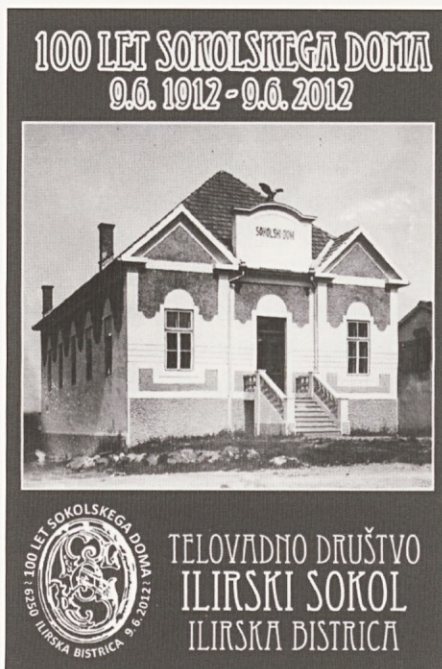

V Ilirski Bistrici so proslavili 110. obletnico obnovitve ILIRSKEGA SOKOLA

V četrtek, 16. aprila, so številni prijatelji bogate tradicije Telovadnega društva ILIRSKI SOKOL dodobra napolnili čitalniške prostore Knjižnice Makse Samse v Ilirski Bistrici. Med njimi so bili tudi mnogi sinovi in hčere tretje generacije vrlih bistriških sokolov in sokolic od Ljubljane, Postojne do Kopra in Izole. Skupaj so počastili spomin na izjemno tradicijo več generacij Bistričanov in okoličanov, ki so z narodno zavednim delom in skrbjo za telesno zdravje dali pečat življenju in narodnemu delu pod Snežnikom.

Za uvodno dejanje v spominsko slavlje sta poskrbela Janko Muha in Frida Smuk, oba potomca sokolskih staršev, ki sta ob ploskanju prisotnih prinesla in razvila stoletni sokolski prapor eden redkih ohranjenih na Primorskem.

Kustos koprškega muzeja Ivan Simčič je podal kratko predstavitev delovanja Ilirskega Sokola od njegove ustanovitve leta 1867, razvitja dveh praporov, gradnje Sokolskega doma, skrbne vadbene dejavnosti, nastopanja doma in v okolici, da celo na vsesokolskem zletu v Pragi leta 1912, do uspeha člana društva Janka Kovačiča na mednarodnem tekmovanju v Turinu leta 1911, ki bi po današnjih merilih prejel zlato medaljo za svoj met krogle in do nesrečnega zaključka, ko so nove italijanske oblasti kmalu po koncu prve vojne prepovedale sokolsko dejavnost, preganjale vodje bistriškega Sokola, uničevale vse kar bi spominjalo

na sokolstvo in zaplenile Sokolski dom. Dejavnost, ki so jo ustvarjale tri generacije bistriških sokolov si ni nikoli več opomogla.

V kakšnem slavnostnem vzdušju je potekal obnovitveni občni zbor, na isti dan kot pred 110. leti, smo zvedeli iz predstavljenega tedanjega zapisnika, ki ga je prebrala Sonja Koren Čeligoj. Za glasbene vložke sta poskrbela Dimitrij Grlj

in pevec Boris Ujčič, ki sta ob splošnem navdušenju prvič predstavila uglasbeno pozdravno pesem Ilirsko bistriškemu Sokolu, ki jo je napisal domačin Rudolf Satran, tedaj študent ljubljanskih šol, uglasbil pa jo je prav za to priložnost glasbeni pedagog Dimitrij Grlj. Celotno pesem je prepričljivo recitiral Rado Jurač.

V drugem delu je o delovanju Sokola na slovenskih tleh spregovoril dr. Tomaž Pavlin iz Fakultete za šport v Ljubljani.

Domači prijatelji Ilirskega Sokola so še pripravili razstavo redkih dokumentov, fotografij in dragocenih ohranjenih predmetov, ki spominjajo na Sokolsko dejavnost v Ilirski Bistrici. Da je prireditev lepo uspela so združili moči Društvo za krajevno zgodovino in kulturo, Knjižnica Makse Samsa, Primorsko numizmatično društvo s filatelisti, ki so izdali posebno razglednico in pripravili lep spominski poštni žig s filatelistično razstavo pod naslovom »Sokol mladi, naša nada ...«

Prijatelji Ilirskega Sokola si iskreno želijo, da bi Sokolski dom po sto in več letih znova zaživel v telesno kulturni in športni aktivnosti mladih ter da bi Bistričani znova postali njegovi pravi gospodarji. Vse z muko ohranjeno in zbrano sokolsko gradivo pa da bi lahko našlo varno mesto v obnovljenem Sokolskem domu ali krajevnem muzeju.

Postanite tudi vi, dragi bralci Jesenskih listov, člani neformalnega društva Prijateljev Ilirskega sokola in ohranimo spomin na bogato telesno vzgojno tradicijo na Bistriškem.

Vojko Čeligoj

Okrajno sodišče Podgrad 1814–2014

Tekst je nastal na osnovi raziskav in povzetka inventarnega fonda Državnega arhiva na Reki PR-11 za okrajno sodišče Podgrad (1864–1869) in Pokrajinskega arhiva Koper SI PAK 78 (BEZIRKSGERICHT CASTELNUOVO) pretežno 1840–1923.

Vlada za Primorsko je izdala v Trstu 11.11.1814 odlok (I. R. Governo del Litorale) s katerim odreja, da se iz Postojnskega okraja izvzamejo občine Podgrad in Lipa (HR) ter se jih pripoji okraju na Reki (HR), ker bo iz obeh občin formiran nov okraj s sedežem v Podgradu.

Omenjeni odlok je edini dokument v povezavi z ustanovitvijo okraja v Podgradu. Glede na to, da so v začetku 19. stoletja imeli okraji tudi sodno oblast na prvi stopnji, je 11. november 1814 leta datum vzpostavitve okrajnega sodišča v Podgradu.

Skozi celotno delovanje je imelo okrajno sodišče v Podgradu status prve stopnje, tako v pravnem kot v kazenskem postopku.

Odlok, ki ga je izdalo apelacijsko (sodišče druge stopnje, ki odloča o sodbah sodišča prve stopnje) v Celovcu je s št. 9122 z dne 22.07.1823 je Podgrad postal sodišče

2. stopnje in sedež sodišča naj bi se preselil v Lipo. Iz gradiva, ki ga imamo na razpolago iz omenjenih let je razvidno, da je v obdobju od 1827 –1839 leta sodišče imelo naziv »C. K. okrajni urad Lipa s sedežem v Podgradu«, ravno nasprotno kot odreja odlok. Tudi samo gradivo je tako formulirano in nosi naslov »v Podgradu«, verjetno se sedež sodišča ni spreminjal, sprememba je bila samo v naslovu.

Z ukazom ministrstva za notranje zadeve št. 101 z dne 10.07. 1868 je v Istri postavljeno 6 novih sodiščnih okrajev, namesto 16 dotedanjih. Področje okrajnega sodišča v Podgradu je pripadlo pod jurisdikcijo okrajnega poglavarstva Volovsko. S tem ukazom je bilo v Podgradu ukinjeno mešano okrajno sodišče, ostalo pa je upravno sodišče Podgrad.

Po končani 1. svetovni vojni in propadu avstro-ogrske monarhije je sodišče nadaljevalo z delovanjem po predpisih Italijanskega pravosodja. V naslovu sodišča se je spremenil samo naziv in sicer iz »cesarskega in kraljevega« v »kraljevi«.

Kraljevo okrajno sodišče v Podgradu je prenehalo z delovanjem 01.07.1923 s Kraljevim dekretom št. 601 z dne

24.03.1923. Pristojnost sodišča nad občinami Podgrad, Lipa in Materija je prevzelo Kraljevo okrajno sodišče (Regia Pretura) v Ilirski Bistrici.

Posredno vemo, da je okrajno sodišče v Podgradu delovalo od ustanovitve pa do 1850 leta po »Občih pravilih v pravnem postopku« iz leta 1781, in »Občim inštrukcijam za sodišča« iz leta 1785 ter je bilo pristojno za spore, ki so presegali 20 forintov. Sodišče je bilo nadležno tudi za zapuščine, oporoke, prisilne izterjave davkov in dolgov ter pisarna za vodenje zemljiške knjige. Po gradivu, ki je v kazenskih spisih so predvsem zahtevki sodišč iz Trsta in Rovinja za pričetek postopka, zaslišanja in zapisnika zaslišanja, vročitve sodnih pozivov in sodnih odločb osebam z območja okrajnega sodišča Podgrad. Glede na gradivo, ki nam je na razpolago trdimo, da je bila naloga sodišča predvsem izvajanje preiskovalnih postopkov in posredovanje pozivov in odločb višjih sodišč.

O dejanski pravdni pristojnosti okrajnega sodišča v Podgradu pa lahko govorimo po letu 1852, ko je bil sprejet »Zakon o pristojnosti sodišč v mestnih sodiščih«, ki določa pristojnosti mešanih okrajnih uradov kot sodnih oblasti.

Territorialna pristojnost okrajnega sodišča v Podgradu se v začetnem obdobju razprostira na območjih občine Podgrad, Lipa i Materija. Po podatkih za leto 1857 je imel podgrajski sodni okraj 15.978 prebivalcev v 62 vaseh z 2351 hišami.

Pod okrajno sodišče so spadale naslednje katastrske občine (k. o.) Žejane, Pasjak, Mune, Starod, Šapjane, Lipa, Rupa, Nokračine, Sušak, Zabiče, Podgraje, Novokračine, Jelšane, Dolenje, Brdce, Vel. Brdo, Studena gora, Pavlica, Sabonje Račice, Podgrad, Poljane, Vodice, Jelovica, Golac, Hrušica, Obrov, Gradišče, Podbeže, Zajelšje, Male Loče, Pregarje, Huje, Ritomeče, Javorje, Gaberk, Erjavče, Prelože, Tatre, Kozjane, Kovčice, Slivje,

Hotična, Markovščina, Materija, Hrpelje, Brezovica in Artviže (Ivan Beuc, Istarske Studije, Zagreb 1975).

Gradivo za raziskovanje okrajnega sodišča v Podgradu se nahaja na več lokacijah. Prvi del gradiva (1814–1864) hrani Državni arhiv na Reki (DAR). Drugi del gradiva, ki je že leta 1933 prevzel Kraljevi državni arhiv na Reki in ga leta 1948 vrnil sodnemu okraju v Ilirsko Bistrico se nahaja v Pokrajinskem muzeju Koper in Arhivu republike Slovenije.

Časovno pa gradivo tudi odstopa po obsegu in letnici nastanka, tako zasledimo dokument zemljiškega zapisa iz leta 1705 in zemljiške knjige za leto 1753. Kar pomeni, da je imel Podgrad sodnijski urad že pred dejansko ustanovitvijo 1814 leta.

Gradivo o delovanje sodnijskega okraja Podgrad za nekaj več kot sto let 1814–1923 se je ob ukinitvi preneslo v okrajno Kraljevo sodišče v Ilirsko Bistrico. V DAR hranijo gradivo za obdobje 1814 do 1864 leta in sicer predvsem splošni zemljiško knjižni izpisi, ki so razdeljeni v štiri skupine: sodnijska uprava, pravnici in kazenski postopki ter skupina varia. Varia se nanaša na spise za čas med leti 1851–1854 in so registrirani z oznako H, kar pomeni, da so pravnici in krivični postopki manjšega pomena.

Potrditev, da so naši kraji skozi stoletja na prepihu, je moč razbrati pri iskanju gradiva okrajnega sodišča iz Podgrada. Na tem mestu se pokaže zanimivost administrativnih selitev naših krajev, v zadnjih sto letih skozi administracije petih držav. Tako zasledimo poziv okrajnega sodišča iz Ilirske Bistrice 05. 11. 1948, da prevzamejo gradivo okrajnega sodišča v Podgradu, ki se hrani pri DAR. Arhivsko gradivo prevzame takratno okrajno sodišče iz Ilirske Bistrice. O nadaljnji usodi gradiva zasledimo podatke pri Klasincu (1984) pri Pokrajinskem arhivu Koper pod št. 78 »Okrajno sodišče Koper – Podgrad (1850–1945). Razliko gradiva med letom 1948 in gradivom, ki se nahaja v Koprju je potrebno iskati v Arhivu republike Slovenije pod gradivom Zemljiške knjige za sodne okraje št. 319 in 341.

Danes pa še zmeraj v DAR hranijo nekaj gradiva okrajnega sodišča v Podgradu, ki posledica administrativnih poti naših krajev v zadnjih sto letih. Glede, da g. Nenad Labus, avtor knjige Okrajno sodišče Podgrad v DAR ni imel podatkov je raziskovalcu predstavil svojo domnevo. Ob ukinitvi sodišča v Podgradu je le to po upravno-politični oblasti (1868) teritorialno pripadlo pod okraj Volovsko.

Če bi bilo gradivo, ki se danes nahaja v DAR leta 1933 v Podgradu bi ga takrat prevzelo Kraljevo okrajno sodišče v Ilirski Bistrici (Villa del Nevoso) in bi ga leta 1948 prevzelo nazaj od DAR.

Obseg gradiva, ki se nahaja v DAR sodišču v Podgradu je v obsegu cca. 4,5 dolžinskih metrov in predstavlja prvo in temeljno obdobje okrajnega sodišča v Podgradu med leti 1814 in 1864. Gradivo je pisano večinoma v nemškem jeziku (gotika), in italijanskem jeziku (latinščina). Manjši del gradiva pa se pojavlja v slovenskem jeziku.

Pokrajinski arhiv Koper pa hrani predvsem drugi del gradiva med leti 1840–1923 v obsegu cca. 75 dolžinskih metrov.

Pebivalci Podgrada, predstavil sem vam le delček bogatega arhivskega gradiva, ki predstavlja pomen kraja skozi pravosodje v zadnjih dveh stoletjih. Spodbujajte mladi rod, da z raziskovanjem preteklosti in sedanjosti, dajo svojemu kraju pomen, ki ga je imel Podgrad v Istri.

Ivan Simčič

O brkinski muhi

V vročem poletju je bil jutranji čas pravi, da sem vse, kar je bilo potrebno za rast rastlin, opravila zgodaj, pred soncem.

Tistega dne se nov dan po naši kuhinji še ni sprehodil. Varčevati moramo, je večkrat povedal moj Jožko, zato to jutro nisem prižgala luči. Varčevala sem tudi s koraki, da se on ne bi zbudil. Naša psička Bučka, kakor vsi psi čuvaji, je odprla oči še prej, kot sem sama zlezla iz postelje. To jutro, ko je bilo v naši kuhinji mračno, je naš čuvaj kar naprej skakal v zrak. Vsakokrat je bilo slišati šklepetanje njegovih zob. Trikrat, štirikrat se je pognal navzgor. Jožkov nasvet, da moramo varčevati z elektriko sem potisnila v zadnji predal navodil in prižgala luč. Zagledala sem debelo muho. Sedela je na robu kuhinjske mize. Od tam jo je naš čuvaj prepodil, zato je parkirala na kuhinjski omarici. Od tam je odvijugala na vratni podboj in tudi na eno najlepših ur v naši kuhinji. Prijela sem kuhinjsko krpo, tisto z natiskanimi modrimi kvadrati in mahala proti muhi.

Udariti po uri nisem smela. Sapica, ki sem jo muhi pošiljala s kuhinjsko krpo, je bila ugodna, zato je z vso mušjo eleganco odletela na lesteneč, visoko pod kuhinjski strop. Ob neuspešnem lovu sem se spomnila, da imamo lopatko, ki smo jo pri Leonidi kupili prav za lov na muhe. Poravnala sem si stol pod lesteneč, splezala nanj in z našim legendarnim orodjem udarila po luči. Zadetka ni bilo. Muha si je že pretegovala noge na okvirju slike. „Kaj se je zgodilo?“ je prišumel Jožko na vratih. Tiho sem bila. Naš čuvaj je pogled uprl v muho, nato v Jožkoto in ko je to nekajkrat ponovil, je že na pol prebujeni možak razumel kaj se godi. V času, ko sem razpredala svojo jezo že v tretjo dimenzijo, je muha odletela na Jožkotovo golo ramo. Njegov udarec z dlanjo, bi ubil regiment muh, a je ta edina že bila visoko na zidu.

Neuspehi in to navsezgodaj, niso nič dobro deli.

Sestavine za zajtrk sem zložila na mizo, čuvaj se je utrujeno odvrlel v svojo košaro, Jožko pa je v kopalnici pel eno svojih jutranjih serenad. Umirjeno je v našo kuhinjo prihajal nov poletni dan.

Spet lahko napišem – zajtrk in muha. Po robu skodelice, kjer naj bi se vsak čas penila kava, se je sprehajala muha. Tista od prej, debela. Zamah roke jo ni daleč odgnal. Parkirala je na krožniku s sladico in drgnila rilček ob dobroto. Svojo požrešnost je ublažila tudi na robu sladkornice. A nenadoma je Jožko dvignil zaskrbljen glas. „Poglej jo, poglej!“ Muha je imela levo zadnjo nogo bolj postrani, a je to ni oviralo, da se ne bi pretegovala in telovadila na sladkornici. Jožko je udaril z dlanjo. Se ve, sladkor se je razsul, muha pa je sedla na sredino belega prta, kot da se ni nič zgodilo. Malo je opletala z zadnjima nogama, a sprehod po belini, ji je dobro del.

Moj Jožko, brihtna glavica, je bil prepričan, da je muha lačna in šibka, ker še ni pošteno zajtrkovala. Jaz pa nisem izgubljala časa. Plavo lopatko sem z vso močjo prilepila na mušjo debelo rit, da je od hudega obležala na hrbtu, z dvignjenimi nogami v zrak.

Danica Pardo

Dan

Vsak dan v življenju je skoraj enak, a vendar neponovljiv. Vsak dan je enkrat in čisto drugačen kot včeraj je bil. Dogajajo se drobne reči. Žal jih ne vidimo, ne slišimo, a z njimi živimo. Neopazno mimo zbežijo.

Uživamo v tišini, ki je ni. Venomer se nekaj oglašča, šepetče, škripa, tiktaka, šumi. Mi pa kot, da se nič ne godi. Le ob vsakdanjih skrbeh nas včasih glava boli.

Valček

Zopet je poletje tople in prijetne so noči. Na vasi spet je veselica, mnogo je zbranih ljudi.

Kako rada bi plesala tesno objeta s teboj. V mislih se vračam v čase, ki so prehitro odšli.

Prekmalu vse se spremeni. Čas kot blisk od nas zbeži. Kretnje so vedno bolj okorne, še misel se nekje izgubi.

Gledam v prekrasno nebo, mežikajo zvezde, se luna smeji. Tvoje oči pa svetijo tudi takrat, ko lune in zvezd na nebu več ni.

Ana Seles

Kdor ne skače ni slovenec!

Grda zgodba

Napisala bom nekaj, o čemer dvomim, da bo dobro sprejeto. Tema je malo provokativna, malo obtožujoča, malo ni za javnost itd ...

Ampak, jaz, Neda Studenčeva, sem tako zelo »povsod poznana«, da ni razloga, zakaj bi se skrivala ali pisala pod drugim imenom? Saj imam vendar »reputacijo«!

Ampak, glej no glej, ko sem nedavno pobarala točno določeno gospo o tem, ali se je moja reputacija kaj popravila, je lepa gospa rekla: »Ja, gospa, izredno pozitivna je vaša reputacija, bila sem prijetno presenečena, kako lepo znate pisati in vedno preberem vaše zgodbe in zapise.« Pojasnila sem ji, da ima za to zaslugo predvsem narava in pa moj učitelj Janko Šlenc (takrat je bil učitelj slovenščine). Bila je prav prijetno presenečena.

No, pa me je malo vrglo na rit. Kajti nisem pričakovala, da bo dotična gospa sploh hotela govoriti z mano. Sedaj pa jo tudi jaz drugače vidim in cenim: gospa je sprejela mojo kritiko in je torej čustvenega srca in bolj prijazna, kot sem jo imela v spominu.

Konec dober, vse dobro.

Toda, vrnimo se v sveže, kristalno jasno nedeljsko zgodnje jutro. Čas za obisk pokopališča, kajti pozneje neznosna vročina ne vpliva dobro na pogovor z našimi dragimi rajnkimi ali za urejanje grobov.

Torej sem urejala grob. V dva velika vedra sem naložila tampon za podlago in ju postavila v avto.

Bilo je hudo težko breme. Posebno zame, ki še vedno okrevam po operaciji, ki jo zdravniki opredeljujejo kot težjo. Naredila sem načrt, kako bom vedri privlekla

do groba na koncu pokopališča. No, pa dajmo ...

Po sicer enosmerni cesti sem zapeljala navzdol do potke, ki vodi levo na gornje pokopališče. In glej, ravno tisti trenutek, ampak prav tedaj, pride navzgor po tudi enosmerni cesti avto delavca na pokopališču. Umaknila sem se na potko levo, saj sem bila prepričana, da misli navzgor vozeči avto iti navzgor do mrliške vežice. Jaz navzdol, on navzgor. Naj ne bi bilo problemov ... Toda, voznik je ustavil ob mojem avtu, izstopil in začel vpiti name, naj umaknem avto, ker mora on prav tja in točno tja, kamor sem mu nastavila oviro.

Nisem prišla kar takoj k sebi. Ali tale mladenič vpije name, sem se spraševala? Pa zakaj vpije? Saj sem samo pristavila avto, umaknila sem se mu, odložiti sem mislila težki vedri s tamponom! Tale pa kar vpije?

In potem, seveda ker imam glasne gene moje none, sem zavpila nazaj: »Kaj hočeš imeti? Saj bom odpeljala, samo vedri odložim!«

Pritlehn dialog je potekal takole:

»Kaj si mislila, da ti bom jaz nesel »siče«, kam bom prišel, če bom cele dneve dežural na britofu in invalidom prenašal kamne?« Mladenič je pol mlajši od mene, on meni Ti, jaz njemu Vi ... razumete to?

Kdo je tu neumen? Jaz seveda.

»Kdo te je pa vprašal, da mi prenašaj »siče«, sama sem jih sposobna privleči oba prav do groba, le kaj si misliš?«

»Umakni avto, ti pravim,« je predrzno sikal vame. In jaz sem se uprla: »Ne bom ga umaknila, da veš, kar lepo prosim, če hočeš, da ga umaknem!«

»Vozila si v enosmerno, zato se umakni!«

»Ja, in VI, ali ste vozili po štiripasovnici? Kaj ni cesta enosmerna iz obeh smeri?«

Malo je pomolčal. Medtem, ko je razkladal svoj »švasaparat« in ga je moral odnesti na roke kakih 30 m daleč, dečko, močan in mlad, sem odnesla vedri do našega groba.

In potem sledi nadaljevanje:

»Tukaj ležijo naši predniki, tukaj bom ležala jaz, nam ne bo nobeden krojil predpisov, še posebej prišlek, mi smo tu doma, ne Vi!« sem mu zabrusila. »Kaj pa si mislite Vi, ki ste pred kratkim prišli v Slovenijo, ali mislite, da se vam bomo vsi klanjali in umikali? Veš kaj te gleda, en k... !« je planilo iz mene, pritiska pa sem čutila najmanj 200.

»Jaz sem Slovenec, da veš! 15 let sem v Bistrici in rojen sem v Sloveniji!«

Slovenec, no, prav, vendar nekoliko preveč zapečen, ampak če že hoče biti Slovenec, naj tudi govori slovensko in naj se v slovenskem okolju obnaša prilagodljivo, se mi je pletlo po glavi.

Pa sem ga vprašala, kakšna je ta njegova polomljena slovenščina? Odgovoril je, da govori 3 jezike.

Tri jezike, vsakega malo, pa si lahko Slovenec, Nemeč ali Zulu ...

»Ja, še nobeden me ni tako uvredil, kot si me ti!«, je potarnal. Jaz sem njega uvredila, on pa je mene visoko povzdignil z besedami: »Saj te vsi poznajo!«

Besede, ki jih »zelo rada« slišim. Predvsem od ljudi, ki so prišli pred nekaj leti v naše malo mesto. Torej imajo premalo dela; v njihovih domovih se opravlja vsakega posebej, poznajo celo žlahto vseh bistriških osebkov, vse njihove predvsem slabe lastnosti, obsojajo

vse povprek, joj, joj, vsi nas poznajo, predvsem pa mene, saj veste, reputacija v minus, razjokala se bom! Oh, oh!

In avto? Kot bi ga nekdo zaklel, glej prasca rumenega, ko sem ga hotela odpeljati, ni vžgal! Ni in ni vžgal. Pa je prišel mimo prijazen mlad moški iz Trnovega, Andrej in neka gospa, in z združenimi močmi smo avto postavili na cesto, pa je takoj vžgal. Samo še tega se je bilo treba in vroča nedelja je bila popolna. Odpeljala sem se, polna maščevalnih misli. Zdaj, v tem zapisu, se ohlajam in naj vsi vedo, da če te vsi poznajo, če si bolan, ne daj bog, da si invalid, le potegni dvajsetaka in pomahaj z njim delavcu na britofu pod nosom, pa bo vse takoj odnešeno, še prikloga boš deležen. Ker nisem mahala z nobenim bankovcem tudi pomoči ni bilo. Moj »agresor« in njegov spremljevalec »domačin« nista niti s prstom mignila, da bi pomagala sprostiti potko, nasprotno, menim, da sta zelo uživala v prizoru. Kako neokusno. Kako nehigiensko, kot rečejo po moderno naši politiki!

Po smrti ljubljene osebe sem odpeljala na pokopališče »karjolo«, lopato in motiko in z vnukom sva sama uredila zadnji dom njegovega nonota. Nisem plačala in ne bom. Sama sem sposobna narediti tudi kaj težkega. Posledice pa nosim v vseh svojih starih in novih boleznih. Pa saj ne bo več dolgo. Še teh 15 let se bo potrpelo, potem bo boljše.

Zdaj pa tako: kdo koga pozna? Kdo je sodnik o komerkoli? Le kdo lahko sodi o nekom in življenju, ki ga je oseba živel, ne da bi sama prosila, naj jo spravijo na ta svet? Ne da bi se zavedala, kako izkoriščana in žaljena je že kot mala deklica? Deklica, ki je ostarela v bolehno osebo, se je šele zdaj zavedela svoje življenske poti in spoznala škodljivce in glodalce, ki so posegali v njeno življenje, ne da bi se deklica, žena in dekle mogla braniti?

Veliko razmišljam o mojem življenju. Bolje bi bilo, da bi pustila vse v globoki pozabi. A ne morem. Moj notranji monolog je močnejši od mene. Globoko v sebi se pogovarjam z ljudmi, ki so me skoraj uničili; poznala sem jih in jih mogoče nisem. Naj jim oprostim? Nekaterim ne bom nikoli oprostila. V samotnih večerih tavam po svojem praznem domu, globoko se zavedajoč bolečine in teže osamljenosti. Mislim na osebo, ki sem jo nevede prizadela, v želji, da bi bila tu ob meni in hiša ne bila tako pusta in prazna; prepozno. Mislim na mojo majhno družino, zavedajoč se, kako sami smo, kako moramo biti trdno povezani, saj bomo le povezani preživeli težke čase.

Padeš, se udariš. Se s težavo dvigneš, rane se zacelijo. In ponovno padeš. In se ponovno dvigneš. Itd.

Koliko življenj imam? In naj kdo reče: »Saj te vsi poznamo!« Eno figo me poznate. Še sebe ne poznate, kako bi le koga drugega.

Tihi pokoj pokopališča so tisto zgodnje julijsko jutro motili hreščeči in vreščeči glasovi dveh, ki sta se prepirala na posvečenem prostoru. Motila sta mirno spečih, ta dva čudna gosta.

Neda

Če te ljudje poskušajo spraviti na tla ... to pomeni samo to, da si nad njimi.

Neda

Kje

Kje je tisti lep trenutek, ko sva se midva srečala? Iskra ljubezni je zagorela, od takrat se nisva več razšla.

Le kje so najine stezice, kjer sva se sprehajala? Že dolgo jih nisva več iskala, druge sedaj ubirava.

Kje so tisti koticiki, kamor sva se pred pogledi skrivala? Nikdar ne bova pozabila, kako srečna sva bila.

Kje so tista skrbna leta, ko sva si dom ustvarjala? Zdaj mirno v njem živiva, vesela, da sva še oba.

Hvaležna sva življenju za vse premagane težave. Sreči, ki naju je spremljala, skrita in potrpežljiva sopotnica.

Ana Seles

Nič več

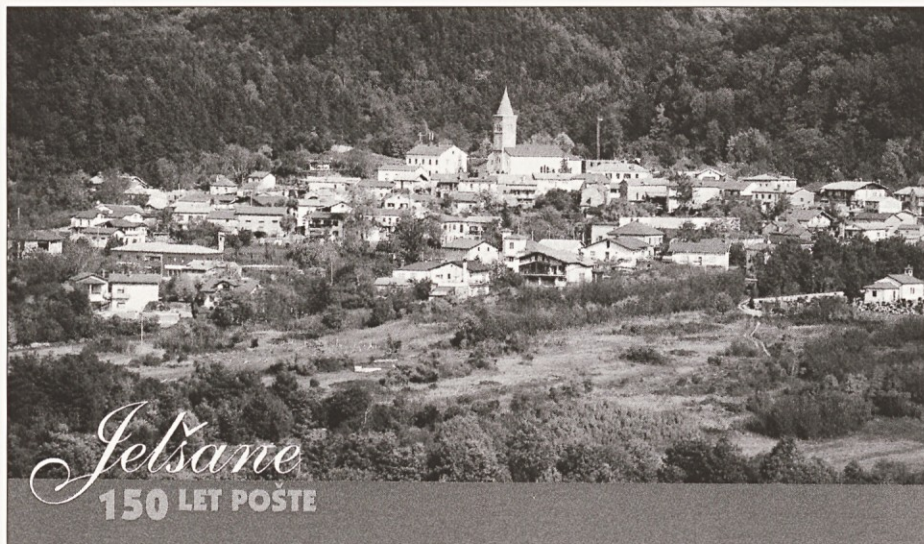
Več sena ni na seniku, že dolgo štala prazna je. In po poti tja do hiše, več nihče, nihče ne gre.

Stara trta zdaj sameva in za hišo bezeg spi. Dvorišče star spomin objema. Čaka hiša srečnih dni.

Kje so sanje, kje ljubezen, ki nekoč je tu bila, sam po svetu hodim prazen, manj je sreče kot gorja.

Danica Pardo

Pozdrav iz Jelšanske pošte

Nova razglednica Jelšan posvečena 150 letnici jelšanske pošte (foto Iztok Ljubič).

Pred 150. leti, točno 31. avgusta 1865 so avstrijske poštne oblasti ukinile prastaro pošto v Lipi in njen poštni okoliš razdelile med novi pošti Permani in Jelšane, ki sta začeli uradno delovati s 1. septembrom istega leta. Pošto v Permanih so že čez nekaj let preselili v Jurdane, pošta v Jelšanah pa vztraja že polnih 150 let. Jelšanska pošta je v poldrugem stoletju preživela več držav, mnoge režime, ki so vplivali na njeno poslovanje in organizacijo. Doživljala je mnoge jezikovne in politične spremembe, ki so zaznamovale tudi ljudi, ki jim je služila.

Že pod Avstrijo so k slovenskemu imenu JELŠANE kmalu dodali še nemški zapis imena kraja JELSCHANÉ. Z italijansko zasedbo naših krajev dobi kraj in pošta le italijansko ime ELSANE, bila je matična pošta še za pet poštних podružnic, ki so danes na Hrvaškem. Po osvoboditvi pa ime Jelšane zasledimo pisano tudi v cirilici. Z osamosvojitvijo Slovenije in slovenske pošte dobi pošta oznako 6254 Jelšane, ki ji služi še danes. Pošta je tehnično in prostorsko solidno opremljena, ima tudi pomembno vlogo kot obmejna pošta z Republiko Hrvaško. Njen sedanjí poštni uslužbenec je Leon Počkaj.

Z upadom poštних storitev se pošti Jelšane verjetno obeta nova reorganizacija, preoblikovanje v pogodbeno pošto,

Ob starem miljnem kamnu s poštним upravnikom Leonom Počkajem in gosti (Foto Marica Gaberšnik).

s skromnejšim poslovanjem, podobno kot je trenutno organizirana pošta v Knežaku v naši občini.

Filatelisti z vrst Primorskega numizmatičnega društva so za ta visoki poštni jubilej pripravili lepo barvno razglednico po fotografiji Iztoka Ljubiča, ki jo je skupaj s priložnostnim žigom oblikoval likovnik Romeo Volk, založil pa domačin Albert Udovič. Tisk je opravila tiskarna Bor. Na priložnostnem poštнем žigu je upodobljen jelšanski miljni kamen, z napisom, da je do Reke še 3 avstrijske milje ali 22,8 km. Jelšanski miljni kamen je eden redkih, ki je preživel poldrugo stoletje in še sedaj stoji na starem mestu v bližini stavbe osnovne šole ob cesti. V prostorih pošte so pripravili tudi

Priložnostni poštni žig (oblikovanje Romeo Volk).

filatelistično razstavo o poštni preteklosti pošte Jelšane. Zelo vzpodbudno pa je, da so domačini, posebej naj omenimo Borisa Brozino in Dušana Maljevca, ki so iz »kopriv na gmajni« izbrskali še en lepo oblikovan miljni kamen in ga za ta dan, pripeljali pred jelšansko pošto, na katerem je v nemščini vklesan podatek, da je od Reke do Jelšan (tudi) 3 milje. Takih miljnih kamnov je v Sloveniji izjemno malo, Jelšane pa so lahko ponosne, da imajo celo dva. Le postaviti ju bo treba na bolj ugledno mesto ob stari cesarski pa tudi poštni poti skozi Jelšane.

Med maloštevilnimi obiskovalci pošte smo ta dan opazili tudi dvojce kustosov iz Reškega muzeja, gospo Vano Gosić in gospoda Aleksandra Tatića, sicer zaposlena v Spominskem centru »Lipa panti«, ki bi radi podobno proslavili enak jubilej za pošto v Permanih oz. Jurdanih. S čestitkami se je javila tudi upravnica sestrške pošte Jurdani ga. Doris Sušić in s čestitkami zaželela prijetno praznovanje. Z izbranim pecivom pa je vse prisotne počastila nekdanja dolgoletna ravnateljica jelšanske osnovne šole ga. Marica Gaberšnik.

Razen naštetih je na jubilejni dan prišlo le malo domačinov na jelšansko pošto, da bi nabavili novo razglednico in čestitali vrlemu poštarju Leonu, ki nadaljuje tradicijo mnogih svojih poštних predhodnikov za dobro sokrajanov. Pogrešali smo vsaj drobno pozornost domače krajevne skupnosti pa tudi poštne uprave v Kopru, ki bi ob taki priložnosti lahko promovirala svojo dejavnost in svoje marljive poštne delavce.

Vojko Čeligoj

Kuharsko modrovanje

Skozi vrsto let sem si v svojem poklicu izoblikoval nekoliko samosvoj pogled na kuhinjo.

Nekako takole gre.

Kuhanje je včasih res umetnost, največkrat pa je to obrt. Tako kot vsak umetnik tudi kuhar potrebuje v začetku trdno osnovo, obrtno znanje, da se lahko v svojem poklicu polno izrazi. Obvladati mora tehnike, poznati sestavine, spoštovati svoje delovno okolje ... Skratka izmojstriti se mora v svojem poklicu. Šele po tem lahko začne razmišljati o tem, kako bi pridobljena znanja in spretnosti udeležil v izdelkih, ki so včasih res zaslužijo ime umetnost. Prepričan sem, da je tudi veliki Michelangelo moral najprej obvladati obrt. Ko se je le-te izučil in se izmojstril, je s svojim izjemnim talentom lahko ustvaril dela, ki jih občudujemo še danes.

Mislím, da je s kuhinjo enako, morda še težje. Pri ostalih umetnostih je po navadi »v igri« samo eno, včasih dva čutila. Ko govorimo o umetnosti kuhanja, pa mora kuhar zadovoljiti vse človeške čute. Za povrh pa je njegov trud vedno minljiv, če boljša je njegova jed, prej izgine ... In dobra jed vedno potrebuje ob vsem ostalem še kanček ljubezni in strasti. Šele potem iz nje nastane umetnina, ki razvaja vsa naša čutila.

Ko sem pred (mnogimi) leti odšel v gostinsko šolo, to ni bilo ravno nekaj, s čemer bi se lahko pohvalil. Veliko mojih takratnih sošolcev, ki so se z veseljem in strastjo učili in mojstrili, je pozneje poklic opustilo. Kuharji smo namreč imeli »nizko ceno« Meni pa nikoli ni bilo žal in imam srečo, da celo življenje opravljam delo, ki mi je všeč in se ga nikoli ne naveličam.

Danes je drugače. Tujci, kot sta Gordon Ramsay in Jamie Oliver so povzdignili kuharski poklic do zvezd. Žal pa so tistim kuharjem, ki opravljajo svoj poklic v restavracijah, hotelih, picerijah in drugod, s tem pošteno zagrenili življenje. Danes so namreč eksperti v kuharstvu in pripravi jedi postali kar vsi. Neizmerno bogati medijski kuharji preko TV ekranov drago prodajajo svoje »znanje«. Vsi tisti, ki smo v kuhinjah že vrsto let, vemo, da je to največkrat le šou, ki s pravo kuhinjo nima ravno veliko veze. Vendar pa se je kar na enkrat pojavila cela vrsta »Butalskih kovačev«, ki vse vprek prodajajo svoje, na ekranu pobrano kuharsko znanje in veselo solijo pamet vsakemu, ki jih je pripravljen poslušati, še bolj pa tistim, ki jih moramo, gostincem ... Rekel bi, da je danes na svetu vase preveč kuharskih Michelangelov, ki se niso nikoli izučili obrti, pa bi vseeno radi risali Siktinsko kapelo ali pa vsaj učili ostale, kako se to počne.

So pa kuharske oddaje prinesle še nekaj slabega. V glavnem gre za kuhinje tujih dežel, še tiste, ki so posnete pri nas, govorijo o tujih receptih.

Tako vztrajno tonejo v pozabo domača kuharska znanja in izkušnje; kot vse ostalo, se tudi ta vedenja izgublajo v sivini globalizacije. Škoda, saj imamo izjemno kulinarčno tradicijo, posebno naši kraji, ki so na prepihu poti skozi zgodovino odbirali samo najboljše. Pa tega ne znamo ponuditi našim gostom, turistom. Raje se hvalimo s pizzami na milijon načinov, z mešanim mesom na žaru, s pomfrijem. Kupimo pa vse kar nam mediji in spretni trgovci ponudijo. Strašno popularno je Gii maslo, ki je menda iz Indije in je grozno zdravo. No temu je moja stara mama rekla samo maslo, na njem je ocvrta krompir, spekla meso in ko ga je počasi kuhala iz surovega masla (putra) je spotoma pridelala še čudovito dišečo muko (ali murčo) s katero je zabelila jabolčni štrudelj ... ampak, danes je to Gii, ker je to moderno.

No, konec koncev sem tudi sam po malem TV kuhar. To sem postal ravno zato, ker sem hotel pokazati, da imamo tudi mi biti na kaj ponosni. Iskreno upam, da sem delček ponosa zbudil še v komu, zase pa vem, da bom še naprej užival v vseh kulinarčnih izlivih, ki jih bo moje delo postavilo predme.

Vsem vam želim lepo jesen, polno gob, dobrih jabolk, čjšp za marmelado in šnops, zdravega krompirja, pa da bi se vam zelje lepo skisalo in da bi pozimi vanj lahko dali kaj iz domačega sušila ...

Rihard Baša

Vlaki na Primorsko stran ali 100 let sestre Dine

Pred 20-imi leti je sestro Dominiko Urbančič ob njeni 80-letnici časopisje predstavilo kot "prvo damo slovenskega sestrintstva". Takrat ji je zastavila nekaj vprašanj tudi revija Primorska srečanja.

Rojeni ste bili v Knežaku. Se čutite bolj Kraševko ali bolj Notranjko? Povejte nam kaj o svojem otroštvu, o svojem rodu in domu?

Počutim se bolj Kraševko kot Notranjko. Vedno sem imela občutek, da rastem na kraški zemlji. Moji spomini na otroška in najstniška leta so vezani na pokrajinsko sliko Zgornje Pivške doline. Kako skrivnostnoromantična so bila potepanja in raziskovanja po naših globelih, po vrtačah in nedopovedljivo lepo mi je bilo ob presihajočem Kalškem ali Petelinjskem kraškem jezeru. Kako slikoviti so bili snežni zameti, ki jih je naredila burja ob zimskem sneženju! Kako opojno so dišale gmajne po travah, borih, brinju in šipku! Še v kasnejših letih se mi je zdelo, da je celo svetloba pri nas drugačna kot "na Kranjskem in Notranjskem".

Moj oče Andrej Urbančič, posestnik in gostilničar, se je rodil v Knežaku, mati Terezija, rojena Benčan, je bila rojena v Planini pri Rakeku. Poročila je vdovca s štirimi majhnimi otroki, ker mu je prva žena Pavla Hodnik umrla na porodu moje (pol)sestre Jože. Rojena sem bila kot drugi med sedmerimi otroki iz drugega zakona. Družina je bila torej trinajstčlanska, pa še dekla in hlapec, ki ju težko tako imenujem, ker sta bila tudi "naša". – Oče je bil delaven in skrben gospodar. Pod resnim, skoraj strogim videzom, mu je utripalo "mehko srce". Mati, zelo lepa žena, je bila poosebljena milina, sposobna gospodinja in globoko verna. Nešteto bi lahko navedla primerov njene dobrote, požrtvovalnosti in ljubezni do bližnjega.

Imela sem topel dom, srečno otroštvo; bila sem deležna ljubezni s strani staršev in bratov in sester. Vselej mi je toplo pri duši, ko v spominu podoživljam toplino

našega družinskega življenja in občutka varnosti, ki mi ga je nudil dom.

Prav spomini na svečanost praznikov pri nas doma so mi kasneje dali zamisel, da v okvir predmeta zdravstvena vzgoja – po metodi skupinskega dela – uvrstim tudi temo "mentalnohigienski pomen praznovanja". Zaključek učenk je bil: "Sreča je osrečevati druge."

A rojeni ste bili v prvem letu prve svetovne vojne in vaša mlada leta je najbrže zaznamovala tudi italijanska okupacija Primorske. Imam prav?

Res je moja mladost zaznamovala italijanska okupacija. Prva leta po svetovni vojni, ko še ni bil organizira pouk v Knežaku, se je na pobudo moje matere šest kneških žena odločilo, da naprosijo slovensko učiteljico Justino Šest, da bi nas poučevala. Tako sem prvo in drugo šolsko leto s petimi sošolci hodila v "zasebno šolo". V želji, da bi se šolali v maternem jeziku, so naju s starejšo sestro starši poslali k teti v Škofjo Loko, kjer sem obiskovala 3. in 4. razred.

Posledice niso izostale. Zaradi očetovega upiranja pritisku, da bi pristal na poitalijančenje svojega priimka, in dejstva, da je poslal svoja otroka v slovensko šolo, ter številnih drugih konfliktov z italijanskimi občinskimi oblastmi, so mu odvzeli licenco za gostilno. Glede na to, da bi samo s kmetijo težko preživel številno družino, je v tistem obdobju nekaj težkega leglo na nas. Mati je le nekaj časa resno nagovarjala očeta, da posestvo proda in da se preselimo v Jugoslavijo.

V italijanski srednji poklicni šoli (scuola d'avviamento al lavoro) v Trnovem so starši plačevali "posebne ure" za pouk slovenščine. Ko sem po srednji šoli na učiteljsku v Tolminu opravila sprejemni izpit in se znašla pred prvo službo, sem ob povratku domov zagledala očeta, kako vznemirjen hodi po dvorišču. Pa mi pravi: "Nikamor ne boš šla, ne maram, da bi kot

učiteljica otroke učila peti Giovinezzo." Čeprav takrat nisem docela razumela vseh dimenzij njegovega argumenta, mi je bila očetova volja neizpodbitne avtoritete sveta in misel na učiteljske je bila za vselej pokopana.

Kdo, kaj vas je napotilo v svet zdravstva? Kako da ste krenili vanj, rekli bi lahko, po civilni poti, mimo redov "usmiljenih sester", ki je bila najbrže tedaj predvsem za vaška dekleta bolj običajna?

Brez dvoma izvirajo moji nagibi, da pomagam bolnikom, iz vzgleda, ki sem ga imela v svoji materi. Naj povem, da me je kot najstnico večkrat vzela s seboj, ko je na vasi priskočila na pomoč družini z bolnikom, največkrat pa k kakšni bolni, osamljeni tetki, botri, smo rekli v naši vasi. Živo se spominjam večernih obiskov, ko me je še mlado dekle jemala s seboj, da sva oskrbeli staro ženo, ki je umirala za rakom. Pri tem pa ni smela vedeti levica, kaj daje desnica. Spominjam se, da mi je mama rekla: "Ne pripoveduj okrog, kako ubogi so botra in kaj midve delava."

Ker je spoznala moje nagnjenje, se je pozanimala, kakšne so možnosti za poklicno nego bolnika. To ni bilo težko, saj je bil njen brat zdravnik (dr. Jože Benčan). Zelo pogoste stike je imela tudi s pokojnim dr. Francem Ambrožičem, takratnim zdravnikom v Pivški dolini (brat mojega svaka, pok. Jožeta Ambrožiča iz Slavine).

Tako smo zvedeli za šolo, ki se je takrat imenovala Šola za zaščitne sestre. Na tej šoli v Ljubljani so nas vzgajali predvsem za preventivno delo, saj so bile v bolnicah nameščene predvsem redovnice. Praktično delo v negi bolnika pa smo po šolskem programu opravljale tudi po številnih bolniških oddelkih. Čeprav so bile takrat razmere po bolnišnicah v primerjavi z današnjimi nepopisno slabe (40 do 60-posteljne sobe, pomanjkanje perila in vsakršnih pripomočkov za kvalitetno

in dostojno nego ipd.), sem bila pri praktičnem delu in pripravi na poklic srečna. – Pri tem pomanjkljivem opisu svoje poti v poklic ne smem mimo imena Marije Češarek, takratne ravnateljice, ki je vpeljala v šolski program veliko novosti, ki po vseh pedagoških kriterijih veljajo še danes kot napredne. Bila je zgled delavnosti in natančnosti.

Vaše “uradno” ime je Dominika Urbančič; kdaj ste postali sestra Dina, kakršno vas pomnijo cele generacije medicinskih sester in množice pacientov?

Ljubše mi je ime Dominika, kot so me vselej klicali starši, pa tudi najboljši prijatelji. Zgodilo pa se je, da je moj starejši brat Andrej, s katerim sva bila velika prijateljca, čital neko novelo, v kateri je nastopala ženska z imenom Dina. Začel me je klicati “Dina” rekoč: “Da bo krajše!” Ime se ni udomačilo med mojimi rojaki, pač pa so ga sprejele moje sošolke in kasneje je ime Dina postalo nekakšno “službeno” ime.

Veljalo je tudi v času NOB. Povejte, prosimo, še kaj o vaših partizanskih letih, ki so bila zagotovo leta izjemnih preizkušenj.

Res je, to so bila leta izjemnih človeških in medicinskih preizkušenj. Najprej v Šercerjevi brigadi, potem po partizanskih bolnišnicah, pa v kirurških ekipah VII. korpusa, kjer sem bila instrumentarka. Ob tem pa v času ofenziv nemalokrat tudi perica in grobar. Moja partizanska pot se je končala v Centralni vojaški bolnici Trst med ranjenci, ki jih je zadelo prav v zadnjih dneh vojne.

Sloveli ste in slovete kot izjemna, takorekoč neutrudljiva in neodjenljiva delavka. Vaše delo je, tako trdijo poznavalci, po obsegu in kakovosti resnično veliko. Od kod ta energija, kaj vas je gnalo, kaj vam je pomenilo in vam pomeni delo?

Verjetno je hvale in priznanja kar preveč. Tudi jaz sem imela lažja in težja obdobja. Kar zadeva delavnost pa sem imela najlepše vzglede v družini, v kateri sem odraščala. Bila sem zdrava in vzdržljiva. Mirno pa vam lahko pritrdim, da sem bila tudi neodjenljiva v izvrševanju nalog, za katere sem vedela, da bo njihova izpolnitev v splošno dobro.

Za delo sem bila tudi močno motivirana. Še posebej sem doživljala kot nujne in odgovorne naloge, ki sem jih imela na oddelku za zdravstveno šolstvo pri takratnem republiškem upravnem organu za zdravstvo. Z laizacijo nege bolnikov (z odpustitvijo redovnega osebja iz bolnic) in z naglim razmahom bazične zdravstvene službe (novi zdravstveni domovi) so nastopile velike potrebe po šolanih zdravstvenih delavcih. Tudi napredek medicine je terjal šolanje kadrov novih profilov. (Sistem šolanja zdravstvenih delavcev se je zaradi urgentnih potreb po letu 1945 seveda spreminjal.

Od enoletnih in dvoletnih (bolničarji, kirurške instrumentarke, otroške negovalke, zobozdravstvene asistentke) – do štiriletnih šol za medicinske tehnike in višjih šol. Čeprav sem imela na takratnih republiških upravnih organih za zdravstvo pretežno administrativno-organizacijsko, “lepše” delo, mi je bilo v večje zadoščenje neposredno delo z bolniki, tako v NOB nega ranjencev, kakor tudi zadnja leta na interni kliniki Inštitutu za geriatrijo in gerontologijo v Ljubljani.

Kaj mi pomeni delo? Če je življenje dar, je dar tudi delo, saj daje življenju vsebino in nas duhovno bogati, je pogoj za dosego ciljev. Je vzvod za samopotrditev in samouresničitev. Če je nesebično usmerjeno v dobro bližnjega, nas dosežki, pa najsi bodo še tako neznamni, osrečujejo. Delo nas rešuje, nam pomaga prebroditi stiske in nesreče.

Povejte nam kaj še o drugih življenjskih vrednotah, ki ste jih cenili in se zanje bojevali.

Za najvišjo vrednoto štejem ljubezen v najširšem pomenu tega pojma. Za tem poštenost, delavnost, občutek odgovornosti, znatiželjnost, resnicoljubnost, iskrenost, skromnost ... Ko takole naštevam, se zavedam, da vrednot ne moremo gojiti posamično, temveč da so soodvisne. – Pri svojem pedagoškem delu sem si iskreno in zavzeto prizadevala, da pomagam mladim vzpostaviti in udejaniti spoštljiv odnos do varovancev in bolnikov, ter jih navajala na spoštovanje človekovega dostojanstva, ne glede na telesno in duševno prizadetost bolnega in nebogljenega. Poudarjala sem potrebo po uravnoveženosti znanja, srčne kulture in delavnosti.

Vse življenje ste se izobraževali in izpopolnjevali, doma in na tujem, v Angliji, Ameriki ... Kaj vam pomeni znanje?

Da, veliko sem se izpopolnjevala tudi na tujem. Leto dni celo na Mednarodni univerzitetni šoli v Torontu (Kanada), kjer smo se zbrale sestre iz vsega sveta; pa v Londonu, Manchesteru in Edinburghu. Kot štipendistka Unicefa sem hospitalirala po zdravstvenih šolah in bolnišnicah na Nizozemskem, Danskem in Švedskem. Znanje mi pomeni nujen pogoj za opravljanje vsakega dela, pomeni pa mi tudi duhovno bogastvo in srečo.

Leta in leta ste posvetili šolanju in vzgajanju medicinskih sester in tako na svojstven način uresničevali poklicno željo, da bi bili učiteljica, pa vam je v mladih letih to preprečil fašizem. Bili ste ravnateljica šole za medicinske sestre, profesorica nege bolnika, zdravstvene vzgoje, etike medicinskih sester, predavateljica nege bolnika na medicinski fakulteti, strokovna publicistka. Se vam zdi prav, da pri izboru kandidatov za medicinski študij,

ki je vsekakor zahtevna reč, dosti bolj odloča kandidatova splošna nadarjenost in znanje kot pa njegove osebne poteze, ali povedano še bolj določno: skoraj vse pomeni kandidatovo znanje matematike, fizike in kemije, skoraj nič ali čisto nič pa ne šteje njegov socialni čut? Ali ni pri tem zanemarjeno staro spoznanje, da dobra in v pravem trenutku izrečena beseda zdravi vsaj enako učinkovito kot marsikateri fizični ali kemijski medicinski poseg?

Brez dvoma je v zdravniškem poklicu pomemben socialni čut. Vemo pa, da je pri sprejemnem izpitu ob 300 kandidatih za 150 prostih mest enostavneje in bolj zanesljivo preveriti znanje določenih predmetov, ki naj bi bili osnova za akademski študij, kot pa preveriti kandidatove osebne poteze. Le-te so težko preverljiva kategorija. Znano mi je, da so na medicinski fakulteti v Ljubljani poskušali tudi s psihološkimi testi. Po mnenju strokovnjakov, ki so se resno ukvarjali z določitvijo pogojev za sprejem, se ti testi niso obnesli. Preveč so bili usmerjeni na ugotavljanje kandidatovih inteligenčnih sposobnosti.

Glede na to, da je študij medicine eden najtežjih, gotovo pa najdaljši, in glede na to, da je pot do kariere (specializacija, magisterij, doktorat znanosti) izredno dolga, zdravnikovo delo fizično in psihično težko, pa še slabo nagrajeno, moremo predpostavljati, da se za ta poklic odločajo v veliki večini socialno čuteči mladi ljudje.

Obsežna je vaša publicistična dejavnost o negi bolnika. Kaj menite o nekakšnem razkolu, ki nastaja pred našimi očmi med medicinskimi sestrami in zdravniki na Slovenskem? Ali pa to ni le slovenska posebnost?

Ne čutim razkola med medicinskimi sestrami in zdravniki. Žal pa opažam, da je v naših bolnicah zapostavljena osnovna nega. Vzroki so kompleksni. Usmerjeno

izobraževanje je naredilo svojo škodo s skrajno redukcijo praktičnega pouka, z orientacijo dijakin na medicinskotehnične storitve, celo s spremembo naziva v "medicinski tehnik". Nega, s katero odpomoremo najnujnejšim fiziološkim potrebam nemočnega bolnika, je premalo cenjena celo s strani zdravnikov. V delno opravičilo te zapostavljenosti pa ne smemo prezreti preobremenjenosti sester z vedno obsežnejšim administrativnim delom in medicinskotehničnimi storitvami. Da niti ne omenjam sramotnega in poniževalnega nagrajevanja tega dela!

Delovali ste tudi v raznih humanitarnih organizacijah, strokovnih drušvih, pa v Svetovni zdravstveni organizaciji, poznajo vas tudi onstran meja naše domovine. Razmišljali ste o zdravstveni vzgoji naroda. Kaj bi rekli o patologiji slovenskega naroda danes? Se tudi vam zdi, da je v njem nekaj suicidalnega?

Vabilom k sodelovanju v humanitarnih organizacijah, strokovnih društvih in v svetovni zdravstveni organizaciji sem se rada odzivala, saj mi je to narekoval poklic. Kar zadeva suicidalnost slovenskega naroda, nisem kompetentna govoriti. Pri svojih številnih stikih z ljudmi pa sem dobila vtis, da se nagibamo k pesimizmu.

Za svoje delo ste prejeli številna, tudi mednarodna priznanja in nagrade. Zaupajte nam, katero vam je bilo ali vam je najbolj pri srcu.

Vsa priznanja in nagrade so mi pri srcu. Verjetno je najdragocenejša mednarodna medalja "Florence Nightingale", ki jo podeljuje Mednarodni komite Rdečega križa v Ženevi. Poimenovana je po znameniti angleški "medicinski sestri", ki je živela in delovala od 1820. do 1910. Medalja se podeljuje, kot piše v ustreznem pravilniku, medicinskim sestram za "izjemno predanost pri negi bolnikov ali ranjencev v težkih in nevarnih okoliščinah, ki večkrat nastanejo v vojni ali pri elementarnih nesrečah".

Zelo pa cenim Žagarjevo nagrado, ki mi je bila podeljena 1973. leta za moje pedagoško delo. Zelo mi je žal, da so Žagarjevo ime zdaj črtali iz imena te najvišje slovenske nagrade za prosvetne delavce. Stane Žagar (1896–1942) je bil velik človek in velik učitelj.

In kako preživljate večer življenja?

Živim sama, a ne osamljena. Najbolj se razveselim obiskov svojih bivših učenk. Veliko berem, čeprav s težavo. Segam po knjigah z različnih področij in se pri tem nemalo jezim ob ugotovitvi zijajočih vrzeli v splošni izobrazbi. Za nameček pa sem postala tudi zelo pozabljiva, kar se sicer za mojo starost spodobi. Stanujem v osmem nadstropju stolpnice sredi Ljubljane in nemalokrat s pogledom in mislijo sledim vlakom, ki vozijo na primorsko stran.

*Spraševal Silvo Fatur
jeseni 1994*

Na bistriški univerzi za tretje življensko obdobje

Naša univerza letos slavi 20-letnico svojega obstoja. Njeni začetki segajo v šolsko leto 1995/96, ko je profesor Janko Sergij Šlenc zbral nekaj prijateljev in znancev, oblikoval prijetno študijsko skupino in pričel s poukom italijanskega jezika. Tako so bili postavljeni trdni temelji za nadaljnje uspešno izobraževanje odraslih. Krmilo naše barke je z veliko odgovornostjo prevzela ga. Marica Šlenc Zver, takratna direktorica Doma starejših občanov, ki je univerzo zelo požrtvovalno in uspešno vodila celih 15 let. Članstvo je naraščalo, ponudba je bila iz leta v leto bogatejša.

Nov, svež veter pa veje na bistriški univerzi zadnja 4 leta, odkar ji predseduje ga. Nevenka Tomšič. Z neverjetno energijo in z vedno novimi zamislimi širi poslanstvo, pridobiva nove mlade in sposobne mentorje in člane. Povezuje se v mrežo primorskih in vseslovenskih univerz, kjer prevzema pomembne zadolžitve..

V zadnjem šolskem letu je bilo na Univerzi za tretje življensko obdobje Ilirska Bistrica vpisanih kar 288 »študentov«, in sicer v 29 različnih študijskih skupinah.

Ob 20-letnici delovanja je naša univerza prejela Spominsko plaketo Občine Ilirska Bistrica.

Najmočnejši, najštevilčnejši študijski skupini na naši univerzi sta Spoznavajmo svet in domovino, ki jo uspešno vodi ga. Marica Gaberšnik, in Kulturna klepetalnica, katere mentorica sem že od ustanovitve pred 15 leti.

In kaj imamo skupnega člani kulturniške skupine? Svet naših potreb ne zadovoljujejo trgovine in različni mediji. Nas družijo potreba po lepem in dobrem. Lepega je kljub vsemu povsod okoli nas dosti, le videti in zaznati ga je treba.

In kje lepoto iščemo mi, »klepetavci«? V galerijah, gledaliških predstavah, ob branju knjig, na srečanjih in pogovorih z različnimi ustvarjalci, na potopisnih in drugih predavanjih, v glasbi, v medsebojnem prijateljevanju, na ekskurzijah v zanimive kraje in še v marsičem.

Nešteto izredno zanimivih srečanj smo doživeli. Videli smo razstavo nemških ekspresionistov v vili Manin, uživali ob umetninah Leonarda Da Vincija na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, občudovali dela španskega slikarja Pabla Picassa v Klovičevih dvorih v Zagrebu, na Blejski Pristavi smo se sprehodili med etnografskimi motivi našega Maksima Gasparija, občudovali nežne akvarele goriškega slikarja z bistriškimi koreninami, g. Andreja Kosiča, v Sežano pa smo množično pospremili člana naše skupine, J. Šajna, ki je v Kosovelovem domu predstavil cikel slik z naslovom Kras.

Z Majdo Mateta, prijateljico naše klepetalnice, smo odkrivali lepote Japonske, zanimivosti Tibeta, Kube, Burme, Butana, ruskih mest ob reki Volgi ter se čudili bogati zbirki njenih pirhov. Marica Gaberšnik nam je posredovala vtise svojih potovanj v nemirni Jemen in v toplo Kalifornijo.

Ogledali smo si dramo Boris, Milena, Radko in baletno predstavo Hrestač, se srečevali z ustvarjalci, ki so nam predstavili svoja dela: Silvo Fatur, Milan Jesih, Danica Pardo, Ivko Spetič, Anja Udovič Hofman, Ana Marija Cetin Lapajne, Ivan Lapajne ... Z Nevo Lipold smo prebirali literarna dela in o njih razpravljali. Naj omenim nekatera: Boris Pahor Nekropola, Marjan Tomšič Grenko morje, Ciril Kosmač V gaju življenja, Marko Pavliha Nismo rojeni le zase, Saša Pavček Obleci me v poljub, Maja Haderlap Angel pozabe, France Bevk Kaplan Martin Čedermac ...

Veliko lepega smo doživeli na ekskurzijah, zlasti v Prekmurje, na Koroško, v Maribor, v Beneško Slovenijo, na Sinji vrh in v Škofjo Loko, pa tudi v odmaknjeno vas Juršče.

Prof. zgodovine, novinar Tomo Šajn, nam je predaval o vojskah na Bistriškem v zadnjih 200 letih, pa tudi o tem, kako je 1. svetovna vojna prizadela naše kraje. Dr. Mojca Senčar, Slovenka leta, nam je predstavila društvo Evropa Dona in nam nudila mnogo zelo koristnih napotkov, dr. Anja Štemberger pa nam je pripovedovala o svojih izkušnjah na misiji Zdravniki brez meja.

Izredno zanimiva je bila tudi pripoved slovenske veleposlanice v Parizu in mariborske županje Magdalene Tovornik o slovenski kulturni dediščini in UNESCO. Pritegnila nas je tudi s predavanjem: 20 let samostojne Slovenije. Kot svetovalka v kabinetu predsednika republike je poznala marsikatero nam neznano podrobnost v zvezi z našim osamosvajanjem.

Vojko nas je seznanjal z numizmatičnimi novostmi in z zgodovino bistriškega Sokolskega društva. Andrej Žužek, je naš jezikovni svetovalec, Mitko pa marsikatero srečanje požlahtni s svojo harmoniko.

Hvala vsem klepetavcem. Vsak po svoje pripomore, da so naša srečanja prijazna in prisrčna.

Zala Šajn

Mali Zio – veliki Ziad

Malo drugačna zgodba

Ne spomnim se natanko, katerega leta je bilo, ko je prišla v sosedovo staro in hladno hišo družina beguncev iz Bosanske Krajine. Pravzaprav sta bili dve družini 12 odraslih in otrok.

Natanko se spomnim tistega dneva. Na predvečer tiste pomladi, zdi se mi, da je bilo 1994. leta, so se tiho in skromno postavili pred zaprta stara vrata in mirno čakali na prihod gospodarja. Nisem opazila kakšne živčnosti, le utrujenost je bila dobro vidna na obrazih in v govoricu telesa.

Najmanjši član družine je spal v tetinem naročju. Pozneje so mi povedali, da so ostali brez mame, štirje majhni otroci, vzela jo je vojna vihra.

Njihov oče Esad – Eso, kot smo ga vsi imenovali, je bil desetletja gradbeni delavec v Primorju in je stanoval v Samskem domu. Težaško delo ga je zaznamovalo; bil je droben, majhen, obraza razbrazdanega, roke je imel čisto izsušene od težkega dela. Redki sivi lasje so dali vedeti, da je zaskrbljen in da skrbi niso od danes ali od prejšnjega tedna. Desetletja je bil ločen od družine, njihova srečanja nekajkrat v letu pa so jim prinašala srečo in veselje, otrokom pa skromna, a cenjena darila.

Takrat je vedno v roke ljubeče izročil ženi kuverto s prihranki, kajti nikoli ni pozabil, da morajo dostojno živeti, jesti in se šolati.

Eso, Refik, Suad ...,

Nam tako tuja imena, tako turška in muslimanska, a zanje prav tako cenjena kot pri nas Janez, Tone ali Frane.

Vojna vihra se jih je močno dotaknila in jih prizadela. Brata Bosanca Eso in Refik sta svojima družinama omogočila, da so se umaknili in si tako najverjetneje rešili življenja. Prišli so v Bistrice, novi dom

pa jim je ponudila družina Milostnik-Perinščovi na Bazoviški cesti.

Sosedji smo bili seveda kar nekaj časa nezaupljivi in smo oprezali – kako grdo od nas – okrog vogalov, hoteč vedeti, kako se obnašajo in kako si bodo uredili življenje. Pa seveda, kakšne sitnosti nam bodo povzročali, kako naj zaščitimo svoje premoženje; kako slovensko.

Danes lahko napišem samo to, da bi se moral marsikdo zgledovati po tej številni družini; kajti, nisem videla ničesar, prav ničesar, kar ne bi bilo po naših merilih neoporečno. Priznam, da bi bila po družinskih vezeh tudi jaz podobna njim.

Minevali so tedni. Družina si je spočila in mirno zaživela svoje dneve v želji, da ne bo trajalo dolgo, niti večno. Vedno so hrepeneli po domu, a nikoli niso tarnali nad življenjem.

Sprašujem se, kako je lahko 12 ljudi, od tega nekaj še čisto majhnih otrok, živelo v slogi v enem prostoru, torej v bivši kuhinji? Tako je naneslo, da sem nekega jutra v svojem vrtu nabrala obilo zelenjave in potrkala na njihova vrata. Sklenila sem namreč, da pokukam v njihove razmere, in predvsem, da pomagam po svojih močeh.

Ženske so bile izredno prijetno presenečene, otroci pa so se poskrili za njihove hrbte.

In glej, na sredini kuhinje je bila razprostrta odeja in nekaj oguljenih blazin; mize in stolov ni bilo. Kuhinja je dišala po sveže pečenem bureku in toplem mleku. Na velikem pladnju je bilo razporejenih veliko skodelic in vrč kadeče se prave kave. Manjkala ni niti rakijica ...

Šefika, s katero sva se pozneje zblížali, me je prijela za roko in povedla k razprostrti odeji. Prosila me je, naj sedem na eno od blazin. Kajti tako velevajo njihovi običaji.

Rada sem sedla. Pogovor je stekel. Malo smo zavijali in vlekli po bosansko-srbsko, malo pa po bistriško. Kar dobro smo se sporazumeli. V kavno skodelico sem dobila odlično pravo »ispečeno« kavo in iz tave z mlekom čudovit »škrlub«. Bilo je lepo srečanje. Čeprav brez rakijice, ki se jo sicer pije iz fildžana.

Zblížali smo se. Spomnim se imen otrok: Minela, Mirela, Suad, Suada, Ziad-Zio, najmlajši in najbolj razposajen malček, ki se dolgo ni udomačil in se zblížal s sosedi. Bil je silno nagajiv in siten, jokal je in tulil za vsak nič, nagajal sestram in teti, ki je nadomestila njegovo umrlo mamo.

Ti ljudje so dve leti spali v enem prostoru, vseh dvanajst, stisnjenih skupaj. Pa ne na mehkih jogijih, ampak na odejah, ki so le malo ublažile trdoto kuhinjskih tal. In nikoli, prav nikoli v teh dveh letih sosedovanja nisem niti enkrat slišala, da bi kdo dvignil glas, ali da bi bilo opaziti nesoglasja.

Njihovi dnevi so potekali po utečenem redu: vedelo se je, kdo kak dan kuha, kdo pere perilo v stari garaži in pomiva posodo; (pozneje jim je nekdo podaril pralni stroj in jim olajšal pranje perila. Še jaz sem bila zadovoljna). Nepojmljivo za nas, prati perilo na roke namreč. Živelii so zelo organizirano: čas za počitek; čas za vstajanje. Nekaj dobrodošliih obiskov, in spet so spali na tleh, le nekoliko bolj stisnjeni.

Tako so živeli iz dneva v dan, vsi skupaj, enotni in potrpežljivi. Čakali so dan, ko bodo lahko pripravili svoje skromno premoženje in se vrnili v razrušeno domovino tam okrog Sanskega mosta. Če so hiše razrušene, jih bodo pač popravili, seveda če jih čakajo in če jih niso zapolnili okupatorji.

Tako je prišel dolgo zeleni dan, in družina je odšla domov. Ne vem, s kakšnimi vtisi in spomini. Kajti, iz njihovih ust ni bilo v tem času izrečene niti ene same besede,

iz katere bi lahko sklepali, da jim je bilo težko živeti v tujem okolju ali da jim marsikdo ni bil naklonjen.

»Kako pa je kaj Zio, kako so vsi drugi«? sem nekega dne vprašala Refika, ki si še vedno služi kruh in leta za pokojnino pri drugem delodajalcu v Sloveniji. Srečala sem ga v bistriškem kamnolomu, kjer krmim brezdomne mucke. Ves siv in zguban pri šele 57. letih. Potihem sem podvomila, ali je to res Refik?

In kaj izvem? »Vsi so dobro, vsi se še spominjajo časa, ki so ga preživeli pri nas; dekleta so se dobro poročila. Eso pa je umrl. »

Šefika čaka svojega moža, da pride končno domov, on pa ji pošlje dober del svojega zaslužka, da lahko živi in skrbi za dom.

»Ziad-Zio? O, Ziad je zrasel v dobrega fanta! Nikjer ni več sledu o nagajivem malčku. Ziad je namreč študiral in je sedaj profesor v Sarajevu, le še stopnja pa mu manjka do naziva »prof.dr.« Kar zazijala sem. Pred očmi so se mi odvile begajoče slike mnogih fantov in deklet, pravih »naših«, bi rekli; pa mnogi blodijo po krivih potih, se zapijajo in zakajajo, jim ni mar za nič drugega kot le za zabavo in kot le za divje prečute noči v našem parku ali drugje, tuleč v luno kot mali volkci n zjutraj vsi uničeni nekako poiščejo pot domov, kjer spijo 24 ur dnevno, vse dokler se vikend zgodba ne ponovi.

Saj ne, da je to prevladujoča večina. Ne! Ampak še vedno jih je veliko preveč.

Kaj bi le ti fantje rekli na Ziadovo življensko zgodbo? Še čisto majhen je izgubil mamo. Bil je pregan s svojega doma. Še dobro, da je imel teto, ki ga je vodila skozi otroštvo in mladost. Oče Esad-Eso je dočakal svoj težko zasluženi penzion – in takoj zatem umrl. Ampak Ziad je našel smisel življenja. Ni se oziral nazaj, vztrajal je na začrtani poti.

Mali Ziad je spustil globoke korenine in zrasel v velikega fanta, trdno drevo.

O, tudi pri nas imamo takšno mladino, le imena so zelo drugačna: Tadej, Maj, Ajda, Maja ..., ki so za seboj pustili grenke izkušnje in katerim želim, da bi v življenju imeli nič drugega kot samo srečo.

Priznam, da tega nisem znala storiti zase. Pa sem vendar drugače srečna: ker imam prav takšne mlade družinske člane, kot je Ziad. Želim, da nikoli ne bi morali iskati kruh drugje, ker ga je pri nas dovolj. Ni kriva vojna, krivi so – ve se kdo naj nosi breme današnjosti in koga naj peče vest, tako za nas starejše, kot in predvsem za naše mlade ljudi.

Neda

Drobne ptičice

Dvakrat dnevno vso zimo priletijo ptice na obed. V krmilnicah jih čaka hrana – pogača, semena in mesna salama.

Z glasom povedo, če hrano prosijo – ali pa se zahvalijo in brate, sestre kličejo.

Pri krmilnici se vrsti jata ptic od jutra do večera. To ni obilje le njim, petje tudi nam veselje dela.

Ko bo v naravi hrane dovolj, se bodo v krošnje preselile. Obirale škodljivce, mrčes, da bo sadje obilno obrodilo.

Veselih pevcev zbor bo vse leto pel. Hvaležne ptice male, ne pozabijo ljudem zahvale.

Ana Seles

Poznal sem jih

Poseg

Vročina tistega julijskega dne ni popustila. Lenobnost je legla na vas, ptiči so se poskrili po grmovju in veselo žgoleli, lenemu mačku pa se jih v tej vročini ni dalo zasledovati. Le opazoval jih je s hišnega praga.

Kot da se je čas ustavil. Niti vetriču se ni dalo popihati, da bi se kak odpadel list zasukano dvignil v zrak. Nič in še enkrat nič.

Hiše so boljšale v pripeko, ogrete in le na osojni strani nekoliko bolj hladne so vabile v notranjost. Tam je hladneje, debeli zidovi čuvajo hlad.

Nič se ne dogaja, nič se ne bo zgodilo. Dolgčas, da bi ga razrezal na pol. A ne povsod.

Okna stare hiše so bila zasenčena z napol priprtimi naoknicami, ki so spuščene ustvarjale sobi dajale občutek hladnosti. A le občutek, bilo je kar vroče. Dobesedno, pa tudi drugače.

Trije so bili notri, Vera, Tina in Sreten. Sreten je bil vojak, poklicni, dobil je prekomando in se iz Zadra preselil v tukajšnjo vojašnico. Podporočnik da je, jim je pred kakega pol leta po prihodu oznanil.

Prijeten fant, lepega videza, temnolas in temnopolt, čvrste postave in lepega, skorajda sladkobnega obnašanja. Da bo sigurno napredoval, dobil višji čin, dobil višji položaj, morda celo v Beogradu, v gardi. Če tu ne, pa vsaj tam nekje v večjem kraju, čim bliže domu. Ob vsaki priliki je Vero prepričeval, da je to stvarnost, da bo šla z njim.

To pa ta hip ni zanimalo ne Vere, še manj pa Tine. Sreten je bil namreč Verin »frajar« so rekli, fant. Zna se zgoditi, da bo kmalu spet dobil prekomando. Če bo sreča, morebiti res odide celo v Beograd.

Bi šla Vera lahko z njim? Hja, bi rekli poznavalci razmer na tem področju, če nima doma že »devojke«, kar se je že zgodilo v neki drugi, podobni zgodbi, v kateri je pupa ostala v dvoje, če razumete.

Kakorkoli že, Vera je bila prepričana, da je v »drugem stanju«, noseča, se razume. Kako noseča? Tiste stvari so ji zamujale, sem pa tja ji je bilo slabo, kisló ji je dišalo, pa še trebuh jo je tiščal. Ni kaj, je, kar je in če je, je!

To vse pa je bil vzrok, da so se našli v tej vročini v najeti sobi. Vera je namreč od zelo zanesljivega človeka – ženske, ki je ne bomo imenovali, saj bi ji to lahko škodilo, zvedela, kako se da neboleče a zanesljivo preprečiti nosečnost oziroma odpraviti tiso one, v tem primeru, iz Verinega trebuščka. Obstaja namreč mešanica raznih čajev, zvarokov, alkohola, in ne ve še česa, je zatrdjevala, ki deluje. Tako ji je vsaj zatrdila in pri vseh svetih in pokojni mami prisegla, ta določena oseba v enem kraju, da je to čudo kupila od zanesljive osebe, ki da se na to spozna. Rada da ji ga proda. Plačal je seveda Sreten.

A pomaga le, če dotična oseba to hoče. Vprašujoče je pogledala Vero. »Ja, ja, dajte!« je vendarle nekoliko plaho dahnila »nosečnica«.

Da jo je strah, kaj če bo kaj narobe, je pomislila.

Strah je odplaknil požirek konjaka tako pri Veri, pa tudi druga dva sta krepko srknila. Ne odpravlja se nosečnosti vsak dan. Dečko je še enkrat nagnil steklenico in jo ponudil še Veri in Tini, za pogum.

Vročina, nekaj strahu in konjak so storili svoje, Vera se je ulegla na z belo rjuho prekrito preprogo na tleh in v trenutku zaspala. Lepo, sta pomislila druga dva, bo še lažje. Nalahno sta dvignila Vero in ji slekla najprej krilo, pa hlačke in jo pripravila za poseg.

Tina je pokleknila med razširjene Verine noge in po navodilih, ki ji jih je dala »določena oseba v enem kraju«, iz stekleničke, ki jo je kupila za Sretenov denar, namočila gazo, ki so je dekleta uporabljale, ko so imele svoje stvari, in z njo začela nežno brisati grmiček med Verinimi nogami, ki ga je počasi razmikala in po ponovnem namakanju gaze začela vtirati tekočino globlje in globlje v Verino mucico.

Glej, no glej, Vera je začela migati z boki in jih rahlo vrteti, Tina pa je še z večjo vnemo vtirala čudežno zdravilo v svojo pacientko.

Sreten je stal za Tino, čudno dihajoč opazoval početje, zlasti pa njeno ritko, ki se je gibala v ritmu naprej pa nazaj, pa naprej in spet nazaj. Le gib je bil potreben in krilo ji je s Sretenovo pomočjo zlezlo do pasu, hlačke pa h kolenom.

Bralčevi domišljiji prepuščam opis nadaljnjih dogodkov.

Vera je nerazločno zamrmrala, da kaj delata Sreten in Tina. Da nič, sta ji zatrdila oba.

Vera res ni rodila, a tam nekje aprila naslednjega leta je Tina povila krepkega fantiča.

Sreten je bil že zdavnaj nekje v prekomandi. Kdo ve, kje!

Frane Petrov

Ludvik Kaluža – Epigrami

Evropa

»Slovenija bo morala biti dejavnejša na Balkanu.«
Evropa desno nam ponuja večje,
z levico za hrbtom moli nam figo –
lahkotno je rešila svojo »brigo«;
v balkanskem kotlu bomo ji za klešče!
25. 4. 1998

Govornica = govorniški oder

Govornica – gospa brez krila in brez šminke, od nekdanj spoštovana stara jugodama, v državni zbor slovenski ne prihaja sama, za njo se skrivajo poslanci, a pravijo – brez krinke.
22. 9. 1998
Slovenski poslanci ne stopajo za govorniški oder, ampak za »govornico«.

Lipicanci na Dunaju

Sta Lah in federpuš pognala se v galop, in sklenila: lipicančev dom je Dunaj;
Slovenčke spet sta nas pustila »zunaj« – pohlevno pokleknilo smo v oslovsko klop.
5. 1. 1999
Ob vesti, da sta se Italija in Avstrija »sporazumeli«, da bo matično vzrejno knjigo za lipicance »vodila« Avstrija.

Viagra

Bomo Slovenčki od modre viagre v svetu kaj modreje trdneje stali, ali se bomo drobtinčarsko gnali za naše zaplotniške zemeljske blagre?
23. 1. 1999
Ob uvajanju viagre v javno prodajo v Sloveniji.

Interpelacija, na pustni torek 1999

Skupni praznik norcev, pa tak fiasko!?
Povejmo na uho, pa le med brati:
zakrinkani so eni demokrati
drugim demokratskim šemam
sneli masko!
17. 2. 1999

Poslanske pokojnine

»Bog gospod je najprej sebi brado ustvaril,«
misel slovenskega poslanca razsvetli;
»skrb za Slovenčke sprte mi sesa moči –
pokoj zgodnji si z zakonom bom podaril!«
9. 6. 1999
Državni zbor sprejel nov zakon o poslancih z novimi pokojninskimi privilegiji.

Molitev?

Rim preplavlja histerija in napuh, ob mrtvem papežu si beli kruh,
v poganskem blišču za Besedo – gluhi.
Zbistri jim duha, Oče, Sin in Sveti duh!
8. 4. 2005
Ob smrti papeža Janeza Pavla II. in množični pogrebni histeriji.

Memento J. Drnovšku

Odšel v spokojen si in blag spomin –
misel tvoja in državniško ravnanje
voljnim zapuščina za spoznanje,
napuhu samodržcev – opomin.
25. 2. 2008
Na večer pred pogrebom dr. Janeza Drnovška.

Karlu Erjavcu

Prav je, da človek najde to, kar išče,
modrost prastara vedno znova pravi.
Tako je svoje si priboril Korl Rjavi:
nima varne »patrije«, ima – smetišče!
10. 11. 2008
Ob razdelitvi ministrskih stolčkov v Pahorjevi vladi: Erjavec postane minister za okolje in prostor.

Papežev odstop

Kaj, če se je papež v odločitvi zmotil?
Kdo namesto njega se bo Cerkve lotil,
kdo pedofile in bankirje bo ukrotil?
Bi Bog Pravični za sekundo se zmotil?
22. 2. 2013
Po poročilih v medijih, da papež Benedikt XVI. ni odstopil le zaradi šibkega zdravja.

Črna luknja

Če sam Stephen Hawking pravi,
da »črne luknje« v vesolju ni,
kako mogoče je v naravi,
da vanjo padamo prav mi?
29. 1. 2014
Dnevnik: Fizik Stephen Hawking je objavil novo teorijo o vesolju, s katero zanika obstoj »črne luknje« in govori poslej o »sivi luknji«.

Narobe svet

Nekoč pogumni mladi fantje
so za svobodo lili srčno kri;
po olastninjenju se nam godi –
Slovenijo držijo arestantje!
18. 12. 2014
Po izpustitvi J. Janše iz zapora

Repentabor, občina ali vas v osrčju tržaškega Krasa

Družba se stara, Življenjska doba se podaljšuje, Več upokoencev kot delavcev, ti in podobni so naslovi, s katerimi nas vsak dan zasipajo mediji. Včasih se mi, ki sodimo v to kategorijo, počutimo prav neprijetno, odrinjeno.

Še sreča, da se številni posamezniki in združenja, tudi znanstvena, ukvarjajo s tem »problemom« in iščejo rešitve za nas in številne generacije starostnikov, ki pridejo za nami.

Kako ohraniti zdravje, vitalnost, ugodje življenja v tretjem življenjskem obdobju?

Svetovna zdravstvena organizacija nam ponuja definicijo, ki glasi:

»Zdravje je stanje popolnega telesnega, duševnega in družbenega ugodja in ne le odsotnost bolezni ali slabosti.«

Aktivna starost nam torej pomaga, da se izognemo številnim boleznim tretjega življenjskega obdobja.

Vizija univerze za tretje življenjsko obdobje pa pravi:

- povzdigniti pomen izobraževanja za aktivno vključevanje starejših odraslih v družbo,
- spremeniti pogled na starejše in poznejša leta življenja,
- krepiti prenose znanja starejših v lokalno okolje in s tem uresničevanje dejavnega staranja,
- učenje starejših – še v večji meri povezovati z lokalnim okoljem,
- doseči delovanje starejših ljudi v lokalnem okolju.

Tudi mi, člani skupine Spoznavajmo svet in domovino pri Društvu Univerza za tretje življenjsko obdobje, Ilirska Bistrica, sledimo tem idejam in ciljem.

Prav zato obiskujemo kraje v bližnji in širši okolici. Spoznavamo njihovo preteklost in sedanost. Na srečanjih je pomembno, da se družimo s posamezniki

in skupinami iz lokalnega okolja, ki nam posredujejo vedenja o svojem kraju, predstavijo svojo kulturno dediščino, društveno življenje. Tako na nevsiljiv način širimo svoja obzorja, svoja znanja. Obenem prenašamo naše izkušnje na sogovornike.

Tokrat smo se odločili obiskati Repentabor. Brila je prava kraška burja in bilo je pošteno mraz, vendar smo se pogumno podali na pot.

Repentabor je najmanjša občina v Tržaški pokrajini, saj meri 12 km² in šteje približno 850 prebivalcev. Leži na meji med Italijo in Slovenijo oz. med tržaško, zgoniško in sežansko občino. Sestavljajo jo vasi: Fnetiči, Col in Repen. Marsikdo izmed nas tega ni vedel.

Na Fnetičih nas je sprejela naša gostiteljica gospa Vesna Guštin, diplomirala je iz klavirja, kot glasbena pedagoginja poučuje na Glasbeni matici iz Trsta. Toda to ni vse: njen življenjepis je več kot pester: vodi M PZ Repentabor, ki je letos proslavil 15-letnico delovanja in izdal zgoščenko: Oj, ta soudaški stan. Kot prostovoljka predstavlja Kraško hišo. Napisala je več knjig: o kulinariki na Krasu, zdravnih zeliščih, ...; je »sodnica« pri izbiri najboljšega tržaškega kuharja in še in še. Je ena izmed vsestranskih kulturnih delavk med Slovenci v Repentabru.

Najprej nas je popeljala na Tabor.

Boljše geografske ure nismo mogli imeti!

Razgled je bil fantastičen in s pomočjo ge. Vesne, v zavetju taborskega obzidja, smo sledili obzornici, ki je segala do Nanosa, Čavna, zasnženih Alp, Gradeške lagune, Benetk, sinjine Tržaškega zaliva in seveda Krasa: posejanega z vasmí, kjer kljub številnim težkim preizkušnjam v preteklosti, že več kot tisoč let, živi slovenski rod.

Medtem ko smo se zavijali v rute, šale in kapuce, da bi se zaščitili pred burjo, nam je gospa Vesna pripovedovala o repenskih mlekaricah, ki so leto in dan: še v temi, po vročini, dežju, snegu, ledu nosile mleko na glavah v Trst. Stare, mlade (še deklice), nosečnice, vse brez izjeme, so premagovale težave, da bi prehranile družine.

Pod Taborom so tudi znamenite, do 10 m visoke repentaborske stene, ki so v bistvu osamelci zgrajeni iz zdrobljenih školjk in kalcita. Tam je postavljen tudi spomenik vsem žrtvam fašizma.

Kamen, kamen, kamen: kruh vsakdanji! Koliko generacij so prehranili kamnoseki – kavaturji s težaškim, ročnim delom v kamnolomih – javah! Plemeniti repenc krasi mnoge palače, javne zgradbe, mostove: v Trstu, Zagrebu, Budimpešti, Milanu, Parizu, Dunaju, Kairu, ...

Cerkev je posvečena Marijinemu vnebovzetju. Lani je zelo slovesno praznovala 500 let posvetitve, čeprav je dokazano, da so njeni temelji mnogo starejši. Vsako leto prihajajo k njej za veliki šmaren številni romarji. V kamen vklesani napis v bohoričici priča, da so Slovenci tukaj od vekomaj.

Zavetnik občine pa je sv. Rok.

Prisluhnili smo pripovedi o pomenu Tabora, s tremi obzidji, v času turških vpadov in drugih nadlog. Na tem kraju je že v prazgodovini obstajalo gradišče. Znotraj obzidja je še župnišče in kamnita srenjska hiša.

S Tabora smo videli tudi OŠ Alojza Gradnika, s slovenskim učnim jezikom. To ime nosi 40 let. Šolstvo pa je rojeno že pred 140 leti. Šola se ponaša s pestro šolsko in obšolsko dejavnostjo in je močno vpeta v okolje, kjer deluje.

Zapustili smo Tabor in se spustili v Staro šulo, na Colu, ki je od leta 1989 vaški kulturni dom. V njem imajo lepo dvorano, v kateri se vrstijo nastopi domačih in gostujočih pevskih skupin, igralski nastopi odraslih in otrok ter razna srečanja.

Nedolgo tega je bil pri njih na obisku, tržaški pisatelj, stoletnik, g. Boris Pahor, ki je odkril svoj doprsni kip na željo avtorja Evgena Guština, Repenca, ki že desetletja živi v bližini Žirovnice. Kip so v domu položili na podstavek iz repenskega kamna. Pisatelj je pritrtil ponudbi, da bi spomenik v bodoče postavili pod Tabor, na tako imenovano Pot poetov, kjer že stojijo kipi Umberta Sabe, Iga Grudna, Srečka Kosovele, slednjih dveh pesnikov, ki sta pisatelju še posebno pri srcu.

Ga. Vesna nam je pripovedovala o bogati kulturni dejavnost v občini. Najbolj znamenita in znana je prav gotovo kraška ohcet (26), ki vzbuja veliko zanimanje domačih in tujih obiskovalcev. Odvija se vsaki dve leti v zadnjem tednu v avgustu. To je največja slovenska etnološka prireditel na Tržaškem. Vanjo je vloženo ogromno skupinskega in posameznega truda Repentaborčanov.

Od četrta do nedelje lahko obiskovalci sledijo fantovski oz. dekliški, na kateri se novoporočenca poslovita od svojih prijateljev, podoknici, ki jo bodoči ženin posveti svoji ljubi, prevozu nevestine bale v ženinovo hišo, in končno, v nedeljo, pravi kraški poroki, ki se je udeleži približno 500 oseb v ljudski noši. Poroka se odvija v cerkvi na Tabru, na kar se svatje v sprevedu sprehodijo do Repna, kjer jih v Kraški hiši čaka še obred predaje neveste ženinovi družini. Štiridnevnega praznovanja se vsakič udeležuje večtisočglava množica radovednežev in ljubiteljev etnoloških ljubiteljev podobnih dogodkov.

Imeli smo še kratek postanek v Repnu, v kulturnem domu, ki nosi ime po našem rojaku Albinu Bubničju. Albin Bubnič je bil rojen na Pregarjah (1915). Večino življenja pa je preživel med zamejskimi Slovenci. Bil je priznan časnikar, raziskoval je in zbiral gradivo o nacističnih zločinih v Rižarni (Trst).

Tu smo si izmenjali darilca, malo poklepetali in si v časovni stiski pohiteli ogledati še Kraško hišo. Večina je v hiši že bila. Kljub temu, smo si jo z zanimanjem ogledali in primerjali s podobnimi stavbami na našem koncu, ki se nekoliko razlikujejo od tipično kraških.

Na borjaču smo se poslovili od gospe Vesne in se ji zahvalili za izčrpno predstavitev domačih vasi in ljudi. Sprehodili smo se še mimo vaškega vodnjaka in bivšega kala ter se polni vtisov odpeljali proti domu.

Prepričali smo se, kaj vse zmore, tudi majhna skupnost z močnimi posamezniki. Želimo jim veliko uspeha tudi v prihodnosti.

Marica Gaberšnik

Grmovnica

Vejico pušpana sem vsadila iz veselja, ker se punčka je rodila. Od takrat ga obe negujeva, zalivava in lepo obrezujeva.

Minilo je že vrsto let. Nekoč vejica, sedaj mogočna grmovnica nam vrt krasi. V njej so biseri – drobno belo cvetje, ki se iz zelenja nam smeji.

Punčka je dekcle postala. Zvedavo se ozira v svet. Dolgo se bo še učila, kar v življenju bo rabila.

Zelenje večkrat skrbno trga, ga med cvetje v šopek položi. Ne pozabi mu povedat: »Lepotec več, imam prav toliko let kot ti«.

Ana Seles

Posvečena zemlja

Odlomek iz romana

»Oddahni si,« je rekel Albert, zgrabil Janeza pod pazduho in ga zvelkel ven. Potem je prijel lopato in stopil v grob.

S krepkimi zamahi je začel metati ven ilovnato zemljo. Kup ob grobu se je počasi večal. Janez je legel v travo in naslonil glavo na ilovico. Klobuk je potisnil na čelo, da je videl le ozek trak Brkinov. Nenadoma se je reža pod klobukom zasvetila in treščilo je z rezkim pokom, ki se je v višavah spremenil v zamolklo bobnenje. Klobukov krajec je potegnil čez nos.

»Spet ga je zadelo,« si je rekel Albert. Stari topol sredi širokega travnika, ki se je raztezal izpod cerkvenega griča do ceste, je bil v hipu ob veliko vejo, ki se je zrušila na tla. Iz ožganega štora se je zakadilo. Lopata je obmirovala. Albert se je naslonil na držalo. »Čudno, cerkev, ki je na vrhu griča, ne zadene nikoli, samotni janc tam spodaj na Vidmu pa kar naprej tolče. Žilav je; pozimi izgleda, da bo shiral, spomladi pa se napne in življenje bruhne iz njega.«

Nad vzpetinami onkraj doline se pojavijo komaj vidne navpične meglene sledi. Albert je dvignil pogled. »Je že začelo ...,« je zabundal. Iz jame je vrgel zadnjo zemljo, zlezal ven in z lopatnim ročajem sunil Janeza pod rebra. »Ni čas za dremež, onkraj se je že ulilo, pohiti.«

Janez se je skobacal na noge, zgrabil kramp in se spusti v jamo. Najprej je mahal počasi, potem se je zagnal. Albert je nekajkrat srknil iz steklenice. »Naj me vrag, še dežja nam je manjkalo ...« Z lopato si je odstranil ilovico s čevljev. Kramp je zadel ob skalo. Janez je začutil boleč sunek v rokah. »Prekleti kamen ... Le meter stran je vse mehko, celo kosti se v trenutku zdrobijo ...« »Pusti to, saj veš, da ne smeta v posvečeno zemljo, dekan že ve ...«

»Pa lahko noč voščim,« je dejala hotelirka.

Andrej je obrnil ključ v vratih. Polda je oblečena legla na posteljo. Dolgi lasje so se razlili po blazini, noge so visele čez rob. Fant je sedel na drugo stran ležišča, položil glavo tik ob njeno lice, jo pobožal in poljubil.

»Lepo mi je,« je dahnila. Roke mu je ovila okoli vratu in ga stisnila k sebi. Razklenil je njen objem in vstal. V okno, ki je gledalo na cesto, so se zaganjale debele kaplje. Andrej je stopil k drugemu, ga odprl in se naslonil na polico. Spadaj ob hotelskem zidu je tekla voda. Nekaj metrov v stran se je vrtelo Strojbarjevo vreteno. Jekleni list se je zajedal v hlod in rezek glas žage se je zlivljal s šumenjem vode. Zrl je v temo, ki so jo v presledkih parali bliski. Polda je vstala, se mu približala in se naslonila nanj. »Dragi, lepo mi je ...«

Objel jo je čez rame. »Slišiš milo petje mojega doma? Mama mi je pravila, da ji je ob mojem rojstvu pesem vretena lajšala bolečine.«

Naslonila se mu je na ramo. »Usoda,« je nadaljeval, »rodil sem se ob vretenu in ...« Beseda mu je zastala v grlu. »In umiramo ob vretenu,« je dokončala stavek in se ga oklenila.

Vrnila sta se k postelji. Polda je legla počes in stegnila roke od sebe. Andrej je zapahnil okno in sedel na pob h kovčku. Ven je vzel veliko kozico, oglje in jelovo deščico. Z žepnim nožem je narezal kupček tankih paličic. Delal je počasi, skoraj obredno. V posodo je dal zmečkani papir, tanke paličice pa je skrbno zložil križem. Potem oglje, dokler ni bila kozica polna. Tedaj je prižgal in strmel v plamen. Pihal je toliko časa, da se je oglje vnelo.

»Si že?« je vprašala, »pridi k meni.« Odložil je nož na nočno omarico, prijel Poldo za roke in jo povlekel k sebi.

Zaprla je oči. Začel ji je odpenjati gumbe na bluzi. Slačil ji je kos za kosom. Golo je objel, jo položil na posteljo, se slekel in legel k njej. Nekaj časa sta ležala negibna, potem se je nagnil k njej in njuni telesi sta se zlili v eno.

Nevihta se je polegla, deževalo je brez vetra. V Guranjem kraju so s pobočnih kolovozov in stez vijugali potočki. Pri Tončakovih je gorela luč. Gospod je sedel v salonu in mrko zrl predse. Naenkrat je vstal, pa spet sedel.

»Ana,« je zaklical proti kuhinji, »sem pridi.« Gospa Ana je odšknila vrata. »Počakaj, kmalu bom.« »Tako pridi,« je dejal ukazovalno. »Sedi k mizi.« »Za božjo voljo, kaj je tako nujnega.«

»Andreja so vpoklicali, pojutrišnjem gre ... Zahtevam, da se spraviš z njim.« »A tako, jaz naj bi se spravila?« »Poslušaj Ana, naš sin je, dober sin, ki je skrenil po svoje. Spoštovati moramo njegovo odločitev. Dekle bomo vzeli v hiši!«

»Kaj? V hišo?« je zavreščala. »Ja, v hišo! Tudi za otroka gre. Ne dovolim, da bi Andrej odpotoval v vojno brez našega blagoslova!« je zakričal in udaril z dlanjo po mizi.

Prebledela je in nejeverno strmela vanj. Čeljust se ji je zatresla. Šele čez nekaj trenutkov je zajecljala, »Sem jaz kriva, da se je zapletel?«

»Ne, kriva si, da si spletkarila in mu zagrenila življenje.« Začela se je tresti, si pokrila obraz z dlanmi in iz grla ji je bruhnil živčni jok.

Gospod je stisnil ustnice in prekrižal roke pred seboj. »Kar zjoci se,« je zamrmral. Nekaj časa je slišal le njeno ihtenje. Gospod je vstal in ji položil roko na ramo. Obrisala si je solze in se ozrla. »Obsojaš me. Ali res misliš, da sem grešila?«

In memoriam

»Ja, po pokoro boš šla k župniku. Zame je pomembno, da priznaš zmoto in se spraviš s sinom. Potem bomo poskrbeli za njegovo družino. Danes sem bil pri dekanu. Jutri popoldan bo poroka. Vse bo tako, kot mora biti.«

»Mislila sem, da delam za njegovo srečo ...« »Sreča ni to, kar se nam zdi. Vsak človek jo mora doživljati po svoje.« Spet so jo oblike solze.

»Vedno mislimo,« je dejal mož, »da delamo najbolje. Naj bo dovolj, jutri nas čaka veliko opravil.« »Še enkrat jo je stresel jok, potem si je obrisala obraz in vstala. »Pripravila bom veliko sobo nad strugo ...«

V hotelu je zavladal mir. Zadnji gostje so odšli in hotelirka je zaklenila vhodna vrata.

V sobi je Andrej začutil v možganih divje brenčanje. Z naporom je dvignil glavo, pa ga je silna omotica potisnila nazaj na vzglavnik. Tema sobe je drvela v kolobarjih, ki so se raztezali iz središča proti neskončnosti. Nagnil je glavo in skozi meglo zagledal Poldin obraz. Roko je povlekel do njenega obraza in ga zatipal. Zaznal je pospešeno dihanje. Razprla je ustnice in zašepetala: »Otrok ...«

Glava ji je zdrsnila na stran in obmirovala. Roko je povlekel na njen trebuh in živo začutil brcanje. Preblisk, videl je otroka zaprtega v plavajoči škatli, slišal njegov jok. Z zadnjimi močmi je zgrabil žepni nož na omarici, povlekel po škatli in omahnil. S Poldinega trebuha se je poredila kri.

Frane Tomšič

V spomin Darinki Žbogar

Januarja prihodnjega leta bi Darinka Žbogar praznovala enaindevetdeseti rojstni dan. Pestra in polna zanimivosti je bila njena življenjska pot. Rojena v Hrušici na Gorenjskem staršema iz Smrij v naši občini, preživi kalvarijo druge svetovne vojne, se po vojni izšola, zaposli in ustvari družino. Ob vseh obveznostih pa je dejavna kulturnica in športnica.

Tako že leta 1949 v Ilirski Bistrici opazijo njeno znanje, pridobljeno s šolanjem in delom, zlasti v času po vrnitvi iz Pivke, kjer je kot knjižničarka na željo odgovornih v KD Svoboda Pivka zgledno uredila knjižnico po takratnih sodobnih merilih. Opažen je njen trud in zanos. Od leta 1959 dela kot knjižničarka, čez dve leti pa kot upravnica.

Vajena dela, do vzetna za novosti in raziskovalka uvede v delo knjižnice nov UDK sistem (univerzalna decimalna klasifikacija), revolucionarno pridobitev v knjižničarstvu, ki so jo imele le največje knjižnice v Sloveniji. Ne samo to. Tudi druge posodobitve in uvedbe novosti so ob pomoči sodelavcev, občinskih veljakov in prijateljev postavile knjižnico na visoko raven.

Postala je pravo kulturno središče v starih in pozneje v novih prostorih. Tu je živel kultura, spletale so se niti mnogi snovanj in udejanjanj: likovne razstave, literarni večeri, glasbena srečanja, ustvarjalne delavnice, priložnostna srečanja z znanimi osebnostmi, Božidarjem Jakcem, Cirilom Zlobcem, Tonetom Pavčkom, Milo

Kačičevo in še bi lahko naštevali, zlasti domače ustvarjalce.

Gonilna sila vsega je bila Darinka Žbogar.

Upokojitev leta 1969 ni zaustavila njene že kar pregovorne marljivosti. Stopila je na čelo upokojencev in tudi tu pustila viden pečat. Ne le sprotno delo, ki ga ni bilo malo, gnala jo je skrb za vse starejše in pomoči potrebne. Z vso vnemo se je s somišljeniki lotila priprav za izgradnjo Doma starejših občanov v Ilirski Bistrici. Uspeh je viden.

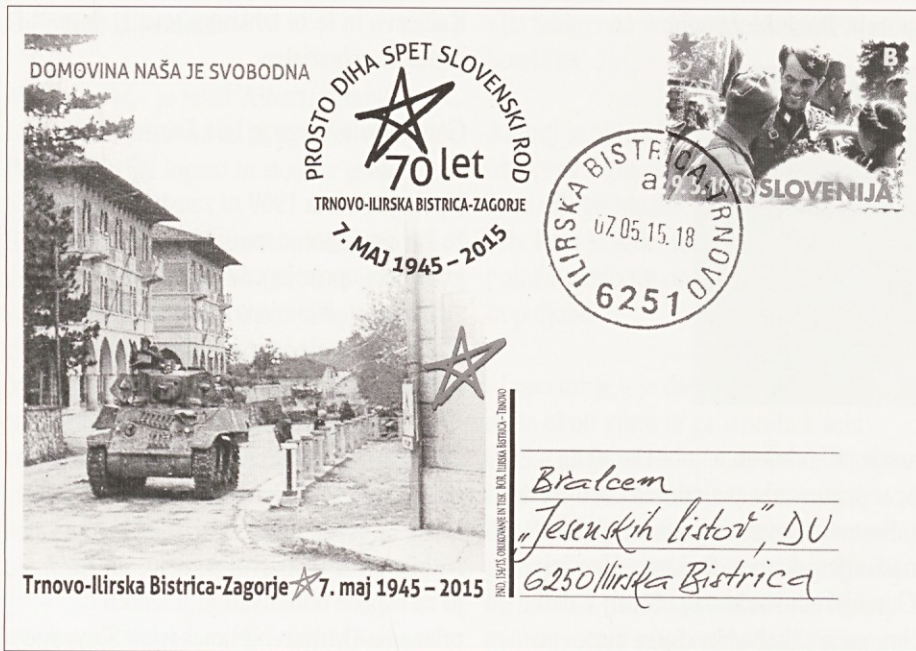
Ni bila prezrta pri svojem delu, saj so jo za uspehe odlikovali in ji izrekli priznanja Društvo bibliotekarjev Slovenije in Narodna univerzitetna knjižnica Ljubljana, ki sta ji podelili Čopovo priznanje za zasluge pri razvoju in dvigu knjižničarstva na Slovenskem, občinska Zveza kulturnih društev pa ji je podelila še Kettejevo občinsko nagrado za delo v knjižnici, prva na Primorskem je prejela republiško priznanje za delo v knjižničarstvu, Zveza mladine Slovenije in OŠ D. Ketteja sta ji podelili priznanje za sodelovanje pri svobodnih dejavnostih učencev, za nesebično delo s starejšimi jo je odlikovalo in ji izreklo priznanje Društvo za gerontologijo in gerontogogiko Slovenije, prejela pa je še vrsto priznanj, zahval in priznanj društev in organizacij v občini in izven nje.

Zaključimo z verzi njene priljubljene pesnice Makse Samsa:

*Bila sem genij, ki ne zajde,
prišel bo čas, ko kdo se znajde –
pravičnik – svetu bo dejal:
»Njen duh v stoletja bo sijal!«*

Frane Gombač

70. obletnica osvoboditve Ilirske Bistrice in Primorske

7. maj 2015, zadnja bitka na Primorskem

Pred sedemdesetimi leti so v Zagorju na Pivki predstavniki IV. jugoslovanske armade sprejeli vdajo nemškega 97. armadnega korpusa. Poveljeval ji je general planinskih enot Ludwig Kuebler.

Ilirska Bistrica je bila tedaj dokončno osvobodjena. Bil je to uspešen zaključek obsežne Reške operacije v kateri je bila uničena velika elitna nemška vojaška enota, osvobodjena je bila Reka s Kvarnerjem, Istra in vsi naši kraji, cela Primorska. IV. jugoslovanska armada je vojevala najhujše boje prav nad Reko, Klano, na Gomancih, na Sv. Katarini in v gornji dolini reke Reke. Velik del partizanske vojske je hitel proti Trstu, da bi ga, glede na ukaz vrhovnega komandanta Tita, osvobodil za 1. maj. Zato je elitni 97. nemški korpus s 16.000 vojaki in oficirji s popolno bojno opremo ostal ujet na območju Ilirske Bistrice z vseh strani obkoljen s partizansko vojsko. Poskusi preboja iz obroča so se neuspešno in krvavo končali. Nemški vojaški voditelji so bili prisiljeni v pogajanja s partizansko vojsko. Pogajanja so potekala 6. maja v Trnovem, danes Gubčeva ulica 18, pri Tomšičevih in so trajala vso noč,

preden so Nemci pristali na vdajo. Listino o vdaji nemške vojske so podpisali v štabu partizanske vojske v Zagorju pri Petrovih naslednje jutro 7. maja ob 6,04 uri. V imenu nemškega komandanta 97. korpusa je podpisal kapitulacijo polkovnik Rudolf Rindt, za zmagovito partizansko vojsko IV. korpusa pa polkovnik Stanko Bjelajac in podpolkovnik Šukrija Bijedić. Zazvonili so zvonovi, zastave so zaplapolale. Vse prebivalstvo je bilo na nogah:

VOJNE JE KONEC, ŽIVELA SVOBODA!

Filatelistična sekcija PND je za to obletnico dala natisniti spominsko kartico (PND154/15) s prizorom prihoda prvih partizanskih tankov v Ilirsko Bistrico in nepoštni žig z datumom 7. maj 1945–2015. Ediciji je oblikoval Matjaž Penko, tisk pa je opravila Grafična delavnica BOR. Filatelisti so poleg spominskega žiga, žigosali kartico še z dnevnim poštnim žigom pošte 6251 Ilirska Bistrica-Trnovo. Na kartici in žigu se prebereta verza znane partizanske pesmi:

»DOMOVINA NAŠA JE SVOBODNA,
PROSTO DIHA SPET SLOVENSKI
ROD ...«

Sedmi maj slavi Krajevna skupnost mesta Ilirska Bistrica kot svoj krajevni praznik.

Ta dan je že pred leti sprejela krajevna skupnost mesta Ilirska Bistrica za svoj krajevni praznik. Po dolgih letih zatišja je krajevna skupnost letos ob sedemdesetletnici omenjenih dogodkov znova svečano proslavila ta dan. V knjižnici Makse Samsa so svečano razvili zastavo območnega odbora Zveze borcev, predsednik krajevne skupnosti Saša Batista je v priložnostnem nagovoru povzel dogodke pred sedmimi desetletji. Domača pevská skupina Vasovalec je pripravila lep pevski vložek k prireditvi. Turistično društvo je v kulturnem delu večera predstavilo zbirko pesmi domače pesnice Antonije Mikuletič Žnidaršič (1856–1937) v založbi njene pravnukinje Nije Šircelj.

V soboto 9. maja ob evropskem dnevu zmage sta pevská zbor Dragotin Kette in deklška pevská skupina Kalina iz Kosez v pevskem nastopu na osrednjem Titovem trgu ob spomeniku dveh obešenih rodoljubov 19 letnega Josipa Čeligoja s Topolca, in 31 letnega Jakoba Pecmana iz Smrj zapela nekaj partizanskih in domoljubnih pesmi. Škoda, da ni bilo več poslušalcev. Upati je, da bodo v Ilirski Bistrici tovrstna slavja ob teh dveh pomembnih dneh postala tradicionalna.

Vojko Čeligoj

Kdo pel bo

Stojanu Vidu Jaksetiču v spomin

Kdo pel bo
pomladi, ko jablane bujno cvetijo?
Kdo pel bo
ko kosci Malnarjevo senožet pokosijo?
Kdo pel bo
ko v mlinu se žito drobi, po moki in kruhu
diši?
Kdo pel bo
ko veter borovce v ples zavrti?
Kdo pel bo
ko zima s snegom pokrije gazi?

Tu v Malnarjevem gaju, pevca sta peti
končala!
dva poeta za večno utihnili,
s pesmijo skupaj zaspala.

Maksa opevala srčne je rane,
Stojan opeval je odo življenja.
Malnarjeva hiša od starosti počiva,
kmalu se bo v zelenje ovila!

Ob reki v zvezdnih večerih,
bo veter pel njihove pesmi,
Velka voda žuborela bo melodijo,
v spomin na dva poeta, ki tu sta rojena,
njuna pesem bo večno živela!

Dragi Stojan

Ko sva se zadnjič pogovarjala po telefonu,
si mi rekel: »Nadja veš, kri ni voda! Kako
sem srečen, ko te slišim. Si bila kaj na
Zemnu, kaj delajo?« Zadnje čase si se
pogosto vračal v mislih v rojstno vas na
Dolnji Zemen, v domačo hišo Malnarjevo,
v otroštvo, v našo Jakobovo oštarijo.
»Kako so to bili lepi časi naše mladosti« si
mi dejal. Ko sem ti recitala kakšno mojo
pesem o naši vasi ali mladosti, si vedno
imel rosne oči.

Stojan imel si čutečo dušo. Dolnji Zemen,
tvoja rojstna vas je imela v tvojem srcu
posebno mesto. Tudi v tvojih pesmih si
se pogosto vračal v otroštvo, v domačo
hišo v Malnarjev dom, k "Vjilki" vodi, v
zeleni raj.

Malnarjeva domačija bo kmalu zaspala,
kot Trnuljčica, vsi njeni prebivalci so že
zaspali, nihče jih ne bo zbudil.

Ostale bodo pesmi Makse Samse, njenega
nečaka Stojana Jaksetiča. Ob zvezdnih
nočeh jih bo veter raznašal, reka Reka bo
vajine verze žuborela po svoji gladini.
Popotnik ustavi se, poslušaj te skrivnostne
glasove, s spomin na dva poeta, ki sta bila
rojena na Dolnjem Zemnu v Malnarjevi
hiši

Iz tišine se pesem rodi,
vse stvarstvo jo poslušaj.
Ostale so vajine pesmi,
te bodo večno živele!

Naj bom sonce

Naj bom sonce,
ki greje vse ljudi
dete, ki ga mati
z ljubeznijo rodi,
zemlja žitu kruh rodi.

Naj bom sestra,
brat, vsem ljudem sveta,
luna sveti popotnikom sveta.

Naj bom slavček
med pticami najlepše peti zna,
dež namoči razpokano zemljo,
vrtnica z lepoto srce razveseli,
čebela cvetje, sadje oplodi.

Naj bom veter,
čez zemljo preleti,
prinese mir za vse ljudi,
ljubezen povsod naj zagori,
vojne, lakota zgine naj s sveta.

Usmiljenje, ljubezen,
mir, rešitev je sveta,
vsi odgovornost nosimo na dnu srca!

Čas gre naprej

Cvetje in trave
v vseh barvah cvetijo,
soncu se klanjajo.
Jutru jih rosa zaliva,
sonce zatonu
zlatim poljubom pozdravi.
Mojo pesem.

Trka na srce,
hrepenenje vabi,
da se pesem rodi.
Postanem otrok radoveden.
Iščem rimsko cesto na nebu,
nevesta v belem postanem,
oči sijoče, srce radostno,
življenje še neznano,
čas se je ustavil!

So to sanje ali resnica?
Sama sedim na stolu!
Čas je odhitel!
Le otrok v moji duši mlad je ostal.

Nadja Gombač

Na Baču sem doma

Zvonovi

*Pozdravljeni tisočkrat mi zvonovi!
Kako smo po vas hrepeneli,
ker smo čakali veselega dne,
ko prvokrat boste zapeli
tam gori v zvoniku visoko,
visoko nad nami,
tam sveto domovje bo vaše.
Oznanjali boste blagor in radost
za vse verne naše ljudi.*

Bili so hudi časi. Potujčevanju ni zmanjkalo načinov kako zatrei domačo besedo in pesem. Zorin oče je šel za zaslužkom v Ameriko, vse delo in skrb za pet otrok je obviselo na materi. Zora je bila strogo vzgojena. Molči in ubogaj! Bodi skromna in potrpežljiva! S tem je „gospodarila“ skozi življenje. Iz teh zapovedi je zajemala moč in plemenitila svojo pot.

Italijansko ekonomsko šolo je Zora končala na Reki in bila leto in pol vzgojiteljica v koloniji Marina. Ob razpadu Italije se je vrnila domov. Druga svetovna vojna je ljudi na Baču prizadela z vsemi strahovi in dejanji, ki jih ta prinese. A se je obetal nov čas, ki je Zoro le kratko zadržal doma, nato je bila vključena v partizansko šolstvo. Tako je zapisala v svojih spominih: „Treba je vedeti, da smo bili partizanski učitelji kot borci. Če je kateri padel, je drugi nadaljeval z bojem, a mi smo nadaljevali s poukom, da smo ohranili slovensko besedo. Globoko smo se namreč zavedali, da je narod potujčen, ko izgubi svoje največje narodno blago – jezik.“

Po vojni je bila z dekretom razporejena za učiteljico v Slovensko Istro. Pred njo je bil čas lastnega izobraževanja, najrazličnejših preizkušenj in iznajdljivosti. Še bolj se je oklepala mota – molči, bodi skromna in potrpežljiva. Povojna leta so terjala pogum, voljo, iznajdljivost in iz nič ustvariti dovolj. Učila je v Babičih, Sočergji, Kubedu, Trseku in Popetrah.

Iz Zorinih spominov učiteljevanja v Istri, izvem: „Pet krajev, pet šol, a vse s skupnim imenovalcem: težave, revščina, pomanjkanje. Šole so bile brez vode, elektrike, brez ogrevanja. Čim je ugasnil dan, smo ostali v temi, če nisi imel kake sveče, karbidovke ali petrolejke, ki je bila pravo razkošje. ... V vseh razredih smo začeli s slovensko abecedo, da niso črk zamenjali z italijanskimi, pa tudi slovenska govornica je bila pomešana s hrvaškimi in italijanskimi besedami.“

Niso imeli zvezkov, ne knjig, tudi krede ni bilo. Za istrske drobižke je naredila vse, kar je bilo v njenem znanju in moči. Ob delu ji je bilo v veliko pomoč izobraževanje. To je dopolnila z opravljenim učiteljskim in strokovnim izpitom. Izpustila ni nobenega tečaja, nobenega sestanka, nobenega družjenja, kjer so si učitelji izmenjali izkušnje in si pomagali. Tako je Zora prehodila Istro in polgem in počez in tisto, da je spala na tleh, na koruznem perju, da se je srečala s stenicami, ji tudi ni zmanjšalo zagnanosti. Okusila je vse jedi iz koruze, saj je bila to edina poljščina in hrana.

Iz Istre je bila premeščena v Kuteževo. Šola je bila v veliki stavbi zunaj vasi. Poškodovana je bila v vojni, zato gornjem nadstropju brez oken in vrat. Ljudje so se čudili Zorinemu pogumu, da je bivala in poučevala v razdejani hiši s podganami, mišmi in brez elektrike. Učenci so bili iz vasi Kuteževo, Trpčane in Betula. Dopoldan je učila dva razreda, popoldan dva. Spomni se, da so bili učenci ubogljivi in pridni. Ljudje so bili revni, a pošteni.

Učiteljska pot je Zoro peljala tudi v Brkine. Na Suhorju je bila sedem let. Poročila se je s fantom iz Šmagurja. Dobila sta deklico in dečka in Zora pove, da je bila to njena največja sreča. Z družino se je selila v nove kraje službovanja, na Pivškem. V Koritnice in Knežak. Ob šolskem delu je vseskozi organizirala tečaje in proslave z igrami, deklamacijami in petjem.

Že ob pozdravnih besedah z Zoro Malečkar, sem vedela, da imam čast govoriti z vedro gospo, ki redko toži o svojih tegobah. V pogovoru kdaj kako omeni, a je ta kot vezni člen med lepimi spomini, ki so se ji zgodili v življenju. Devetdeset let je našela. Ne uide dan, da ne bi mami in očetu, ki jo bodrita s slike, povedala kako je srečna, da živi v svoji rojstni hiši, da živi z njima. Saj, gnezdo je eno!

Zoro Malečkar, učiteljico, smo izbrali, da s svojo življenjsko zgodbo obogati Jesenske liste, časopis bistriških upokoencev.

Začeli sva z letom njenega rojstva.

Cerkev sv. Ane na Baču je bila leta 1925 brez zvonov. Stekle so priprave in naročanje in ko je prišel pravi čas, je bilo treba ponje z vozom v Pivko. Zorinemu očetu se je zdelo, da ta dolžnost pripada samo njemu. Ponosen je bil, da je pri njih doma dosti mladine. Zares je bilo tako. Rodili sta se mu dvojčici, v hlevu sta bila dva žrebička in dva telička.

V čast zvonov je bilo v vasi veliko praznovanje. Tudi pesem je bila posvečena temu dogodku:

Z željo, med ljudi

Nastopi so bili učencem v pomoč za boljšo izgovorjavo besed in da so se otresli treme, kar jim je koristilo tudi pri ostalih predmetih. Do upokojitve je učila na osnovni šoli v Knežaku, a je tudi kasneje opravila še kako izobraževalno nalogo na tej šoli. Zora je bila pedagoginja z velikim posluhom za stiske otrok.

Moj zapis je suhoparen, a je potrebno v njem razumeti in začutiti razsežnost učiteljevega dela in pogoje, ki so jih tudi uradno označili kot „težko delovno mesto“. Koliko izvenšolskega dela so opravljali učitelji, se ne da izmeriti. Čas je to zahteval od njih. Vestnejši, med katerimi je bila tudi naša Zora, so vse to zmogli.

Novihar Miran Satler je med drugim o Zori napisal čudovita stavka, ki ju v tej objavi ne morem izpustiti. „Gospa Zora Malečkar je redka slovenska originalna žena, posebne sorte, skromna in polna preteklosti ter zgodovine. Njene oči, radovedne in poredne, hranijo nenehno dobro voljo in poglede vseh tistih na tisoče mladih očk, ki jih je naučila brati in pisati ter ljubiti svojo deželo.“

Učiteljica Zora je mirna. Vodilo – molči, ubogaj, bodi skromna in potrpežljiva, je bilo njena pot! Zdaj, pod svojo streho, blizu sv. Ane, boža spomine in vsak dan znova ob sliki matere in očeta izpove zgodbo dneva, ki je le njena.

Danica Pardo

Športnico Nino Šuštar poznajo številni. Cenijo njeno tekmovalnost in uspehe, ki jih leto za letom po svoji upokojitvi, niza za bistriški društvi invalidov in upokojencev. V tem tekmovalnem času je prisvojila več kot 200 medalj. Je mentorica skupini tekmovalk balinark, ki pravi da so zanjo prijateljice in še več. Bile so na sedmih državnih tekmovanjih in se dostikrat pomerile z društvi Primorske, Notranjske in še kod. Naštevajo tudi 25 tekem na leto. To je bilo, a rada bi napisala kako je Nina šla skozi življenje in kakšen je njen današnji dan.

Sončnega dne sem jo poiskala na bistriškem balinišču. Tam se počuti med svojimi in vsi so uprti v cilj – ostati vzdržen, biti natančen, uspešen, zmagovit. Tekmovalni šport zahteva dosti vadbe. Na tihem si dober izzid tekme obetajo tudi s športno srečo. A, žal, ta je zmuzljiva.

Nina Šuštar je bila edinka v siromašni družini v Trnovem. Leta 1937 sta bili Trnovo in Ilirska Bistrica ločeni naselji. Kasneje je za svoje domovanje izbrala Bistrico, kjer je prepletla življenje z vsem, kar ji je bilo ponujeno. In nič ji ni bilo podarjeno. Skrbi, kako bo, je sproti ovila s svojo odločnostjo in energijo. Trudila se je za svoj dom, za svojo varnost in to, da je vse to zmogla, je njena velika tolažba in sreča. To občuti tudi ob dveh osrsljih vnukih.

V osnovni šoli je bila zelo uspešna, zato je celo leto preskočila in jo končala predčasno, stara trinajst let in pol. Denarja ni bilo in družina si je obetala njen zaslužek. Sprejeli so jo v Kmetijsko zadružno Zabiče. Tako je leta 1950 vsak dan za kruhom merila makadam od Bistrice do Zabič, kar je bilo za dekletce neizmerno težko. A je bila preizkušena in težka naložba prava, ker je lahko čez šest let delala kot poslovodkinja v trgovini na Premu, kjer so prodajali živila, kmetijske stroje, gnojila in drugo. Zaposlenima prodajalcema ni bilo všeč, da ju vodi dekletce, ki še nima dvajset let. Nine to ni motilo, ker je vestno opravljala svoje delo. Pot na delo in domov, je bila po starem. Peš. Včasih z vlakom.

Lažja življenjska pot je bila Nini zagotovljena, ko je opravila trgovsko in natakarsko šolo. Bila je vodja vajencev, organizirala je njihovo šestmesečno prakso v podjetju. Njeno zadnje delovno mesto je bilo na Iliriji. Kot pisarniška delavka je zaključila svojo službeno pot.

Za življenje mlade upokojenke je bila sprememba prevelika. Morala je med ljudi. Vključila se je v bistriška društva in s svojo aktivnostjo je uspešna do danes.

V bistriškem parku sva se srečali, tu zato, da sem lahko okusila vno in tekmovalnost balinarjev. A ta je na treningih drugačna od one, na tekmovanjih. Napotki, pomembna navodila pred tekmovanjem so nujna. Mislila sem, da se „kugle“ meče kar tako k „balinčku“. Pa so me poučili, da je pravil dosti, da moraš uporabiti naučeno tehniko, da je vsak teren drugačen in vse drugo. „Člani društev smo prijatelji in se veselimo srečanj in druženja, a od začetka do konca tekme, je prijateljstvo pozabljeno.“ Nina ima znanje in strogo začrtana pravila, naj bo trening ali tekma. Kot mentorica ve, da skupino sestavljajo članice, ki s seboj od doma prinesejo tudi težave, a pred tekmovanjem je nujno te pozabiti.

30 let društva invalidov Ilirska Bistrica

A se zaveda, da smo samo ljudje, s svojimi predstavami, razmišljanji in odnosom do načina življenja. Da je v skupino povabila že dosti mlajših, a so te vzdržale le kratek čas, saj jim je bil ta sport pretežak. A vsakdo ve, da je balinarstvo najboljša rekreacija, ker te rekreira od mozga do pet. Oni že vedno, sem si mislila.

Nina je športnica in ob treningih tudi s hojo skrbi za kondicijo. Narava ji dosti pomeni in žlahtni njene dni.

Kakšen je Ninin okus zmage, sem želela izvedeti. „Kako sem vesela! Nimam denarnega dobička, a vsakokrat, ko grem mimo svojih medalj, mi je neizmerno lepo! Sreča je, da si dovolj zdrav, da imaš urejeno življenje in si lahko privoščiš po svojih željah.“

Kako se je končal najin pogovor? Pravzaprav sem morala jaz molčati, ker je mimo prišel balinar in na hitro sta z Nino zrecitala: „Jutri gremo v Sežano, nato v Vrhniko, Cerknico ...“

Danica Pardo

Okrogle obletnice so priložnost za obračun preteklega dela, uspehov in težav v delovanju vsakega prostovoljnega društva.

Naše društvo ima že 30 let posebno vlogo v življenju ljudi, ki so zaradi zdravstvenih ali drugih težav morali zapustiti aktivno delo in jih je usoda zaradi tega pripeljala med invalide.

Kar veliko nas je invalidov ... V Sloveniji nas je prek 160 tisoč, v Evropi več kot 50 milijonov. V invalidske organizacije je pri nas vključenih prek sto tisoč invalidov: slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, paraplegiki, distrofiki, vojaški vojni invalidi, civilni invalidi vojn, delovni invalidi ... in še bi lahko naštevala.

Naša država je ratificirala Konvencijo o pravicah invalidov, ki je pravno zavezujoč dokument Združenih narodov s področja invalidskega varstva za uveljavljanje načela enakih možnosti in enake obravnave ter preprečevanja diskriminacije, ki jo doživljajo invalidi na različnih področjih življenja.

Za te vrednote se zavzemamo tudi v našem društvu, ki združuje 545 delovnih invalidov in 65 podpornih članov. Ustrezno ministrstvo nam je dodelilo status invalidske organizacije in status društva, ki deluje v javnem interesu na področju socialnega varstva. Vključeni smo v Zvezo delovnih invalidov Slovenije, ki je reprezentativna invalidska organizacija za delovne invalide in v 69 društvih združuje že prek 54 tisoč invalidov.

Že od ustanovitve dalje je predlog programa zavezoval društvo, da bo njegova dejavnost usmerjena v korist skupnih interesov članstva in tudi reševanja posamičnih problemov.

Na tej poti delujemo neprekinjeno že 30 let. Ta naša pot razvoja ni bila enostavna, ni bila uhojena. Postopoma se je dograjevala vsebina socialnih

programov, ki zajema vsa področja življenja in dela invalidov. V ta razvoj je bilo vložena ogromno prostovoljnega dela. Veliko članov je že pokojnih, vendar ne smemo pozabiti na njihov prispevek k razvoju društva.

Danes smo prepoznavni po izvajanju socialnih programov, ki so prilagojeni potrebam invalidov: razne oblike rehabilitacije, ohranjanje zdravja skozi telesne aktivnosti v zdraviliščih in na morju, vzpostavljanje socialnih stikov, nudenje neposrednih oblik pomoči, ohranjanje psihofizičnih sposobnosti, spodbujanje ustvarjalnosti, socialno vključevanje v kulturno in družbeno življenje ter izobraževanje, osveščanje in informiranje. Tudi druge pestre društvene dejavnosti – izleti, pohodi, druženja, kulturna in športna srečanja – nas bogatijo in povezujejo s sorodnimi društvi.

V teh letih smo razvili zgledno sodelovanje s šolami v naši občini. Tako so mladi v različnih pedagoških delavnicah v šolah Ilirska Bistrica, Kuteževo, Knežak, Pregarje, Podgrad in Jelšane, ki so se zaključile z obeležjem mednarodnega dneva invalidov, spoznavali različne oblike invalidnosti, ki so lahko povzročene z rojstvom, nesrečo ali boleznijo. V tem hrupnem, drvečem svetu, v katerem prevladujejo egoizem, tekmovalnost in pohlep, ki narekujejo, kaj vse moraš imeti, da boš večno mlad, zdrav in seveda srečen, je še kako prav, da so te pedagoške delavnice pripomogle k ozaveščanju mladih o različnih težavah invalidov v okolju, kjer živijo in delajo, o sprejemanju drugačnosti in tako k izboljšanju sožitja z invalidi, starejšimi in nemočnimi.

V letu 2008 smo se preselili v lastne društvene prostore, do katerih smo prišli z razumevanjem občinske uprave za našo prostorsko stisko, s pomočjo Zveze delovnih invalidov Slovenije ter z namenskimi finančnimi sredstvi Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih

Smeškov kotiček

organizacij. Razne dejavnosti smo tako še razširili, saj v društvenih prostorih celoletno potekajo številne delavnice za izboljšanje zdravja, raznolike delavnice ročnih del, rekreativna telovadba, pravna pomoč, strokovna predavanja, tedenska druženja, priložnostne razstave in podobno.

V jubilejnem letu ne moremo mimo tega, da ne poudarimo, da smo v vseh teh letih delovali z občutkom za prijazne stike s člani, z ljubeznijo do dobredelnega dela in s tem povezanim iskrenim sočutjem do invalidov v stiski. Zagotovo nismo postorili vsega. Še naprej se bomo zavzemali za odpravljanje različnih ovir, ki otežujejo neodvisno življenje invalidov, in si prizadevali za njihovo dostojanstvo in enakopravno vključenost, spoštovanje različnosti in enake možnosti. S skromnimi in nesebičnimi prostovoljci želimo še naprej organizirano pomagati invalidom, kolikor znamo in kolikor zmoremo.

Hvala vsem, ki ste po svojih močeh soustvarjali in oblikovali našo razvojno pot, vsem članom, sodelavcem, invalidskim društvom in sorodnim društvom ter različnim ustanovam v domačem kraju. Hvala za finančno pomoč Občini Ilirska Bistrica, Zvezi delovnih invalidov Slovenije in fundaciji FIHO.

Bodimo prijatelji, pomagajmo si!
In življenje bo lažje in prijaznejše za vse nas.

Jožica Žibert

Prvi dan šole nekje v Ljubljani, Slovenija, leta 2020.

Učitelj preverja prisotnost učencev:

"Mustafa al Eih Zeri?" – "Ovdje."

"Achmed El Kabul?" – "Ovdje."

"Fatima Bin Pardin?" – "Ovdje."

"Ali Abdul Olmi?" – "Ovdje."

"Mohammed Bin Kadir?" – "Ovdje."

"Al Jabla Zic?" – Tišina v razredu.

"Al Jabla Zic?" – Tišina se nadaljuje, vsi gledajo okoli sebe po razredu.

Učitelj ponovi vprašanje: "Al Jabla Zic?"

Deklica v drugi vrsti se javi:

"Oprostite, učitelj, mislim da sem to jaz, ampak prebere se Alja Blažič"

Dva moža sta tiho ribarila in pila pivo.

Potem Janez reče: "Mislim, da se bom ločil od svoje žene, že dva meseca ni govorila z mano."

Ivan ribari naprej in počasi pije pivo, ter reče: "Raje premisli, Janez, tako žensko je težko najti."

V večini ministrstev imajo urejena dva vhoda. Drugega uporabljajo uslužbenci, ki v službo prihajajo prepozno, zato, da ne ovirajo tistih, ki odhajajo predčasno domov.

"Zelo sem nezadovoljen s svojo plačo in sploh ne vem kaj naj storim!"

"Si poskusil s stavko?"

"Sem, cel mesec, pa ni nihče opazil!"

Gorenjec se je oženil in da bi razveselil soprogo, kupi veliko čokolado. Zvečer jo pazljivo razpakira, odlomi kocko in jo da ženi, ostalo pa lepo zapakira in pravi:

"Tako, to bova pa dala otrokom."

"Ampak dragi, saj nimava otrok!"

"Jih bova že še imela ..."

Policaj ustavi avto, ki pridrvi dvesto, omejitev pa štirideset:

"Vi, ali niste videli table z omejitvijo hitrosti?"

Voznik: "Kako neki! Pri tej brzini?"

Sedim, kadim, razmišljam ...

Ko sem v postelji z ženo, neprestano mislim na ljubico in v mislih ponavljam njeno ime.

Da se ne bi zmotil in naglas izgovoril od ime ljubice, sem kupil mačko in ji dal ime po ljubici.

Danes je prišla domov žena in prinesla malega psa maltežana.

Dala mu je ime "Jože".

Sedim, kadim, in razmišljam ...

Nasvet upokojenca

Ko sem se zaposlil, sem umiral od želje, da si čimprej ustvarim družino.

Ko sem si ustvaril družino, sem umiral od želje, da čimprej spravim otroke do kruha.

Ko sem spravil otroke do kruha, sem umiral od želje, da se čimprej upokojim.

In sedaj, ko umiram, sem ugotovil, da sem pozabil živeti!

Ustavi se pri delu,
poglej skozi okno in poduhaj
rožico, privošči si potovanje,
pokličij prijatelja/co za klepet ob
kavici oz. tortici, vse drugo bo
pooooooooočakalo.

Ne pozabi živeti!

Avtor neznan

Mi imamo se fajn ...

Pravijo, da je treba za aktivnost svojih možganov tudi v pokoju poskrbeti. Veliko je dejavnosti v okviru Tretje univerze. Prav ta »Tretja univerza«, ki se tako imenitno sliši, je bila vzrok, da sem se vpisala na tečaj angleškega jezika.

Pa sem se kar bala te angleščine, ne angleščine kot take, pač pa svojih sposobnosti.

Ko sva se z možem vpisala v tečaj, me je nekoliko tolažila misel, da so tudi drugi tečajniki v teh letih, ko je pozabljanje nekaj vsakdanjega, ko začneš stavek in predno prideš do konca, ti že izpuhti izraz, ki si ga hotel povedati.

Tako smo se v jeseni pred pred nekaj leti znašli pred našo teacher, gospo Jelko Petkovšek, ki nas je takoj pritegnila. Veliko izkušenj ima s poučevanjem, vedno je dobro pripravljena. Kot super učiteljica upošteva vsa didaktična načela – postopnosti, od znanega k neznanemu, od bližnjega k daljnemu ... – dobrega starega Makarenka, vse tisto, kar so v naših šolah na žalost skoraj popolnoma zanemarili. Najbolj pa me prevzema njena neverjetna energija, s katero nas pritegne, da tudi naša koncentracija ne pada.

Nekaj boljšega so njene pohvale. Če nam le uspe spraviti skupaj par besed v angleščini, ne da bi si polomili jezik, nas kar zasuje z izrazi: excellent, perfect, very well.

In to tako prija. Neverjetno, kdo bi si mislil, da bomo v teh letih padali na take finte.

Naše ure so zelo zabavne. Iz vsega naredimo štos in se veliko smejemo, seveda največ svojim napakam, izgovarjavi, ki je včasih bolj podobna culukafrščini, ali smešnim besednim zvezam, ki jih izumljamo kar na novo.

Recimo, kot takrat, ko smo iskali izraz za dva, ki živita skupaj neporočena,

se je Rajko tako hitro zagrebel, da je, predno je učiteljica sploh uspela pojasniti, ugotovil, da živita na popcorn-u.

Veselimo se teh dopoldnevov, ko se dobivamo in si vedno vzamemo po vsaki uri veliko časa za coffee time v bližnjem bifeju. Stanka, ki je imela neko sredo opravke in ni utegnila k uri, se je potrudila, da je ujela vsaj coffee time, počakala nas je kar v bifeju. Kako bi tudi manjkali, saj nas celo natakariča zaskrbljeno sprašuje, če nam ure kdaj odpadejo: »Ja, kje ste pa bili prejšnjo sredo, sem že mislila, da je kaj narobe.«

Veliko vemo drug o drugem, saj se v »angleščini« pogovarjamo o naših družinah, o tem, kaj radi počnemo, česa ne maramo ...

Vemo, da je Nadja pravi svetovni popotnik, bila je že na vseh koncih sveta, zato je ni države, ki jo poimenujemo po angleško, da ne bi rekla: »O, tukaj sem pa že bila«. Svoje bogate izkušnje in vtise večkrat deli z nami in nam seveda vzbuja zanimanje, pa tudi malce zavisti, ker vemo, da večina ne bo nikoli videla vsega tega.

Vemo, da so Petrine domače naloge najdaljše in najbolj natančne, ker je tudi njeno znanje angleščine najboljše. Zato je dobro, da je vedno prva na vrsti, kadar beremo ali rešujemo vaje, ker sedi najbližje učiteljici, saj se nikoli ne zmede in dokler smo drugi na vrsti (vsaj zame to velja) ugotovimo, za kaj gre.

Marija ni zamudila ure niti takrat, ko je imela roko v mavcu. Na pohodu ji je na nekem težje prehodnem mestu nekdo, ki se je hotel izkazati kot kavalir, ponudil roko v pomoč. Pa je bila ta pomoč malo pregroba in Marijina roka je morala v mavec, mi smo se pa pri naslednji uri dodobra nadebatirali, ali je šlo za poteg ali nateg, ali jo je preveč potegnil ali preveč nategnil. Seveda je debata potekala v »angleščini« – bogatenje besedja pač.

Cveto in Olga sta tudi par. Cveto je specialist na računalniku in rad se ukvarja z glasbo. Olga pa peče najboljše potice – večkratna skupinska pokušina. Pri nji je Olga tista, ki skrbi, da Cveto redno piše domače naloge in ponavlja lekcije.

Pri naju z možem pa je ravno obratno. Moj mož Rajko je tisti, ki mene doma priganja k učenju. To si je vzel kot posebno poslanstvo in ga z užitkom opravlja: »Si napisala domačo nalogo, spet čakaš zadnji dan, lekcije tudi še nisi ponovila.« Enkrat me je celo zatožil naši teacher, da sem brez domače, ko sem se ravno pretvarjala, da jo imam napisano. Sam se učenja loteva zelo »profesionalno«. Obloži se s celo goro slovarjev in neutrudno brska po njih. Jaz seveda ta čas lepo zabušavam. Sploh pa je angleščina edino področje, kjer se ne prepiram z njim in mu ne oporekam. Sicer za družinski prepir rada izrabim vsako priliko. Tukaj pa vedno upoštevam njegovo mnenje, najbrž iz »spoštovanja« do vseh tistih njegovih slovarjev, po katerih se meni res ne ljubi brskati.

In tako se že leta sestajamo. Nekaj smo se naučili, nekaj tudi sproti pozabili, ampak saj ni važno: mi imamo se fajn ...

Breda Šircelj Grlj

Rada te imam, življenje

Pesniški svet Ane Marije Cetin Lapajne je zelo raznolik. O sebi pravi, da je »slovenske vaške lipe list«. In dodaja: »Rastem pokončno, globoke so moje korenine, sem cvetoča, ponosna, uporna dečva bodeča.«

Rodila se je pred 80 leti v brkinski vasi Dolnja Bitnja, ob reki Reki, ki so jo takrat krasili mlini in žage, v maju pa pisani cvetovi jablan; slednjih Ana Marija ne more pozabiti in ji ob njih vedno znova zaigra srce. Njen vzor je bila mati, lepa, ponosna in pogumna ženska. Priznava ji: »Bila si kakor sanje in stvarnost obenem, bila si krepost, ljubezen in toplota, nasvet, tolažba in veselje, ko nam je bilo hudo v svetu bogastva, revščine, laži in trpljenja.«

Pesnično srečno otroštvo je prekinila vojna, vas je bila požgana, družina Cetin pa pregnana v koncentracijsko taborišče v Italijo, od koder so se vrnili šele po razpadu Italije. Po končani vojni je nadaljevala osnovno šolo na Premu, nižjo gimnazijo v Bistrici, maturirala je na gimnaziji v Postojni, na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa je pridobila naziv »profesorica geografije«. Že med študijem se je poročila z Ivanom Lapajnetom iz Idrije, danes znanim ekonomistom in javnim delavcem.

Njena službena pot je bila zelo uspešna in razgibana. Pričela se je tu, v naši Bistrici, kjer je nekaj časa poučevala na šoli, potem pa prevzela vodenje bistriške Ljudske univerze, zatem koprške, najbolj pa se je uveljavila kot politična in kulturna delavka v raznih republiških komisijah, predvsem za vzgojo in izobraževanje ter znanost in kulturo. Po slovenski osamosvojitvi sta se oba z možem upokojila in se oddaljila od aktivnega političnega delovanja. Predala sta se kultiviranemu načinu življenja, uživata bolj v duhovnem bogastvu kot v materialnem razkošju, predvsem pa oba veliko pišeta.

Anica se z vsem žarom in energijo, ki jo ima v izobilju, posveča poeziji. Izdala je že 2 pesniški zbirki: Šepet in Žarek, ki jo pravkar uspešno predstavlja po Sloveniji.

Zelo očitna je njena navezanost na primarni dom, na rojstno vas in domačo pokrajino. Spomini se ji vračajo kot privid nekdanje sreče. Še vedno ima pred očmi sonce nad obdelanimi njivami, cvetoče jabolane in žareče žito, pomladni vonj po kostanju, Brkine v cvetju, prijazno cerkvico na hribu, pesem premških zvonov ...

»Lepa in sončna si dolina, kjer bistra Reka teče. Krasijo te mnoga mlinska kolesa, z mahom porasla, vetrič s Sneznika jutra hladi in boža lica ljubeče, zelena dolina!«

Na ljubezen do dobrohotnih staršev se navezuje njena ljubezen do slovenstva in domovine, predvsem pa skrb zanjo. Ni domovine brez žrtev in zvestobe. Slikovito slika slovenske pejsaže in tihožitja, hkrati pa izpoveduje bojazen pred izgubo narodove identitete in suverenosti. Strah jo je ponovnega razdora znotraj slovenstva.

»O domovina, cvetoč vrt, čarobni opoj, dežela uresničenih sanj o svobodi, posoda tisočerih upanj. Sive meglice tiho prodirajo v tvoje doline, brinjevka na Krasu nemirno frfota, zemlja trepeče, ker jo pehajo v tuja naročja, denar preti, cvet bogastva odteka v gosposke mošnje, tvoj narod spet spreminjajo v hlapce. Skrivnostno nezavedno ugaša plemenito hotenje, naj bo slovenski rod, na zemlji svoji, svoj gospod.«

V drugi pesniški zbirki, se Anica predstavlja kot pronicljiva politična analitičarka in borka za človekove pravice. Iz mnogih pesmi veje neprizanesljiva kritika globalnega kapitalističnega sistema, ki je nakopičil bajno bogastvo v rokah peščice finančne oligarhije in tako do skrajnosti poglobil prepad med bogastvom in revščino.

»Svet je slep! Kdo rešil bo ta svet? Odgovora ni!«

Kljub razgaljanju mračne podobe realnosti pa pesnica ne zapada v apatijo in pesimizem, temveč s številnimi pesmimi prižiga »majhen zlat žarek« upanja v ponovno uveljavitev razuma in ljubezni v medčloveških odnosih. Žarek hrepenenja, sreče in upanja tako ali drugače, prej ali slej, doseže vsakega človeka, četudi osamljenega in zapostavljenega. Pesnica želi, da bi njene pesmi pomagale odpirati okna človeških src, zato da bo lahko žarek optimizma pregnal iz njih temino malodušja in tesnobe.

»Majhen zlat žarek po vesolju se podi. Skozi okna se prikraide, naša srca pozlati in upanje zbudi.«

Skladno z biblijsko modrostjo, da so poslednje stvari pravzaprav prve in najpomembnejše, se v njenem pesnjenju kot rdeča nit odvija njena intimna ljubezenska izpoved, porojena iz več kot 55-letne pozlačene življenjske poti, prehojene v dvoje. Ljubezenske izkušnje so v pesmih kombinirane in stopnjevane z lepotami narave. Najslajši je ljubezenski objem v objemu narave. A tudi za ljubezen velja starogrška modrost, po kateri je vse v toku kakor reka (panta rei – vse teče). Tudi ljubezen lahko zbledi, se igra skrivalnice, poraja bojazen pred izgubo. Ljubljenega bitja si ne moreš prilastiti, saj svobodno preletava svoja obzorja kot bela labodka.

»Labodka sem bela, letim, ujemi me! Nisi me ujel, ne moreš me ujeti, za to je treba goret, ljubiti, živeti!«

Splet gazel, dodanih v obeh zbirkah, sestavlja pisan in hkrati enovit mavrični lok, ki zrcali pesničin izkustveni, doživljajski, miselni in izpovedni svet. Sonetni venec, na katerega je avtorica še posebej ponosna, zaokroža pesniško zbirko in predstavlja verzificiran

Četrty junij 1942 in naraščajoči teror fašistov

manifest, uperjen v žgočo problematiko sodobnega sveta. Vrednote, kot so vera v resnico in poštenost, upanje v žarek sredi mrakobne realnosti in ljubezen do narave in domovine, so v našem času še kako relevantne. Iz verzov čutimo dih srčne kulture, toplino medčloveške bližine ter solidarnost in sočutje do vseh zapostavljenih in trpečih bitij na svetu.

Kot popotnico v svet svojih pesmi nam A. M. Cetin Lapajne poklanja verze:

»Rada te imam, življenje, biser vseh biserov, posoda, polna sladkega vina in kapelj pelina.

Odpiram dlani, podajam ti roko, človek, čašo svoje sladke penine, moje sreče kipeči napoj.«

Zala Šajn

Letos mineva 73 let od prvega uničevalnega terorja, ki ga je pričela fašistična Italija proti takrat svojim državljanom.

Pričelo se je na Mali Bukovici koncem maja z umorom Grkovega gospodarja, nadaljevalo se je z obešanjem dveh nedolžnih ljudi na Placu v Ilirski Bistrici. Vrhunec ponorele fašistične drhali se je zgodil 4. junija s požigom sedmih vasi: Mereče, Podstenje, Podstenjšek, Kilovče, Ratečevo brdo, Spodnje Bitnje in Pristave. Ubitih je bilo skupno 28 ljudi in odvedeno v internacijo okrog 30 ljudi.

Psihoza strahu je zavladala med fašisti, ki so že slutili, da bodo vojno izgubili in da bodo morali bežati iz tuje zemlje. To so pokazali z maščevalnimi prizori proti domačinom, ki so podpirali osvobodilni boj partizanov.

Naslednji požig se je zgodil že 8. avgusta. Požgana je bila vas Ustje pri Ajdovščini. Dogodki so poznani, zato jih ne mislim ponavljat. Osvetliti pa moram še en dogodek, ki se je tudi zgodil v avgustu istega leta v našem kraju.

V tovarni žaganega lesa in furnirja Viktorja Tomšiča, pozneje poznana kot TOPOL Ilirska Bistrica, je bil zaposlen fašist Salvatore Santoro, ki ga je delegirala fašistična stranka. Tako kot tudi v drugih večjih podjetjih so bili ti politični komisarji postavljeni z namenom nadziranja in odkrivanja delovanja proti državi. Nadzirani so bili gospodarji in delavci.

V avgustu je pričelo primanjkovati hlodovine v tovarni. V gozdu je grozila nevarnost napada partizanov, ki so vedno bolj omejevali sečnjo in odvoz hlodovine v mestno tovarno. Pred ponovno namero dovoza hlodovine iz gozda, je bil Tomšič obvešččen preko tajne zveze domačinov, da partizani ne bodo dovolili odvoza hlodovine iz gozda.

To sporočilo je tudi delavcem posredoval Franc Slavec Nežkin iz Guranjega kraja Bistrice, kot mi je povedala njegova hčerka Elka Slavec Pišot iz Kopra.

Ko so žage že obstale, zaradi odlaganja dovoza nove hlodovine, je razlog bil že prenesen na fašistično stranko. Omenjeni politični komisar iz podjetja je uspel organizirati oboroženo spremstvo fašistov in tako prisilil gospodarja, da je organiziral delavce in prevoz.

Kako se je odvijala oborožena ekspedicija mi je potrdil tudi Ivan Baša Kmetov iz Jasena, ki je na mojo prošnjo zbiral informacije v vasi o možnih žrtvah tega pohoda.

Fašisti so na kamionsko kabino namestili mitraljez in do zob oboroženi spremljali nekaj delavcev v gozd. Blizu Mesarjevega gozda, kjer sta dva kosca kosila travo, se je zgodil napad partizanov na kamion. Bila sta priči napada le nekaj trenutkov, saj sta najhitreje zbežala in se skrila v goščavi. Bil je ubit mitraljezec, sicer vojak, ostali fašisti so se poskrili in najhitreje zbežali proti Bistrici. Na žalost domačinov in tudi partizanov je bil ubit tudi delavec Anton Baša Župonetov, iz Guranjega kraja Bistrice.

Vsa leta sem bil prepričan, da sta bila ubita tudi dva delavca iz Jasena. V cerkvi sv. Petra so Italijani postavili propagandno tablo z napisom, da so (ribelli) uporniki ubili poimensko navedene domačine. Tabla je bila postavljena poleg plošče padlim v 1. svetovni vojni.

Moja domneva po spominu, da so bili navedeni na tabli trije ubiti se doslej ni potrdila, kot je ugotovil Baša, ki je opravil poizvedovanje o Tomšičevih delavcih iz vasi. Popis ubitih na tabli so postavili v cerkev fašisti, seveda v propagandne namene proti partizanskemu uporu. Bili so kolateralne žrtve, kot se temu pravi. Ubiti so bili kot ščit fašistov v še eni

nasilni maščevalni akciji, ki se je končala s pobegom fašistov, vendar tragično za domačine.

Po končani vojni je bila plošča z neprimerno obtožbo partizanov takoj odstranjena. Verjetno je za to poskrbelo župnišče, tudi iz previdnosti, pred neznanimi vendar mogočimi čustvenimi maščevalnimi ukrepi. Antona in morda še druga dva moramo obravnavati dejansko kot posredne žrtve, enako kot so to bile žrtve domačinov, ob zavezniškem bombardiranju Bistrice oktobra 1944.

Še o poveljskih pobjih.

Na državni proslavi ob 70. obletnici konca 2. svetovne vojne, je predsednik Državnega zbora Slovenije g. Brglez omenil tudi poveljske poboje in prikrita grobišča, ki da jih je 600. V teh je šteto tudi 115 grobišč in grobov iz naše občine, ki ne spadajo v poveljske poboje. Zato je treba ponovno opozoriti javnost in odgovorne v državi, da so ti podatki zavajajoči in jih tendenciozno navajajo nekateri člani Državne komisije za tovrstne pokope. G. Dežman je o tem izvajal sporno predavanje na bistriški TV Galeji, o čemer sem že pisal.

Bistriška javnost mora zahtevati da omenjena komisija preneha obremenjevati vse Slovence za poboje, ki so se izvajali v zaključnih bojih koncem vojne na slovenskih tleh. Naj upošteva, da so bili pobiti pripadniki vseh narodnosti, ki so sodelovali z okupatorji. Poboje so iz maščevanja izvajali zmagovalci vseh narodnosti bivše Jugoslavije. Praviloma pa vsak svoje. Tako naj se zgodi tudi pri pokopu in pri pokrivanju stroškov za pokop iz pietete. Lep primer so pokazali v Kamniku Črnogorci, kako je treba urejati te zadeve (sobotno Delo, 16. 5. t. 1.).

Državna komisija naj preneha politizirati v škodo našega naroda in države. Naj se raje loti dela, ki ji je naloženo.

Grobišča iz občine Ilirska Bistrica, pa naj jih kar v celoti izbriše iz evidence »Poveljski poboji«. Kot je bilo že večkrat napisano, grobišča in grobovi na območju občine Ilirska Bistrica so nastala v bojih med vojno. Nekatere žrtve so padle celo po 9. maju, saj so posamezni strelji med 16 tisoč zajetimi nemškimi vojaki odmevali v mestu Ilirska Bistrica še najmanj 5 dni po 7. maju, ko je bila podpisana brezpogojna predaja Nemcev.

Vitimir Dekleva

Misli modrecev

Kdor hoče kaj doseči, vselej odkrije način.
Kdor noče, najde vselej opravičilo.
Pablo Picasso

Ljubezen ozdravlja vse – tiste, ki jo dajejo
in tiste, ki jo dobijo.
Evald Flisar

Ne zanima me preteklost, zanima me
prihodnost, ker bom v njej preživel
preostanek svojega življenja.
Charles Franklin Kettering

Beseda in vse je rešeno.
Beseda in vse je izgubljeno.
Andre Breton

V človeku se ne bojim opice, niti tigra,
bojim se osla.
William Temple

Med gnilimi jabolki ni velike izbire.
William Shakespeare

Ljubiti morate ljudi, če jih hočete
spremeniti.
Pestalozzi

Norosti, ki jih obžalujemo, so tiste,
ki jih nismo storili.
Helen Rowland

Učenje je kot veslanje proti toku: če ne
napreduješ, greš nazaj.
Kitajski pregovor

Zakon je težak posel, v katerem naj bi
dva živela prav tako srečno, kot bi živela
vsak zase.
Georges Feydeau

Ljubimec ima vse vrline in napake, ki jih
mož nima.
Honore de Balzac

Tudi najmodrejši um se mora česa naučiti.
George Santayana

Sem pevec in peti je vse mi na sveti

Srečevala sva se na različnih pevskih prireditvah. On je pel v moških vrstah, jaz v ženskih ali mešanih. Poslali so me k njemu. Vem, da od mladih dni poje in to je bilo dovolj, da bi se najino srečanje lahko imenovalo SREČA! Zares je bilo tako!

Drago Muha je vesel človek. Od malega zaznamovan s pesmijo in glasbo. Najprej mi je pokazal zvezek z notnimi zapisi in besedili osemindvajsetih pesmi, ki jih hrani vse od leta 1945–46, ko je kot najmlajši pevec prepeval v zboru, ki ga je vodil Alojz Grm.

Drago Muha je zgodaj začutil moč glasbila. Štirinajstletnemu je oče položil v naročje harmoniko in mu priskrbel učitelja. Ta je prihajal v Bistrico iz Trsta. Tako je Drago pridobil znanje notalnih zapisov. V njegovem domu sta bili gostilna in pekarna, zato je prišlo njegovo znanje še kako prav. Ker je bila harmonika vseskozi z Dragom, pravi, pa je še dandanes ujet v mogočne pesmi, ki jih je igral takrat. Leta 1949 je bil za tri leta poklican k vojakom. „To je bil res hudič!“ pravi. „Vse odhode fantov k vojakom sem spremljal do Pivke, da smo jih častno posremili na pot. Jaz sem bil zadnji vpoklican. Spomnim se poslavljanja od mladega in starega in vsega živega, kar je bivalo v gurnjemi kute. Vse tisto moje poslovilno druženje imam v spominu. To je bil poseben čas moje mladosti.“

V treh letih vojaščine je Drago spoznal drugačne kraje, ljudi in njihovo siromaštvo. Sledi vojne so bile vsepovsod. Razdejanja, ki jih ne more pozabiti.

Stiske vseh vrst, ki jih je spoznaval vsa tri leta. Ob slabi hrani, se je grel z mislijo, kako je bilo zanj doma dobro poskrbljeno. Od doma so pošiljali pakete z dobrotami zanj in vse druge. Tudi cigarete je dobil, čeprav ni kadil. Mleko v prahu je bilo pravo presenečenje, saj je pripravil v kasarni belo kavo, ki je nihče še nikoli ni okusil. Na bolezen, ki ga je v vojski lep čas zadržala v bolnišnici, raje pozabi.

Čas treh let je bil za Drago tudi bogat. Opravil je oficirsko šolo, s svojim glasom in harmoniko je razveseljeval vse živo. Igral je na osmih oficirskih porokah, vabili so ga v šole in različne ustanove v mestu. Za šalo pove, da jih je kdaj učil tudi plesati. Seveda, po slovensko!

Po vrnitvi domov, je imel vseskozi dosti nastopov, v različnih krajih in za različne prilike. Zase je opravil šolo, ki je bila pogoj za zaslužek.

Kakšna je njegova pevška pot? Če napišem bogata, ne zaobjamem najglobljava čustva, ki ga nosi pevec po svetu, da pove kdo je, kje je doma. Pevci so varuhi slovenske pesmi, izročila, ki ga v mestecu pod Snežnikom varuje rod za rod. „Vem, ker sem to doživel in občutil, da je bilo tu, v tistem času dosti dobrih pevcev, polnih glasov, številčno jih ni primanjkovalo. Tisti čas je bil najbogatejši, čas ko smo častili Slovenstvo, ko nas je navdajal ponos, saj smo dočakali čas, da brez strahu pojemo slovenske pesmi.“

Ko je šel s pesmijo po svetu, je Drago našel silen odziv in hvaležnost poslušalcev. Nepozabna so bila srečanja s Slovenci na tujem. Z zborom je gostoval v Italiji, Nemčiji, Češki, Švedski, Ameriki, na severu Evrope in še kje. Še posebej se spominja potovanja v Ameriko. Leteli so visoko nad oblaki, kot pravi pesem. Devet ur vožnje in proti koncu, se je kadilo iz letalskega motorja. Strašni občutki so jih navdajali! Potem jih je presenetilo srečanje z Američani. Prvič so videli nenavadno

debele ljudi. Takšnih s težo 300 kg ni bilo malo. Srečanje z Bistričani je bilo veselo. Igrali in peli so stare domače pesmi, spoznavali življenje izseljencev in se gregli ob spominih iz domovine. Izseljenke so poskrbele, da so se pevci počutili domače, tudi kuhale so jim domače jedi. Grdo je gledati sosedu v lonec, vendar so Američani jedli pripravljeno hrano iz „škate!“. V letu 1979 so bistriški pevci „doživeli“ Ameriko, a si na glas priznali, da imajo doma v Bistrici pravo Ameriko. Tudi zaradi varnosti. Zgodbo o Ameriki je Drago potrdil z žvižgom. Ubral je škrjančkovo pesem!

Drago je leta 1947 bil na Triglavu. Pot v tako oddaljeni kraj, je terjala iznajdljivost, zato je bil ves izlet vznemirljiv. Na vrhu je z domoljubno pesmijo „Triglav moj dom“, Jakoba Aljaža, počastil nepozaben dogodek. V sklop najlepših spominov sodijo revije Primorska poje. Udeležil se je vseh 46. Pevci čutimo, da je revija naš praznik. Primorska poje je Dragotov praznik.

„Zdaj sem najstarejši v Moškem pevskem zboru „Dragotin Kette“ Ilirska Bistrica, a vestno izvršim vsako nalogo. Trudim se, da sem pravi pevec, po vseh merilih in zapovedih.“

„Sem pevec in peti, je vse mi na sveti“, je že kdaj napisal skladatelj Anton Foerster. Pa sem sogovornika povprašala o njegovi najljubši pesmi. Da sta dve, je povedal: „Oj dekle, kaj s' tak žalostno“ in „Dober večer ljubo dekle“ in obe je zapel z vso pevsko vnemo. Petje me je zvalo in ponudila sem mu, da zapojeva mojo najljubšo. In sva jo udarila „Lipa zelenela je ...“.

Petje z Dragom, dolgoletnim srčnim pevcem iz Ilirske Bistrice, je zdaj moj najlepši spomin.

Danica Pardo

Kotiček za križankarje

Nagradna križanka

Tudi tokrat objavljamo nagradno križanko. Na označenih poljih v nagradni križanki boste dobili geslo.

Sponzorji tokratne križanke so:

Gostišče Grill Danilo
Bar Oranž
Picerija Park Lilijana

Izžrebali bomo tri reševalce,
ki bodo prejeli nagrade sponzorjev.

Rešitev napišite
na priloženi kupon in jo
do 1. decembra 2015
pošljite na naslov

Društvo upokojencev
Ilirska Bistrica
Bazoviška cesta 28
6250 Ilirska Bistrica.

AVTOTEHNA	SLOV. LIKOVNA UMETNICA (NIKA)	KINOMATO GRAF	LUKNJAČ	OTOK V INDOEZIJI	ŽIVAHNO (GLAS.)	NIT V TKANINI	KRIVA ČRTA	HOLANDSKA JADRNICNA
ŠKRBAVA ŽENSKA								
GRŠKI MATEMATIK						4		
RAZČLE-NJEVALEC								
PRENOČITEV							5	BARVA IGRALNIH KART
SESTAVIL: DIMITRIJ GR LJ	REČ. PREDMET	NOSILEC VOZILA	REVIR, ČETRT	OSTRIVEC GL. MESTO JORDANIJE				1
MORSKA RIBA						LOJZE ROZMAN VRTALNI STROJ		
VEČ TRAMOV								
STRANSKI DEL DREVESA					VALLONE DEL FOTOAPARATA			
TNT IZ KSILENA							VOTLINA V KAMNINI	IZDEL. APNA
NORDIJSKA BOGINJA MORJA	2			NORDIJSKA PRIPOVED SLONOV ČEKAN				
			ZAŠČITA RAKOV					
			TOP					3
			GR. POKRAJINA ELIS					
			SLOV. PISATELJ (DANILO)		6			

Geslo

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

Tekmovali smo v balinanju

Republiški prvaki v balinanju na Športnih igrah Zveze društev upokojencev Slovenije 2014 v Škofji Loki in v letu 2015 v Kopru

Od leve proti desni stojijo: Slavko Dolgan, Anton Maljevac, Ivan Valenčič, Jože Štemberger, na sliki ni pok. Vincenca Kovačiča

Prvakinje v balinanju na Športnih igrah Zveze društev upokojencev Primorske 2014 v Izoli – udeleženske na Športnih igrah zveze društev upokojencev Slovenije

Stojijo z leve: Angelca Martinčič, Joža Kovačič, Marija Šircelj, Beninija Šuštar

Izdajo pričujoče številke Jesenskih listov so podprli:

Gostišče s prenočišči Danilo
Ilirska Bistrica

OBČINA
ILIRSKA
BISTRICA

Občina Ilirska Bistrica

triglav

Zavarovalnica Triglav

IGS
Inženiring grafičnih storitev
Postojna

Pizzeria Park Mikoza
Ilirska Bistrica

Bar Oranž
Ilirska Bistrica

Društvo upokojencev
Ilirska Bistrica

Danilo Pugelj
Koseze

Frane Tomšič
Nova Gorica

Teles
Ilirska Bistrica

Uredniški odbor

Dimitrij Grlj
Franc Gombač
Ivko Spetič
Danica Pardo
Vojko Čeligoj

Oblikovanje
Edo Seles
Tisk
IGS, november 2015